

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

4 1969

VSEBINA:

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ	
Dr. Jože Pretnar	149
KRIZEM KRAŽEM PO TURČIJI	
Ing. Rudi Rajar	152
SLOVENSKA ODPRAVA NA NOETOVO GORO	
Ing. Janez Aljančič in Joco Balant	163
FOROČILO O ODPRAVI V TURŠKE GORE SEPTEMBRA 1968	
Ing. Franc Jeromen	170
OD POREZNA DO POLHOGRAJSKE GRMADE	176
DRUŠTVENE NOVICE	185
ALPINISTIČNE NOVICE	190
VARSTVO NARAVE	191
IZ PLANINSKE LITERATURE	191
RAZGLED PO SVETU	193

NASLOVNA STRAN:

PLANINA POČIVA. Planina Kuhinja, v ozadju Leskovski vrh in Studor — Foto Jaka Cop, Jesenice

CELJE

izdeluje:

Aero matrice za barvo in razmnoževanje
Aero karbon in indigo papir
Aero pisalne trakove
Aero šolske barvice
Aero tempera in umet. oljnat barve
Aero Selotejp lepilne trakove
Aero Slep samolepilne etikete
Aero Jaspit papir za kopiranje načrtov
Aero barve za tkanine, tla in luženje lesa
Aero Mico belo barvo za belo perilo
Aero Guminol lepilo za gume
itd.

ZAŠČITNI ZNAK AERO
znak kvalitete!

Poskusite priznani aperitiv

KLOK 1900

PRIPRAVILA
VAM GA JE

»PETOVIA« Ptuj

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - ureja ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanaajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je N din 24.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih (naročnina za inozemstvo N din 37.— ali 3 USA \$) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 501-8-5/1 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto. Rokopisov ne vračamo.

planinski vestnik

glasilo planinske zveze slovenije l. 1969 — št. 4

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Dr. Jože Pretnar

koraj triletno trdo delo na zbiranju gradiva za planinski muzej PZS je za nami. Lahko ugotovimo, da je bilo to delo kljub velikim težavam in oviram vendarle uspešno. Doslej je zbranega toliko pomembnega muzejskega gradiva, da lahko podamo naši planinski javnosti že prav konkretno poročilo in podatke o njegovi sestavi in vsebini. Menimo, da bomo na ta način po eni strani zbudili ustrezno zanimanje za to našo pomembno akcijo, po drugi strani pa hkrati pridobili tudi večjo pomoč naših planinskih društev ter posameznih planincev in alpinistov, ki smo jo doslej le preveč pogrešali. Muzealno gradivo je v inventarni knjigi in v vzporedni kartoteki razvrščeno po skupinah z rimskimi številkami, v teh pa posamezni predmeti po inventarskih številkah (inv. št.). V nekaterih skupinah velja še razvrstitve v abecednem redu.

Muzealna skupina I. »Planinstvo v Sloveniji pred ustanovitvijo Slovenskega planinskega društva (SPD)« je v glavnem obdelana. Obsega slikovno gradivo, npr. sliko planinskega starešine Kadilnika, ki je s profesorjem Globočnikom leta 1866 »jahal« greben med Malim in Velikim Triglavom, že l. 1875 pa prinesel prvo vpisno knjigo na Idrijski Javornik (imamo fotoposnetek originala, ki je v Industrijskem muzeju v Idriji). V tej skupini so fotokopije dopisa v »Laibacher Tagblattu« z dne 11. 8. 1870 zaradi nadelave in zavarovanja poti na Triglav in zgraditve zavetišča pod Triglavom, notice v »Laibacher Zeitung« z dne 24. 8. 1871 s poročilom o napravi poti na Triglav ter omemba zaslužnega kaplana Žana in župnika v Srednji vasi, poročila v »Lb.

Ztg.« od 23. 8. 1872 o zgradbi »Triglavskega doma« (templja) in o ustanovitvi društva »Triglavski prijatelji« pod vodstvom srednjeveškega kaplana Ivana Žana, slika »Triglavskega doma« (Triglavskega templja), ki ga je zgradilo bohinjsko društvo »Triglavski prijatelji« l. 1872 na Ledinah pod Triglavom. Nadalje je v tej muzealni skupini fotokopija poročila o otvoritvi »Triglavhütte« (Mariatheresienh.) DÖAV (Nemško-avstrijskega planinskega društva) v l. 1887, »Baumbachhütte« DÖAV v Trentarskem Logu l. 1881, notice »Za hribolazce« v Slov. Narodu 17. 8. 1885, fotokopija poročila o otvoritvi »Triglavhütte« (Deschmannh.) DÖAV 31. 7. 1887 ter reakcije v »Slovincu« od 4. in 5. 8. 1887, dr. Henrika Tume in »Slov. Naroda« od 6. 8. 1887 v zvezi z nadutim in izzivalnim nastopom in govori Nemcev ob tej priložnosti. Fotografija (iz zapuščine Iv. Tavčarja) nam prikazuje koč DÖAV iz l. 1892 pod vrhom Golice. Sledijo fotografije »piparjev«, njihova karikatura H. Smrekarja, velika in srednja lesena pipa (simbol) »piparjev«, njihov časopis »Planinski šaljivec«, poročilo o sklepu »piparjev« dne 23. 7. 1892 na Stolu, da se ustanovi Slovensko planinsko društvo ter o pripravah za ustanovitev te organizacije.

Nadaljnja muzealna skupina (II) je: »Dokumentacija o ustanovitvi SPD, prvi odbor SPD, društvena pravila in zapisniki sej osrednjega odbora.

V tej skupini so notice »Slov. Naroda«, da se ustanavlja Slovensko planinsko društvo (SPD), od januarja 1893, da se je SPD že ustanovilo, vabilo na prvi občni zbor 27. 2. 1893 ter v marčevi številki poročilo o tem zboru in izvolitvi prvega upravnega odbora. Tem se pridružujejo tudi fotokopije notic v »Slovincu« z dne 15. 10. 1892 in marca 1893, nadalje »Ljubljanskega Zvona« iz l. 1893 ter »Laibacher Ztg.« iz januarja 1893 o odobritvi ustanovitve SPD, in marca 1893 o izvolitvi prvega odbora SPD. Sledi fotografija prvega upravnega odbora SPD, fotokopija prvih pravil, tiskana spremenjena pravila iz l. 1927 in 1935 ter tiskani poročili za

društveni leti 1893 in 1894. Posebno dragoceni so v knjige vezani zapisniki odborovih sej SPD za leta 1896, 1899 do 1906, 1909 do 1913, 1920 do 1924, 1925 do 1929, 1929 do 1932, 1933 do 1934, 1935 do 1936, 1937 do 1938, 1939 do 1940 in od l. 1941 do 1945.

V III. muzealni skupini so fotografije predsednikov Slovenskega planinskega društva prof. Franca **Orožna** (od 1893 do 1908), dr. Franca **Tominska** (namestnik predsednika od 1902, predsednik do 1931) in dr. Jožeta **Pretnarja** (1931 do 1946), **seznam podružnice SPD po letih ustanovitve in njihovih načelnikov** (tudi fotografije). Sledita fotografiji inž. Franceta **Avčina** in arh. Vlasta **Kopača**, predsednikov slovenske planinske organizacije v letih 1946 in 1947, ko je bila vključena med organizacije Fizkulture zveze, ter predsednikov leta 1948 ustanovljene Planinske zveze Slovenije (PZS) Fedorja **Koširja** (od 1948 do 1966) in dr. Mihe **Potočnika** (od 1966 dalje). Podatki in gradivo o planinskih društvih po opravljeni reorganizaciji v letu 1948 se še zbirajo.

Nadaljnja skupina (IV.) **obsega imena in fotografije posebno zaslužnih planincev**. Pri tem gre v prvi vrsti za člane SPD, uvrščene pa so tudi nekatere druge osebe, ki so si pridobile posebne zasluge za razvoj in napredek planinstva in alpinistike v slovenskih gorovjih. Prav tako se ni moglo omejevati samo na razdobje pred drugo svetovno vojno. Saj so marsikateri že prej zaslužni planinci prešli tudi v razdobje Planinske zveze Slovenije in svoje zaslužno delo nadaljevali tudi v tem razdobju. To gradivo je prav gotovo zelo kočljivo. Pribava pa hkrati zahteva mnogo truda in časa na terenu. Pri tem bi bila potrebna zlasti pomoč naših planinskih društev, ki pa je često – žal – zelo problematična. Razvrstitev je opravljena po abecednem redu zaradi lažjega pregleda. Podrobnejši podatki o razlogih za uvrstitev v to skupino so lapidarno navedeni na ustreznem kartotečnem listu.

V skupini V je **obdelana upravná in gospodarska dejavnost ter statistika**. Tu naj omenimo poslovne knjige osrednjega odbora: čekovno in glavno blagajniško knjigo iz l. 1906 in 1911, blagajniške knjige za l. 1893, 1905, 1906, 1920, 1926, 1937 do 1939 ter 1945, ekshibitno knjigo za l. 1907 do 1937, 2 ekshibitni knjigi za leto 1939/40, ekshibitno knjigo Glavnega odbora SPD za l. 1936, knjigo upnikov in knjigo dolžnikov za l. 1928, upniki za l. 1940, blok za prenočnine, cene v kočah SPD, izkaznice o članstvu SPD, pogodbe in dokumenti postojank iz leta 1901,

oskrbniške pogodbe iz let 1938 do 1941, slike oskrbniških tečajev v Zlatorogu l. 1938 in v Logarski dolini l. 1940, slike nekaterih oskrbnikov in oskrbnic, mapa dokumentov, statistika SPD za l. 1937/38/39, obisk po kočah v l. 1939, obisk v kočah Osrednjega društva SPD v letu 1934 do 1938, v kočah podružnic SPD pa v letu 1936 do 1938 ter končno obisk v kočah SPD v letu 1939.

Zanimive so **vpisne knjige na vrhovih in po planinskih postojankah pod skupino VI**. Tako je ohranjena vpisna knjiga s Črne prsti iz l. 1894 ter z Orožnove koč iz l. 1894 in 1907, z Aljaževega stolpa iz l. 1895 in 1906, s Kredarice iz l. 1896, 1896 do 1903, iz l. 1903 in 1909, z Vodnikovke koč iz l. 1907, iz Aljaževega doma iz l. 1904, 1906, 1912 in 1940, spominska knjiga »Triglav« od 26. 7. 1906 do 21. 7. 1908, s Češke koč iz l. 1907, z Golice (Kadilnikova koč) iz l. 1937, s Koče na Kamniškem sedlu iz l. 1906, z Jalovca iz l. 1966.

O gradbeni dejavnosti (VII), pričajo fotografije in drugo slikovno gradivo z ustreznimi podatki o planinskih domovih, kočah, zavetiščih, vstevši bivake, o potih in orientacijskih napravah. To gradivo je razvrščeno po posameznih gorskih skupinah. Pri tem je označeno, katere planinske postojanke so bile prenovljene, povečane ali so odpadle zaradi opustitve, porušenja, požiga in sl. Prav tako je razvidno, katere postojanke smo po prvi svetovni vojni izgubili, ker so bile na ozemlju, ki je po vojni pripadlo k Italiji ali Avstriji, in katere so bile postojanke, ki jih je SPD prevzelo po ustreznih odškodnini od DOAV. Kar se tiče bivakov, opozarjamo na izredno zanimivo študijo »očeta« alpinističnih bivakov, tov. Koreninja z Jesenic, ki je priključena temu muzealnemu gradivu. Za ta del muzealnega gradiva pa velja položaj in stanje po koncu druge svetovne vojne. Naloga bodočega muzealnega dela bo, da zajame še razdobje in stanje po drugi svetovni vojni. – Končno še dodajmo, da vsebuje gradivo te skupine stare in zakupne pogodbe ter dokumente o Aljaževem domu in Planinskem domu v Kamniški Bistrici. Za dejavnost naše planinske organizacije so prav gotovo zelo zanimivi in važni podatki **o vodništvu in gorski reševalni službi (skup. VIII)**. Gradivo o tej dejavnosti je v glavnem zbrano in sicer za razdobje pred drugo svetovno vojno. V podatkih in slikah so obravnavani vodniški in gorski reševalni tečaji, nadalje okrog 50 najbolj znanih gorskih vodnikov in profesionalnih gorskih reševalcev po posameznih gorskih področjih. Prikazana je ureditev gorske reševalne

službe od prvih začetkov urejenega delovanja gorskih reševalnih postaj v okolišju Julijcev, Savinjskih (Kamniških) Alp in Karavank pod vodstvom centrale v Ljubljani. Od posebno za služnih organizatorjev te službe so med drugimi posebej omenjeni zdravnik dr. Josip Tičar, in zdravnik dr. Jernej Demšar, nadalje organizator gorskih reševalnih tečajev ter moderne reševalne opreme in pisec knjige »Prva pomoč pri reševanju v gorah« dr. Bogdan Breclj, vodja centralne reševalne službe Stane Hudnik ter vodja glavne reševalne baze na Jesenicah Joža Čop in v Kamniku Maks Koželj. Zanimivo in obsežno gradivo o naših gorskih vodnikih vsebuje knjiga Evgena Lovšina »Gorski vodniki« z dodatkom Staneta Hribarja, za Savinjske Alpe pa dodatek o vodnikih v knjigi Frana Kocbeka »Savinjske planine« in knjiga Borisa Režka »Stene in grebeni«.

Letno in zimsko alpinistiko z odpravami v inozemska gorovja obravnava skupina IX muzealnega gradiva. V tej važni skupini so naši najpomembnejši alpinisti od Valentina Staniča do najnovejših časov, tudi iz razdobja po drugi svetovni vojni. Razvrščeni so (po možnosti s slikami) v abecednem redu z lapidarnimi navedbami njihovih najpomembnejših alpinističnih dosežkov. To velja tako za njihovo udejstvovanje v domačih kakor tudi v inozemskih gorovjih. Prav tako so obsežni tudi najpomembnejši tuji alpinisti iz njihove alpinistične dejavnosti v naših gorah. Ta muzealna skupina obsega tudi organizirane alpinistične odprave SPD in PZS v inozemska gorovja na ta način, da prikazuje vsako odpravo poseben album. V tem albumu so slike in kratki podatki o članih odprave, o njihovi opremi, o ljudeh, pokrajini in gorovju, ki je bilo cilj odprave ter podatki in slike o posameznih fazah alpinističnega vzpona in končnem uspehu. Omenimo naj še, da so v tej skupini v številnih slikah prikazana naša alpinistično najzanimivejša ostenja s podatki o prvenstvenih vzponih i sl. Hkrati pa moramo opozoriti, da je precejšen del te muzealne skupine še v delu, nepopoln. Vzrok so težave zlasti pri rekonstrukciji gradiva o organiziranih odpravah v inozemska gorovja ter pri pridobivanju slikovnega in dokumentarnega gradiva o alpinistični dejavnosti nekaterih prominentnih slovenskih alpinistov.

Zbranega in provizorno evidentiranega je še veliko slikovnega gradiva o planinskih predelih Slovenije, (pri čemer je izvzeto ono, ki velja za alpinistično dejavnost). Naj omenimo, da je samo iz zapuščine Ivana Tavčarja nad 800 ste-

klenih negativov (čez 300 jih je bilo kot nerabnih izločenih) in okrog 100 kopij, iz zapuščine dr. Staneta Tominška pa okrog 200 steklenih negativov in mnogo izredno lepih kopij. Precej slikovnega gradiva je iz Savinjskih Alp. Nekateri naši odlični fotografi-amaterji so nam obljubili svojo pomoč in prispevke. Vse to in še drugo tako gradivo bo seveda zahtevalo pri končni ureditvi in odbiri še obilo podrobnega dela.

Čaka nas še muzealna obdelava pomembnih drugih dejavnosti naše planinske organizacije. V tej zvezi naj omenimo **mladinsko planinsko organizacijo**, važno **akademsko organizacijo v okviru SPD**, dejavnost kluba »Dren« in TK Skale. Treba bo zbrati in muzealno obdelati **domačo in tujo literaturo o naših gorah**, dejavnost naše planinske organizacije v zvezi z **varstvom narave**, zlasti pa še **njeno vlogo v predvojni Zvezi planinskih društev Jugoslavije, v Asociaciji slovanskih planinskih društev ter v Mednarodni alpinistični uniji**. Naj omenimo, da je že sedaj zbranih in provizorno evidentiranih precejšnje število **spominskih predmetov in planinske opreme** v zvezi s planinsko dejavnostjo v preteklosti.

Danes lahko ugotovimo, da je veliko dela pri zbiranju, evidentiranju in urejanju gradiva za planinski muzej PZS že opravljenega. Pri tem delu pa Planinska zveza Slovenije odnosno njena za planinski muzej ustanovljena komisija, žal, nima ustrezne pomoči, zlasti s strani nekaterih (tudi uglednih) planinskih društev in njihovih članov. Ko podajamo v gornjem dokaj skrženo in nepopolno poročilo o opravljenem delu za ustvaritev dostojnega slovenskega planinskega muzeja, **vabimo zlasti naša, v PZS včlanjena planinska društva, njihove člane in prijatelje planinstva**, da s svojim aktivnim sodelovanjem pomagajo pri zbiranju planinskega muzejskega gradiva.

Mariborska založba »Obzorja« je l. 1967 in 1968 izdala naslednje planinske knjige: Hermann Buhl, Nanga Parbat; J. R. Ullmann, Tenzing, zmagovalec Everesta; dr. Julius Kugy, Iz življenja gornika; Mathias Rebitsch, Srebrni bogovi.

Ullmannovo knjigo je prevedel prof. Marjan Lipovšek, ostale tri pa prof. Lilijana Avčin in dr. ing. France Avčin.

Posežite po svetovnem planinskem berilu v prevodu naših planinskih pisateljev!

KRIŽEM KRAŽEM PO TURČIJI

Ing. Rudi Rajar

Danes mi Turčija pomeni deželo ekstremov. Pred očmi vstane mogočna in lepa islamska arhitektura, pa strašno revne bajte iz kamnja in blata. Vidim slikoviti odsev najvišjih vrhov Taurusa v Sedmerih jezerih, na drugi strani pa neskončno ravnino, ki jo gledam s točke skoraj štiritisoč metrov višje, pa ji kljub temu ne vidim konca. Ali pa krasna kot z ravninom potegnjena štiripasovna cesta od Carigrada proti Ankari, njej nasproti pa oblaki prahu na serpentinah proti Dagubayezitu. In najmoderneše zgradbe v Ankari, komaj nekaj kilometrov stran pa obzidje 3400 let stare prestolnice Hetitov. In spet slepeča belina snega v višini pettisočih metrov, nasproti pa neverjetno pisana pokrajina pod gladino Sredozemskega morja. Nasproti skoraj tropsko zelene ob vzhodnem delu črnomske ali pa sredozemske obale se spomnim sivorumene skoraj puščavske centralne Anatolije. Zamislim se več kot dve tisočletji nazaj, ko so se po efeških ulicah sprehajali Rimljani v togah, ko so bili vsi klesani kamni, kipi in kapitli na pergamonskem griču še na svojem mestu in so sestavljali mogočne templje, knjižnice, zdravilišča in gledališča.

Pa ljudje: v mislih zagledam stari zgubani obraz v temno ruvo zavite ženice iz Anatolije, ki nikakor ni dovolila, da bi jo fotografiral, ker bi ji po njenem mnenju odnesel dušo, na drugi strani pa minikrilo dekleta z ankarških ulic.

Prvi vtisi in Carigrad

Ideja o Araratu se je rodila v prijateljevi glavi pred več kot letom dni. Takoj me je zamikala. To je Evropi najbližji pettisočak. Toda ni bila samo višina tisto, kar me je vleklo. Nekaj sem že bral o Turčiji. Ta dežela se mi je zdela mikavna. Ko pa sem nekoliko podrobneje prebral o njej, sem bil navdušen. Saj ljudje sploh ne vedo, koliko mičnih stvari je v tej deželi. Marsikdo je že bil v Italiji, Parizu, se vzel na »streho Evrope«, toda raznovrstna pokrajina, kakršne ne najdeš nikjer v Evropi, pa način življenja tega naroda, ki je bil nekoč strah in trepet Evrope, danes pa je v popolnem zatonu, to je

že veliko in vredno ogleda. Hagia Sofija in Plava mošeja, Efez, Pergamon in Troja, kdo še ni slišal za ta imena?

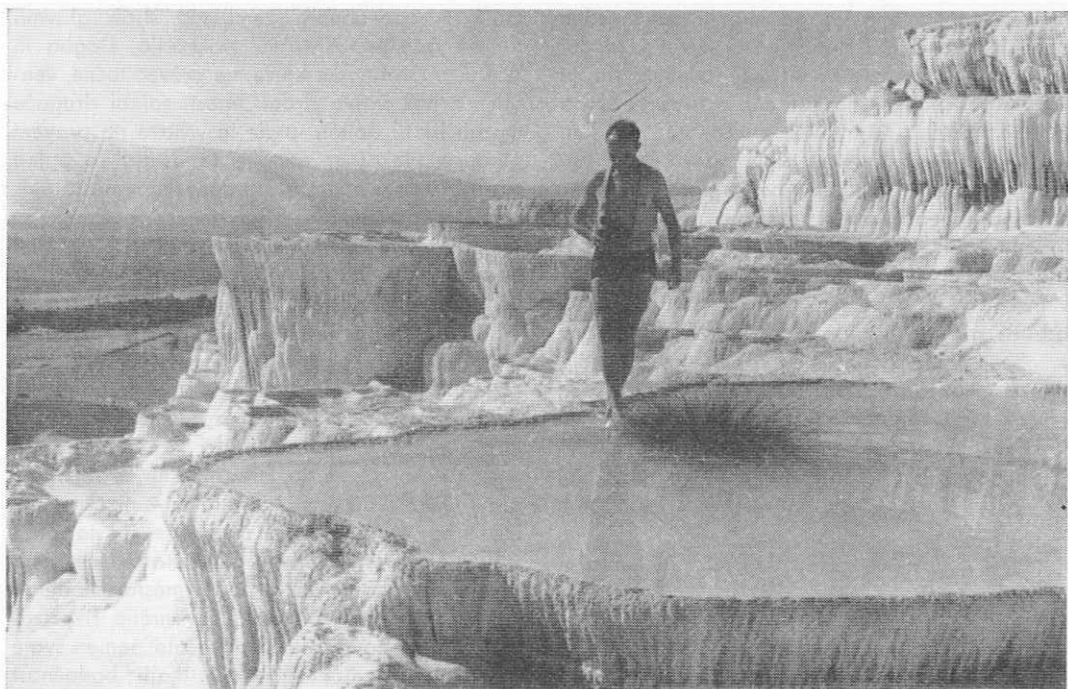
Dva avtomobila – austin in fičko – in štirje »akademiki«: Jeromen, Aljančič, Rajar in Jeseničan Balant, to bo ravno prava odprava. Treba je bilo napraviti kar z znanstveno natančnostjo načrt potovanja, saj smo bili pravi megalomani: v treh tednih smo hoteli zavzeti dve gorstvi, videti ostanke štirih kultur, se kopati v štirih morjih, skratka prevandrat Turčijo po dolgem in počez, prevoziti 8000 km. Ko smo se odpravljali na pot, smo vedeli, da nam bo vse to uspelo le, če bomo imeli kar precej sreče. Toda korajža velja! Danes moramo priznati, da smo to srečo imeli.

Še vsi v ognju zaleta smo prišli do turške meje. Toda tu se začne Turčija in »le počasi, nikamor se ne mudi« nam je z roko zamahnil carinik, ko sem ves nervozen čakal s potnimi listi pred okencem. Seveda, spomnil sem se vseh knjig o Turčiji. Res, vsi avtorji pišejo o tem, da v tej deželi nima čas nobene vrednosti. Na meji gre dokaj »zares«. Razni formularji in obrazci, pa vsakokrat vrsta, na stolpu pa stražnik s strojico, ki skrbi, da te vse ceremonije ne bi razjezile in bi jo kar »pobrisal«. Seveda, tu je meja med varšavskim paktom in NATO. Šele ko so bile vse formalnosti izpolnjene in ko so se kljub najinemu sumljivemu videzu prepričali, da naju ni na listi kriminalcev, sva se lahko odpravila dalje.

Za začetek malo šole. Ker pa vsaka šola nekaj stane, je tudi mene. Ko sva zagledala prodajalca z grozdem, sem planil iz avtomobila in tekkel k njemu. Cena: dve liri. To se mi ni zdelo predrago. Ko pa sem v avtomobilu prijatelju povedal, koliko sem plačal, mi je pokazal stojnico ob avtomobilu, kjer je bila napisana cena za grozdje »0,75 lir«. Ta šola me je torej stala 150 din. Vsi, ki poznajo Turčijo, pišejo, da je skoraj vsako ceno mogoče zbiti na polovico. Austina sva dohitela ob zalivu Marmarskega morja, kjer smo se skupaj okopali. Torej prvo od štirih morij.

Ob lepi cesti proti Carigradu je nekaj kopališč in weekendov in človek nima vtisa kake revščine. To je še Evropa!

Ko smo zavili v mesto, smo bili vsi dobre volje. Prva zanimivost je bil za nas promet. Vozila so same stare ameriške limuzine, da se je fičko kar izgubil med njimi. Taki avtomobili so v Ameriki najbrž skoraj zastojni, nisem si pa mogel predstavljati, da je tudi prevoz tako poceni. Vsako vozilo je najmanj dvakrat daljše od fička

Toplice 38° C v naravnih ponvah v Pamukallah

in pozneje smo izvedeli, da porabi vsaj 16 litrov bencina na sto km. Hvala lepa! Promet pa neverjetno gost, vse se preriva in ves dan slišiš eno samo hupanje. Tu se trobi v nevarnosti, v pozdrav ali kar tako. Vedela sva že, da smerni kazalci tu nič ne pomenijo in sva pri zavojih mahala z rokami kot vsi drugi.

Najprej smo se namenili v Plavo mošejo. Ta mošeja, imenovana tudi mošeja sultana Ahmeta, je eden najlepših primerov islamske arhitekture, to pa ravno zato, ker je res v čistem islamskem stilu, medtem ko je večina drugih mošej prezidanih iz krščanskih cerkva. Množica kupol in polkupol sestavlja harmonično celoto. V notranjosti pa modra svetloba, ki pada skozi barvastost stekla oken, daje vtis neke mirnosti in tišine.

Hagia Sofija me je nekoliko razočarala. Res je višja in razsežnejša, zanimivi so tudi prostorski trikotniki pod kupolo, ki omogočajo gradnjo večjih kupol in so bili za zgled mnogim poznejšim zgradbam, tudi razni detajli so izredni, toda celoten vtis je manj harmoničen, ker sta v bistvu v stavbi dva stila. Sedaj je zgradba preurejena v muzej. Ko so jo Turki iz bazilike preuredili v džamijo, so skoraj vse krščanske freske prekrili s slikarji raznih geometrijskih elementov

in izrekov iz korana, kajti islamsko bogoslužje ne dovoli nobenega upodabljanja ljudi niti živali. Ko smo prišli iz tega velikega muzeja, smo poslušali vpitje muezina, toda njegov glas je imel nek čuden prizvok. Seveda, na minareti so montirani zvočniki, muezin pa sedi lepo v svoji sobi in vpije v mikrofona. Tudi sem je prodrla civilizacija.

Človek bi moral imeti vsaj teden dni časa, da bi nekoliko spoznal to mesto. Posebna zanimivost pa nas je še čakala. Ko smo se sprehajali po trgu pred univerzo, me je nekdo pocukal za rokav: »Change, change, money.« Ker smo res imeli še nekaj dinarjev, ki bi jih radi »pretopili« v turške denarje, sem se ustavil. »Dinars,« sem rekel. »Go, go, there,« me je vlekli za rokav in mi kazal, češ, to se mora narediti skrivaj, to je prepovedano. Naenkrat jih je bilo pet okrog mene, fantje okoli dvajsetih let. Vlekli so me v nekakšen kot med džamijo in obzidjem. Stvar mi je postala sumljiva, ker sem že slišal o turških menjalcih. Izmuznil sem se iz njihovega kroga in pomignil Jocu, ki je bil najbližji, naj poišče še ostala dva in ko smo bili vsi štirje skupaj, sem se kar bolje počutil. Za menjalni kurz se niso kaj dosti zanimali. Takoj so pristali na naše pogoje in hoteli videti

naš denar. Ko smo jim ga izročili, ga je eden od njih takoj začel šteti. Dobro sem mu gledal pod prste. Ko mu je bankovec padel na tla, je hitro stopil nanj, toda Joc mu je brez pardona dvignil nogo in bankovec pobral, jaz pa sem mu še dalje gledal pod prste. »Jok«, tako nemurni pa spet nismo. Oni pa je potegnil robec iz žepa in začel šteti nekako v tistem robcu. Nisem videl, toda to je bila preveč očitna zvižaja; slutil sem, da bo nekaj bankovcev izginilo v tistem robcu. Ko se je še začel obračati stran od nas, mi je bilo zadosti. Iztrgal sem mu denar z robcem vred iz roke in iz robca sta res padla dva bankovca. »Če hočete, bomo mi prešteli, ali pa nič.« Zdajci so izgubili veselje. Kurz je previsok, dinar je premalo vreden in kmalu so se razgubili. Na srečo ni nič odšlo z njimi. No, to spada k Carigradu in njegovim turističnim zanimivostim.

Ankara

Dolga pot nas je še čakala. Na trajektu smo se počutili slovesno. Vsi štirje bomo prvič stopili na novo celino. Uskudar – azijski del Carigrada – je za spoznanje manj živo mesto kot sosed na drugi strani Bosporja. Kje je izhod za Ankaro? Kažipoti so v Turčiji dokaj dobri in kmalu smo bili na znani štiripasovni cesti. Ubogi fičko je moral še zadnjič izkoristiti lepo cesto. Pokrajina je kar bežala mimo nas. Da, ceste, kar jih je novozgrajenih, so odlične. Grajene so velikopotezno, na širi pasove, niso se ustrašili zemeljskih del in če je bilo potrebno so veliki useki ali nasipi pomagali cesti držati ravno črto. Peljali smo se nekaj časa še ob morju, potem pa smo zavili v notranjost. Revne hiše, vendar revne v evropskem smislu, in – ogromno vojske. Skoraj vsaka druga hiša je kasarna. Seveda, tu je ameriški kapital. Prespali smo nekje blizu Ankare. Zjutraj nas je prebudilo strahotno cviljenje in škripanje, ki se je počasi bližalo iz daljave proti nam. Zaman smo ugbali, kaj je to. Končno smo zagledali v bližini voz na dveh kolesih z volovsko vprego. Kolesi sta bili zbiti iz celih desk, ki so drsale ob robove voza. Toda Turki se zato ne »sekirajo«.

Že zgodaj smo bili v glavnem mestu. Naša glavna naloga je bila, da smo poiskali predsednika Turške planinske zveze zaradi podatkov o gorovjih in da navežemo stike. Ing. Čikigil, predsednik Turške planinske zveze, je zelo razgledan človek. Za alpinizem se je navdušil v Nemčiji, kjer je študiral. Turške gore pozna odlično in dobili smo od njega ravno tisto, kar smo si tako

želeli – podrobnejši zemljevid štirih glavnih turških gorstev: Ararata, Hakkarija, Dagha in Taurusa. Grebenske karte, ne preveč točne, vendar za nas prava dragocenost, saj bi drugače morali iskati doline, stene in vrhove na pravem globusu. Nekaj ur nam je še ostalo za ogled mesta. Trdnjava sredi starega dela mesta nas je najprej zamikala. Dva griča, posejana po vsem dokaj strmim pobočju s skoraj enakimi bajticami, tvorita stari del mesta.

Ko smo se pripeljali do obzidja trdnjave pod vrhom griča, nas je obdala skupina otrok, ki so kričali vsevprek: »Musje, musje, hiri!« in nam kazali pot, ki je bila med starimi bajtami res dokaj zamotana. Plazili smo se skozi nekakšne temne predore, kjer so otroci kar naprej opozarjali: »Musje, musje, atansjo!« in se tolkli po glavi. Torej »atansjo« na glavo – nizek strop. Na vrhu trdnjave smo imeli vse mesto pred seboj. Nasproti nam na griču staro mesto, na severu in zahodu pa novi del mesta: moderne palače, pravi nebotičniki. Vsa Turčija si prizadeva, da bi poudarila in povečala pomen svoje prestolnice nad Carigradom, kajti bodočnost države je v Anatoliji, katere center je Ankara. Mnogo denarja gre za visoke stolpnice, kjer pa so stanovanja mnogo predraga za »navadne« ljudi. Ti se še vedno stiskajo v svojih temnih hišicah na pobočjih obeh gričev, tako kot pred sto ali dvesto leti. V daljavi so nam otroci pokazali mavzolej Atatürk, lepo in mogočno zgradbo v antičnem stilu. Na trgu je spomenik Atatürk na konju, v bližnji ulici pa njegov doprsni kip. Če v Turčiji vidiš spomenik, ni treba nič premišljevati, čigav je – Atatürk. Seveda, če njega ne bi bilo, bi bila zaostalost in revščina še veliko hujša.

»Čaršija« so vpili otroci in kazali na pisan trg pod nami. »Jupiter« so kazali na nekakšne razvaline sredi mesta. Da, vodnik zelo hvali ta Jupitrov tempelj in to je bila naša naslednja točka. Toda bil je zaprt. Še nekaj zanimivih točk kar v avtomobilu, pa smo imeli občutek, da smo v bistvu spoznali to mesto. Posebnih zgodovinskih spomenikov nima, saj je bila to pred Kemalovim uporom le majhna vasica – današnji stari del mesta. Podoba velikega mesta je dobilo v zadnjih desetletjih. »Pa sem mislil, da bom tu videl ženske v feredžah«, se je smejal prijatelj in tako vneto gledal mladoletnico v minikrilu, da bi se bil kmalu zaletel v avtomobil.

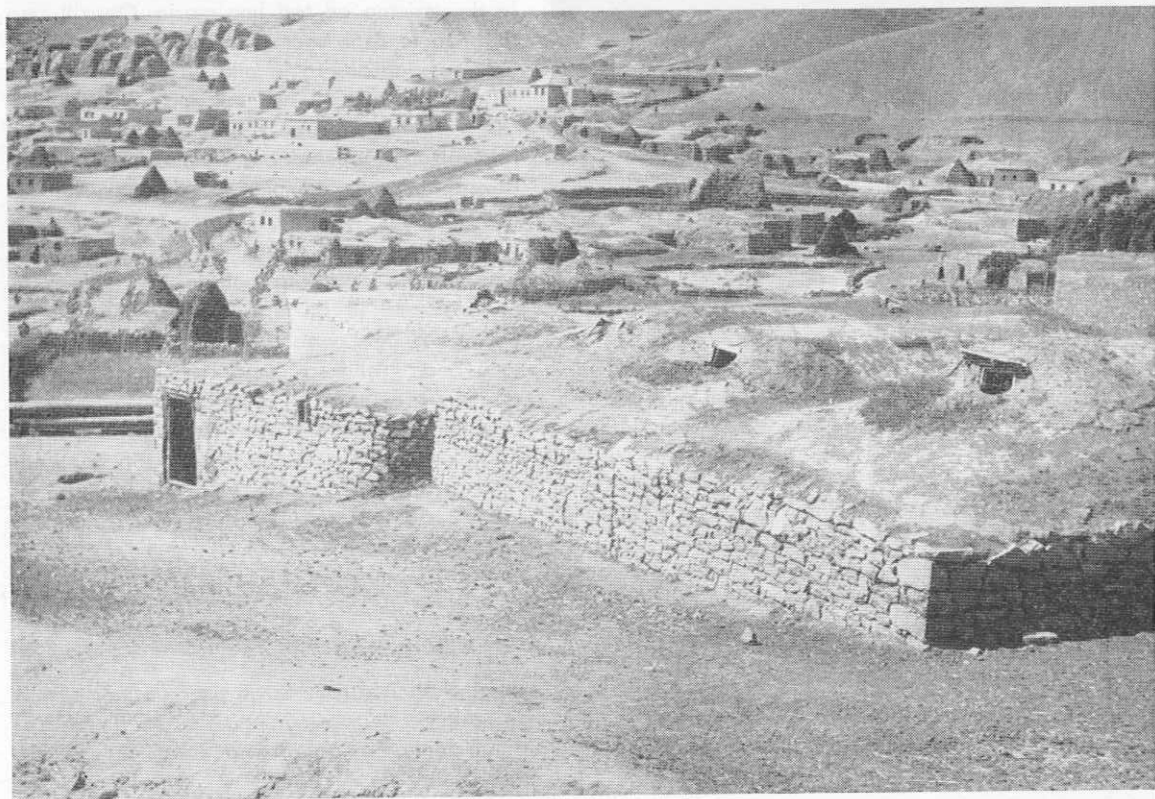
Popoldne smo prvič občutili prah na cesti, ki pelje iz Ankare proti Samsunu ob Črnem morju, kjer se za vsakim avtomobilom odvije prava

zavesa rumenega prahu. Če sva jo morala presekat, sva se kljub naglemu zapiranju oken znašla v nekakšni megli, v očeh pa naju je ščemelo. Biti v zaprtem avtomobilu pa je sredi Anatomske pušče v tisti vročini prava groza. Na srečo so Turki zvit, za začetek so pustili prah le na krajših odsekih, da se turisti privadijo, ostali deli pa so še asfaltirani. Pozneje so ti odseki daljši in daljši in onstran Erzeruma je turist že toliko utrjen, da asfaltni odseki lahko odpadejo.

Proti večeru smo ob glavni cesti zagledali tablo s skromnim napisom: »Bogaskale Hatussas«. To smo si nujno postavili za cilj že v Ljubljani. Hatussas, prestolnica stare hetitske države, eno najstarejših mest na svetu, zgrajeno okrog 1400 let pred našim štetjem, to je vredno truda. Morali smo zaviti 25 km stran od glavne ceste po zelo slabi poti. Ali se Turki sami ne zavedajo ogromnega zgodovinskega in umetniškega pomena tega mesta? Francozi ali Italijani bi naredili iz tega pravi »mirakolo«, tu pa le skromna tabla, ki tujcu morda ne pove ničesar. Še bolj smo bili razočarani v sami vasi Boga-

skale. Revne razpadajoče bajte, na eni, pravi podrtiji, pa ponosen napis »hotel«, naprej pa nobene »markacije«. S pomočjo knjižnega vodnika smo našli najprej sledove kraljevske palače. Samo temelji so vidni. Nikakega restavriranja, po kraljevskem dvorcu raste trava in se pasejo. koze. Tloris pa da slutiti, da je bila za tiste čase to velika zgradba. Višje gori se pride do obzidja. Kraljeva vrata, predor, levja vrata. Slike teh dveh levjih glav, vklesanih v nosilce na obeh straneh vrat, najdeš v vsaki splošni knjigi o umetnosti. Služile so za vzgled mnogim poznejšim narodom in npr. znana mikenska levja vrata kažejo vpliv tega mnogo starejšega objekta. To kulturno ljudstvo, ki je hkrati z Asirci prišlo iz centralne Azije, se je odločilo za Anatolijo in zgradilo tu svoje glavno mesto na pobočju pod vrhom griča (»Bogaskale« pomeni »prelaz – trdnjava«). Vojščaka, vklesana v podboja kraljevih vrat, in oba leva krasita veliko kamnito obzidje. Ko sem stal v večernem mraku ob levjih vratih, sem zagledal v mislih to mesto pred 3400 leti na vrhuncu moči. Tu skozi so korakale čete vojščakov s kraljem na čelu, za

Značilna Anatolska vas s kopicami krme in živalskih odpadkov. Daleč naokoli ni nobenega drevja

V Pamukkalskih toplicah smo se odmakali in – spali kar v vodi

Črno morje

Šotor smo postavili še pred Samsunom. Tja smo prišli drugo jutro. Videti je, da ima mesto pristanišče in nekaj industrije. To mesto bi lahko stalo tudi nekje v Evropi. Cesta naprej ob Črnem morju je dokaj lepa, vožnja pa zelo naporna, kajti cele črede krav in konj se od časa do časa sprehajajo čez cesto... Toda čredo še pravočasno opaziš, vsa nervozna pa sva bila zaradi raznih posameznih »članov«, ki so se pasli tik ob cesti in ko sva s precejšnjo hitrostjo vozila proti njim, so naju zvedavo opazovali, midva sva pa ugrabala, ali bo zadnji hip krenil na cesto ali ne. Ubogi fičko je moral stalno spreminjati hitrost. Že v Bolgariji, kjer je povozil vrabca, se je fičko spravil nad živali in nato je šlo po velikosti: maček, kokoš, pes. K sreči je ta morija nehala, preden je prišla kamela na vrsto. Proti poldnevu sva se ustavila ob morju na mestu, kjer sva mislila, da bova lahko v miru skuhalo kosilo. Toda še ko sva pripravljala posodo, sem zagledal, kako teče proti nama gruča otrok. In ko sta prišla še Joco in Janez, smo bili že obkroženi od najmanj dvajsetih otrok od treh pa do osemnajstih let. Ugotovili smo, da so kamni ob morju dokaj črne barve in da verjetno od tod ime morja. Opazili smo tudi, da je Črno morje precej manj slano kot npr. naš Jadran. To je bilo naše drugo morje. Naprej smo morali preko 45 km ceste, ki je v rekonstrukciji, in smo izgubili več kot dve uri. Mehanizacija je izredno moderna: ogromni buldozerji, bagri in dumperji delajo hitro in ekonomično. Čez nekaj let bo pravi užitek potovati po Turčiji.

Pokrajina je postajala bolj in bolj zelena in ob Trabzonu je bil prav zanimiv pogled na pobočja gričev, popolnoma prekritih z živo zeleno barvo. Tu se začneja Pontsko gorovje in vlažne zračne mase, ki prihajajo s Črnega morja proti jugu, se ob njihovih pobočjih dvigajo ter oddajajo skoraj vso svojo vlago. Zato in zaradi toplega podnebja raste v tem kotu Črnega morja pravo subtropsko rastlinstvo. Zato pa trpi notranja Anatolija – zračne mase nimajo vlage več in Anatolija je skoraj puščava.

Anatolija

Ko smo pri Trabzonu zavili proč od morja, smo se ta in še del naslednjega dne vozili čez zapadni del Pontskega gorovja. Zatem se je začela visoka planota Anatolija. Ves dan vožnja med

obzidjem so goreli ognji, nekoliko dalje pa so pred kraljevo palačo čakali služabniki. Le kakšna je bila ta palača? Tega verjetno nihče ne ve natanko. Ali niso ljudje, ki so živeli tu pred 3400 leti, prekašali sedanje prebivalce v civilizaciji in kulturi? Osnova kraljeve palače je petkrat večja od vsake od teh podrtij. Sedanjim ljudem še na misel ne pride, da bi skušali na en ali drug način olepšati svojo vas. Hatussas je bil takrat med najpomembnejšimi dosežki tega sveta. Danes bi lahko z njim primerjali morda Empire State Building ali pa najmodernejše Corbusierjeve zgradbe. Ni pa dvoma, da so najkulturnejši narodi tistega časa prekašali najbolj zaostala ljudstva 20. stoletja.

Janez in Joco sta se slabe volje pripeljala iz druge smeri. Bila sta v svetišču Jazilikaje, vendar sta videla le nekaj sicer lepih, v skalo vkle-sanih reliefov. Res ni tu mnogo ohranjenega, večinoma pa so stvari umetniške vrednosti v raznih muzejih v večjih mestih.

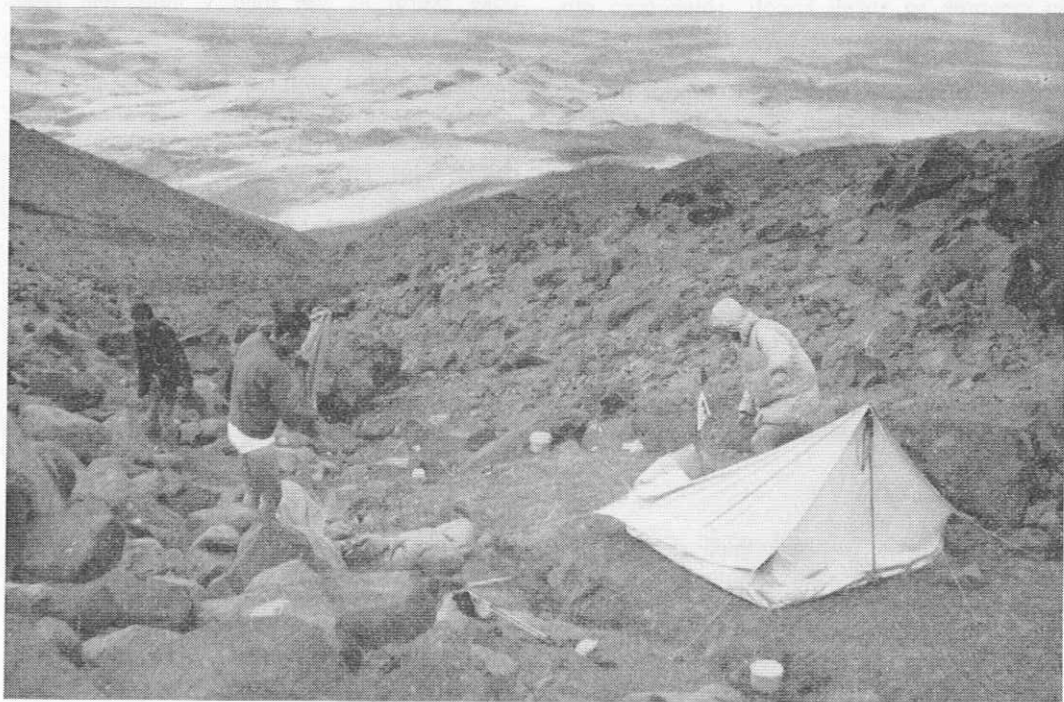
neizrazitimi griči pokritimi s posušeno travo, vse to nam je dalo občutek, da smo v puščavi, posebno, ker ni videti konca tej planoti. Zanimive pa so vasi, ki so bolj na redko raztresene po vsej planoti. Skupina nizkih, morda dva metra visokih hiš v obliki kocke ali kvadra. Tu nimajo skrbi niti z dežjem niti s snegom in streha je lahko ravna. Zgrajene so iz kamnja in blata, spredaj imajo simetrično razporejena vrata in na vsaki strani okno in, kolikor smo mogli videti, je v njih en sam prostor. V vsaki vasi je nekaj tri ali štiri metre visokih stožcev, zgrajenih iz živalskih odpadkov. Seveda, zime so mrzle, nikjer ni nobenega grmovja, kaj šele dreves. Pomagajo si tako, da zrezano slamo zmešajo z odpadki, naredijo nekakšne »kolače« in jih čez poletje posušijo na soncu. Polja so revna, premalo je padavin. Semtertja ob cesti kak vodnjak. Spomnil sem se Vlachove knjige, kjer še po letu 1950 revno kmečko dekle iz Anatolije pripoveduje avtorju: »Vi ste bili pri nas, videli ste naše vasi, nečesa pa niste mogli videti: tega, kaj pomeni živeti v teh vaseh. Največji gospod je aga. Vse je njegovo: polje, pašniki, črede, uradi in sodišča. Le tisto kamenje s svojo siromaščino je naše. Moj brat je odsedel šest mesecev v Diyerbakiju zavrlo tega,

ker je vzel agi kuro, ki je hodila v njegov ječmen...« In tako dalje. Ali je mogoče, da je v teh revnih vaseh še tisto, kar je vrednega, last enega samega človeka? Ali se ni nič spremenilo? Govorili smo le z Ahmetom, vodnikom izpod Ararata. Ta nam je povedal, da tam tega ni več. Ljudje so svobodni in tisto, kar uspejo iztisniti iz revnih polj, je njihovo.

Od Agrija proti Dagubajazitu je spet asfalt in v hipu pozabimo na vso utrujenost in naveličanost: Še 105 km do Dagubajazita in do našega cilja Ararata. Ko smo še 100 km daleč, ga že »vidim« med oblaki, toda pri 50 km se res pokaže nekje dosti višje, kot sem ga iskal. Končno je pred nami – cilj, ki nas je preganjal že več kot leto dni. Bela kapa kljub neznosni vročini teh krajev – da, višina je spoštljiva, Mont Blanc bi gledali navzdol. Samo še eno gorečo prošnjo imamo: da bi vreme držalo le še dva dni, kajti dobro vemo, da je vse odvisno od tega. Prav lahko, da bomo tik pod svojim velikim ciljem, zaradi katerega bomo prevozili 8000 km, pa ga ne bomo mogli doseči. Tu je vse odvisno od sreče.

Ko smo pri napisu »Iranhududu (Iranska meja) 35 km« zavili z glavne ceste, smo vedeli, da smo na svoji najbolj oddaljeni točki. Celih tri-

Tabor na višini 3300 m. Jutranja toaleta

deset stopinj zemljepisne dolžine smo bili od doma in sonce tu ravno dve uri prej vzhaja kot pri nas.

Ko smo se bližali vasici Ganikor, kjer so menda vodniki doma, nam je pritekel naproti vaščan in nam mahal. Vprašal sem za Ahmeta. Tolkel se je po prsih, češ da je on Ahmet. Hitro se je nabrala gruča vaščanov in nekdo med njimi je trdil, da je on Ahmet. Izkazalo se je, da je ta drugi Ahmet »pravi«, prvi pa je njegov brat. Toda razen nekaj besed »hors«, »murgan« (to je po njegovem pomenilo »dan«) »gut« in podobno ni znal nobenega jezika. Začelo se je pogajanje, ki je trajalo celi dve uri in smo se pri tem nazabavali kot še nikoli.

Tako Avstrijci, ki so bili lani tu, kot Herlec, ki se ga je Ahmet še dobro spominjal, so povedali, da se ničesar ne smemo zmeniti brez pogodbe. Začeli smo torej »pisati« pogodbo. Janez je narisal Ahmeta in enega konja, potem s pomočjo slovarčka ugotovil, da je »dan« »gün« in smo pripisali »1 gün«. Niso pa nas mogli razumeti kaj hočemo z avtomobili. Kazali in govorili smo jim, da jih morajo čuvati, pa ni bilo gotovo, če so razumeli.

Medtem ko so se prijatelji pogovarjali, sem brskal po angleško-turškem slovarju in ko sem našel izraz »take care of«, sem ne preveč prepričevalno zavpil »Muhafaza oto«. Naši so planili v smeh, Turkom pa so se razjasnili obrazi in vsevprek so začeli kričati: »Muhafaza oto, muhafaza oto«. Ko smo videli, da smo se razumeli, smo narisali še dva avtomobila, zraven napisali »muhafaza oto 3 gün« spodaj pa črto in »Bütün beraber« (vse skupaj) 100 lir. Ko je bila slavna pogodba sestavljena, je Janez podpisal za nas, nato pa smo jo dali v podpis še Ahmetu. Ta se je dolgo časa mučil s papirjem, končno pa ga nam je vrnil. Bili smo veseli, da je vse urejeno, toda ko smo pogodbo natančneje pogledali, smo videli, da je Ahmet pri podpisovanju prečrtal številko 100 in napisal 150. »Jok,« smo planili vsi hkrati in postopek se je ponovil, dokler ni bilo končno vse v redu. Kadar se spomnim na Ararat, se spomnim vedno tudi te pogodbe in se ne morem ubraniti smeha.

Proti drugemu cilju

Naš veliki cilj je za nami. Imeli smo več kot srečo: porabili smo vsega skupaj le tri dni in odhajamo en dan prej, kot smo smeli prej računati. Toda človek ni nikoli zadovoljen: že je pred nami nov cilj, ki se nam sedaj ne zdi nič manj važen: Taurus. Še nekaj ur počitka, ko-

panje v potoku, kuhanje, pranje in že smo na poti. Vračamo se nazaj proti Erzurumu. V Dagubajazitu smo bili le še 30 km od perzijske meje in mikalo nas je, da bi vsaj pogledali preko. Toda ne, preveč imamo še drugih načrtov.

Premalo smo si odpočili od vseh teh naporov. To se je kmalu izkazalo. Ko se vračamo preko prelaza proti Erzurumu, mi gre prah strašno na živce. Vdira spodaj pri vratih, zato sva špranje zadelala s cunjami. Pa kljub temu... »Pa ravno pri tebi vdira ta vražji prah,« sem ugotovil. Prijatelj pogleda navzdol, popravi cunjo... »Pazi, pazi!« Zavore so dobre, toda fičko z zavrtimi kolesi lepo drsi po pesku. Trenutek, morda dva, in obema je jasno, da se ne bova ustavila pred »grabnom«. »Buum«, in fičko je izgubil tla pod desnimi kolesi in se prevrnil v kar soliden graben. Oddahnem si: cela sva. Seveda pa sva 150 km stran od večjega mesta – prijatelja sta danes pred nama – in sploh – situacija ni zavidljiva. Ko se izkobacava ven pri zgornjih vratih, oba preklinjava kot Turka. Kaj storiti? Za nama se ustavi tovornjak, ki sva ga pred kratkim prehitela. Šofer maje z glavo: »langsam fahren, langsam fahren«. Štirje poskušamo premakniti fička, medtem se ustavi še en tovornjak z najmanj dvajsetimi potniki in fičko je skoraj v hipu na cesti. In ko avto pregledava, vidiva, da sva imela več kot srečo: desna vrata so sicer čisto zvit, toda druge napake skoraj ni, vse dela v najlepšem redu. Zvečer sva že v Erzurumu. Nič bistvenega se ni zlomilo. Mojster ima kravato in zna nekoliko angleških besed. Prijatelj hoče zamenjati olje in sprašuje, če imajo zamko »valvoline«. Mojstru je ta beseda strašno všeč in slovesno ponavlja: »Jes, jes, valvoline, valvoline«. Končno se izkaže, da sploh nima valvolina. Ko pa sem šel v pisarno plačat, se je nenadoma vrgel na tla in začel moliti Alahu. Bila je ura večerne molitve in sva morala počakati.

Naslednje dni še vedno Anatolija. Prešli smo mesta Elasiq, Malatija in nekega večera reko Evfrat, ki izvira pod gorami na severni strani maloazijskega polotoka. Pokrajina je ostala v bistvu ista. Šele ko se bližamo Kayseriju, se podoba nekoliko spremeni.

Na obeh straneh ceste je videti navpične stene, visoke do 10 metrov, nad njimi pa terase, oziroma planoto. Vodnik (seveda knjižni) nama pove, da je tu ob izbruhu 3900 m visokega vulkana Erciyes dagh-a vso pokrajino preplavila lava in vulkanski pepel. Ko se je to strdilo, je nastala dokaj mehka kamenina, ki jo je mogoče lepo obdelovati z orodjem. Res sva videla v

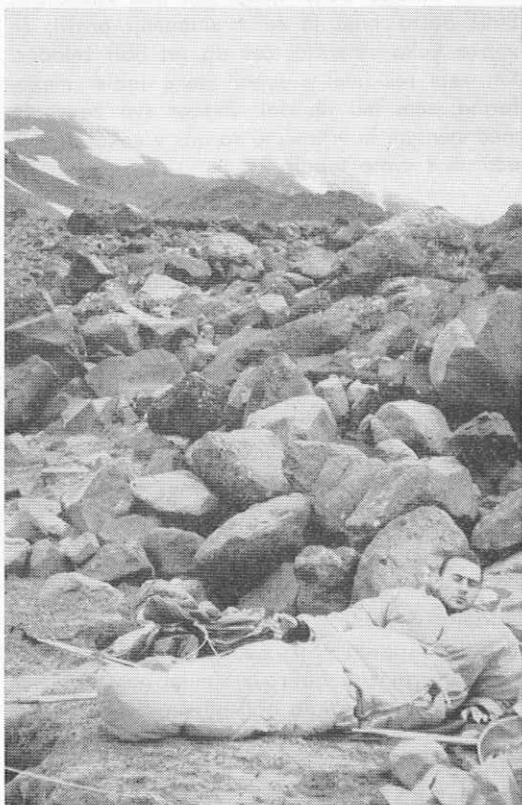
stenah votline, napravljene s človeško roko, ponekod cela stanovanja. Okrog 30 km stran je izredno zanimiv kraj, kjer so preganjani kristjani pred stoletji izdolbli v mehko skalo cele dvorane in velike cerkve, ki so okrašene z zelo lepimi reliefi, vse vklesano v skalo. Nekoč sem videl na televiziji reportažo o tem mestu (Gö-röme). Bil sem presenečen. Kaj je vse mogoče napraviti iz navadne skale. To so dela velike umetniške vrednosti. V Kayseriju se ustaviva za dve uri. Trdnjava v seldžuškem stilu iz 16. stol. je zanimiva. Sploh je v Turčiji veliko slikovitih trdnjav, ki so jih gradili Turki v srednjem veku. S trdnjavami imam posebno veselje. Džamija se pripravlja za molitev. Prijatelj izkoristi priložnost, se pomeša med vernike in si med njimi umije noge pri vodnjaku na dvorišču.

Ko se sprehaja po ulicah, naju premotijo razne dobrate v manjši restavraciji. Tu je zanimivo to, da te gostilničar pelje lepo v kuhinjo, dvigne pokrovke in si lahko res brez težav odločiš za vrsto hrane. To je veliko bolje kot z jedilnim listom, ker ti oči in nos pomagajo izbrati brez pomote. Izbrala sva si »pilav«, to je turška jed, riž z mesom, ki je znana kot turška posebnost, ni bilo slabo, niti drago. Naslednjo uro sva izkoristila za ogled muzeja. Tu je prišlo na račun moje občudovanje hetitske kulture. Res bogata zbirka kipcev, orodja in orožja. Posebno mi je ostala v spominu velikega kamnita plošča, na kateri so v vrstah nanizane majhne podobe, nekak prehod k hieroglifom. Erciyes dagh se ves dan ni pokazal iz oblakov. Kolikor sva ga poznala po opisih, je podoben Araratu. Visok je, toda kopast in menda je spomladi na njem odlična smuka.

Zvečer smo se vsi skupaj pogovorili v vasi Çukurba, ki je izhodišče za naskok skupine Ala dag v Taurusu. Tudi tu se nam je takoj »prilepil« mozak, ki ni znal besedice kakega tujega jezika, vendar smo razumeli, da ima sina, ki zna angleško in ki je vodič. Zvečer, po večerji, smo se dobre volje namestili ob ognju in začela so se pogajanja. Številke so v vsakem jeziku najvažnejše in morali smo se jih naučiti. Turški jezik ni niti malo podoben kakemu znanemu jeziku, številke so strašno čudne, poleg tega pa so popolnoma drugačni izrazi za enice kot za desetice. Prehudo je, da bi si eden zapomnil vse številke do sto. Zato sva to s prijateljem salomonsko rešila: on se je naučil desetice, jaz pa enice in če je bilo npr. treba povedati številko 33, je on zavpil »otuz«, jaz pa »iic«. Starec je hotel 20 lir na dan samo za »muhafaza oto«. »Om« (deset), mu je rekel prijatelj. Po dolgem

pregovarjanju je popustil na »on beš« (petnajst), toda nižje ga ni bilo moč pripraviti. Potem sem s slovarjem in mimiko razlagal, da bo samo »muhafaza oto«, da lahko podnevi dela, ponoči pa – zavalil sem se po tleh – da bo lahko lepo spal, skratka, da to sploh ni delo. Ves čas, ko sem si lomil jezik in se zviral pred njim, je čepel na kolenih in vneto poslušal ter včasih pokimal, češ da razume. Ko pa sem končal, je ustrelil kot iz topa: »on beš«. Nič ni pomagalo. Nekaj časa smo se še zabavali, potem pa se je pokazal njegov sin. Po izkušnjah pod Araratom smo se prizanesljivo smejali, ko nam je starec razlagal, da zna njegov sin »english«, toda bili smo presenečeni, ker je res dokaj dobro govoril. Pogajanje se je nadaljevalo, toda pod 15 lir tudi njega ni bilo mogoče pripraviti. Ni pa se nam zdelo vredno, da bi vodnika vzeli seboj. Imeli smo grebensko karto in smo bili prepričani, da ne bo težav. Končno smo diplomatsko prepričali: »Če boš čuval en dan, ti bomo dali 20 lir, za dva dni 30, za tri dni pa 40 lir,« in bil je zadovoljen.

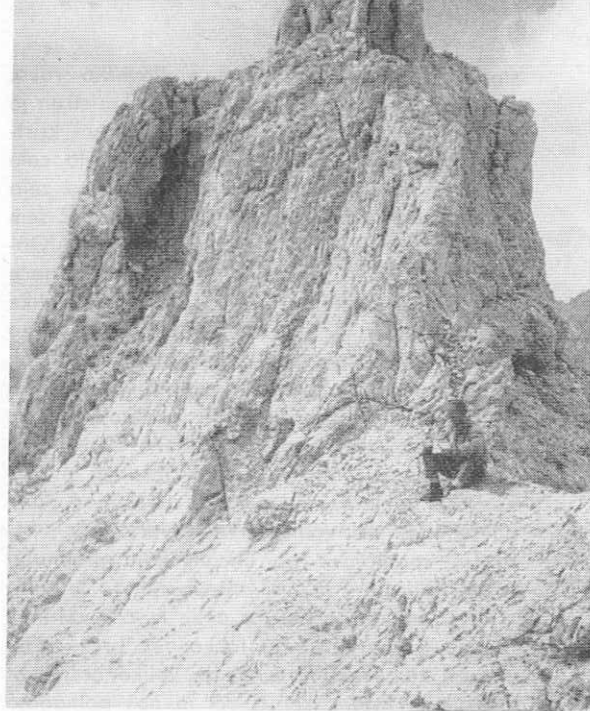
Janez je spal kar pod milim nebom

Drugo jutro sva se odpravila novim hribovskim dogodivščinam naproti. Spotoma sva dobila izredno ugoden vtis o tej pokrajini in ljudeh. Že Džavit, vodnik, ki govori angleško, je bil videti delaven in pošten, predvsem pa ne tako siten, kot so ljudje iz vzhodne Anatolije. Prepričala sva se tudi, da so ljudje tu zelo delavni, kajti hodila sva skozi velike sadovnjake z odlično urejenim namakanjem. Tudi tu je podnebje še suho, toda ljudje so bistro izrabili potoke, ki prihajajo z gora, jih razcepili na stotine majhnih kanalčkov in ves čas, ko sva hodila skozi bogate nasade jablan, je okrog naju žuborela voda. Ko sva bila že zunaj vasi, sva zagledala dečka, ki je tekkel proti nama s polnim naročjem jabolk. Ponudil nama jih je. Ko sva mu dopovedala, da »jok lira«, ker sva ves denar pustila v avtomobilu, je zamahnil z roko, češ da to ni za denar, naj kar vzameva. Kaj takega se nama v Turčiji še ni zgodilo in dala sva mu bonbonov, ki jih je bil zelo vesel. Začudena sva tudi bila, kako je dobro poznal vsa imena vrhov, in z njegovo pomočjo sva se kar dobro orientirala. Za vsak primer sva pozneje spet vprašala starega pastirja za imena nekaterih vrhov in nama je prav tako odlično razložil. Tu so res mnogo boljši ljudje kot pod Araratom. Stari pastir naju je še z znamenji prosil, če imava kako zdravilo, češ da ga boli želodec. Ker sem res imel s seboj nekaj tablet mexaforma, sem mu jih dal. Zvečer sva že spala med stenami in vrhovi, ki so nas v nekaj dnevih očarali s svojo lepoto.

Tretje morje

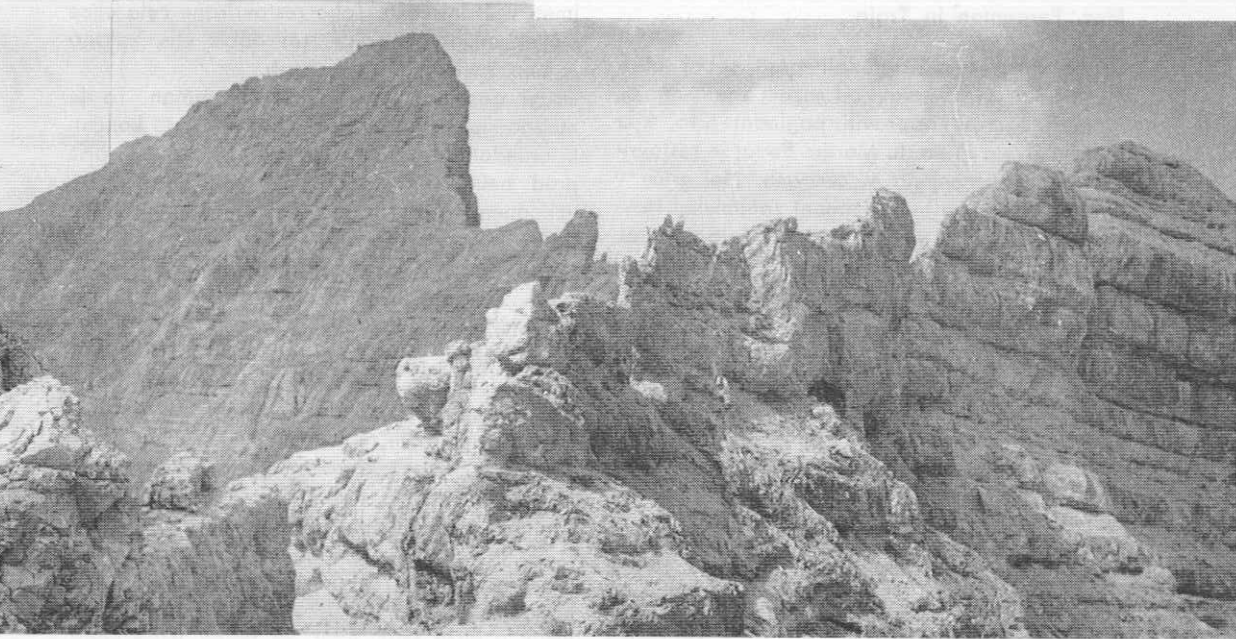
Taurus je za nami, tudi ta cilj je dosežen. Človek pač ne more živeti brez cilja. Sedaj si moramo ogledati sredozemsko obalo, velik cilj pa je Efez, Pergamon in Troja. Videli smo gore, nekaj islamske in hetitske kulture, pa nekaj sedanjega življenja v Anatoliji, toda pričakoval sem, da bomo v teh krajih našli še lepe stvari. Ne bi pisal o poti, po kateri smo se od Čukurbe proti morju prebijali. Džavit nam je svetoval, naj gremo direktno na jug, da je pot dobra. Da, za njihove osličke je pot dokaj dobra, za avto pa je kriminalna. Večkrat sva morala z Jocom izstopiti, odvaliti skalo s poti ali zasuti jarek, ki ga je skopala voda čez cesto. Še vedno bogati sadovnjaki z dobro urejenim namakanjem. Pokrajina je postajala bolj gozdnata in v zraku se je čutila bližina morja. Ko smo popoldne zavozili na asfaltno cesto, ki pelje proti Adani, smo zavriskali in po večurni polževi vožnji se

Greben Kisilkaye je razčlenjen in doseže višino 3725 m

nam je zdelo, da je fičko pravo letalo. Preko Tarzusa, kjer se je rodil apostol Pavel, smo krenili proti morju. Dva glavna cilja sta bila za nami in privoščili smo si skoraj cel dan počitka v kampu ob morju. Drugo jutro smo kot prerojeni krenili dalje.

Kmalu sva ustavila in planila s fotoaparati iz avtomobila, kajti na cesti sva zagledala celo karavano pravih pravcatih kamel. Kamele sva dosedaj videla seveda le v živalskem vrtu, takole na cesti s tovorom in jahači pa še ne. Pokrajina je bila vedno bolj tropska. Ob cesti celi nasadi banan pa bombažna polja in palme. Prometa je bilo razmeroma malo, cesta pa sicer dobra, asfaltirana, toda zelo nevarna. Obala je tu izredno razgibana, sami zalivi in polotoki, pobočja strmo padajo k morju in cesta se v neverjetnih ovinkih in vijugah prebija včasih več sto metrov nad morjem, včasih pa tik ob njem. »Če bi se tu zvrnila v morje, naju nikoli več ne najdejo,« sva ugotovila. Obala pa je zelo lepa. Strma, pa zelo zelena, porasla z bori in pinijami, se v slikovitih zalivih zrcali v temno modri, globoki vodi. To morje si je menda celo Krez izbral za poletne počitnice. Vreme je bilo krasno in opoldne sva z višine zagledala v daljavi otok Ciper. Tu je le okrog 80 km od obale. Opoldne naju je temnomodra voda premagala. Ustavila sva se ob razvalinah rimskega dvorca,

kjer je moral imeti tik ob morju kak rimski bogataš svoje letovišče. Prav za podobne prilike sem po vsej poti vlekel s seboj podvodno masko in čeprav sem jo samo pol ure uporabljal, mi ni bilo žal. Ob obali sem plaval med podrtimi stebri dvorca, ki so vsi porasli z živopisanim podvodnim rastlinjem, dajali podobo fantastičnega gradu iz pravljice. Podvodna flora in favna je bila res čudovita. Za spomin sem vzel s seboj lepo školjko, ki sem jo našel na dnu neke kotanje.

Ves dan ta nevarna cesta, le sem ter tja zaliv, kjer pelje cesta ob dolgi plaži, ki je navadno popolnoma samotna, proti večeru pa smo se dobili v gledališču. Pa kar brez kravat in v kratkih hlačah, gledališče je namreč grško. To je Aspendos, eno od največjih, vsekakor pa najbolje ohranjenih gledališč v Mali Aziji. 25 000 gledalcev, to ni šala. Popolnoma je restavrirano in poleti so tu predstave. Presenečeni smo bili nad izredno akustiko in nekaterimi krasnimi detajli. Zvečer smo bili že v Antalyiji, večjem mestu ob istoimenskem zalivu. Tu smo prvič dobili vtis, da je turizem precej razvit. Razni vekendi in lepi hoteli so delali prijeten vtis. Toda zadnje kopeli v Sredozemskem morju nismo dosegli. Obala je zunaj mesta kot odrezana in se spušča povsod 15 in več metrov globoko. Tudi drugo jutro kljub vsej plezalni opre-

mi nismo hoteli izgubljati časa s spuščanjem ob vrvi, nismo pa v razdalji več kot 10 km našli niti enega dostopnega mesta. Je pa zato toliko bolj slikovito.

Iz Antalyije smo krenili spet proti notranjosti in smo tako »odsekali«¹ jugozahodni rob maloazijskega polotoka. Mikala nas je menda največja naravna znamenitost Turčije, Pamukkale. Tu pa res nismo bili razočarani. Že iz daljave smo zagledali velike snežnobeke stene nekakšnih kapnikov. »Pamukkale«² pomeni »bombažna utrdba«. Nekje na griču izvira topla voda, v kateri je raztopljenega mnogo apnenca. Ta se preliva potem po pobočju iz kotanje v kotanjo. Vsaka kotanja ima vodoraven rob, zgrajena pa je iz popolnoma belega apnenca, ki se izloča iz vode pri prelivanju. Voda ima čudovito modro barvo in skupaj z belo barvo teh neštevilnih velikih in malih kadunj, razporejenih v terasah, daje krasno podobo. Na vrhu je majhen hotel, ki ne kvari dosti naravne podobe in pred njim je ena večjih kadunj, ki je samo z rahlimi intimnimi posegi spremenjena v bazen. Voda ima okrog 33° in po prvem fotografskem navdušenju smo se spravili vanjo in več kot dve uri smo uživali v lenobnem namakanju. Soglasno smo ugotovili, da je to res največja naravna znamenitost v Turčiji. To so si mislili že Rimljani, ki so si prav tu zgradili velik »hotel«.

Drugo jutro smo zagledali pred seboj Efez. Tu se ti kar zvrsti v glavi od raznih znamenitosti. Najprej smo se odpravili pogledat hišo, kjer je baje živila in umrla Marija. Sedaj je restavrirana in spremenjena v cerkvico. Na griču v mestu je trdnjava med najmanj zanimivimi stavbami. Bazilika sv. Janeza, ki sta jo dala v 6. stol. zgraditi Justinijan in Teodora, je v precejšnji meri restavrirana. Bizantinska vrata, pa Isa bey džamija, vse je vredno ogleda. Okrog nas so se zbrali otroci s številnimi dokaj lepimi kipi. Vsi so bili »originalni«, toda bilo je jasno, da jih tu nekdo izdeluje in z njimi »obira« turiste. Janeza je zanimala res lepa glava Rimljana, toda imela je odlomljen nos. Dečko se je kmalu vrnil z drugo, enako glavo, pa celim nosom. Seveda je bila tudi ta originalna. Menda jo je pravkar odkopal in celo umazana je bila od prsti. Toda glavna zanimivost so ostanki grško-rimskega mesta Efez, ki je bilo svoje čase med najbolj bogatimi mesti Male Azije. Najprej smo se peljali mimo mesta, kjer je stal nekoč Artemidin tempelj, eno od sedmih čudežev sveta. Danes ne vidiš praktično ničesar, toda pred tretjim stoletjem pred n. št. je bila to neverjetna zgradba, dolga 145 m, kamor so prihajali verniki iz vse Male Azije in celo iz Grčije. To je bila predvsem boginja rodovitnosti, imela pa je še celo vrsto manj pomembnih funkcij. Tempelj je služil tedanjim verskim potrebam, opravljal pa je tudi posle nekakšne banke, prve na svetu. Tempelj je požgal na duhu bolni Herostates, ki je hotel na ta način postati slaven.

Legenda pravi, da Artemida sama ni mogla preprečiti požara, ker je tisto noč ravno pomagala materi Aleksandra Velikega roditi tega slavnega vojskovodjo. V mestu samem je res kaj videti. Gledališče je manjše kot v Aspendosu, tudi »gymnasion«, telovadnica s toplo in hladno vodo, ni restavrirana. Toda glavni del mesta sta Pristaniška in Marmorna ulica, ob katerih vidiš restavrirane stanovanjske zgradbe, razne vodnjake, med katerimi je najlepši Trajanov in še marsikaj. Imeli so celo urejeno kanalizacijo. Nazaj grede smo si ogledali Celusovo biblioteko, ki je bila ena največjih na svetu. Posebna zanimivost pa je ulica bordelov, kjer so včasih v majhnih intimnih sobicah čakale rimske krasotice. Divani pa so – kamniti. Artemida je bila med drugim tudi boginja naslad. Efez je bilo včasih pristaniško mesto, danes pa so naplavine rek zasule zaliv in je sedaj okrog 10 km oddaljeno od morja. Tu bi moral človek

imeti več dni časa. Tako restavrirane cele ulice človek nikjer ne najde, res dobiš vtis, kakšno je bilo življenje v tistih časih.

Drugi dan nas je čakal še Pergamon. Ta je mnogo slabše restavriran. Toda, ko smo končali z ogledom, sem si skušal predstaviti ta grič pred nekaj več kot dvema tisočletjema: na vzhodnem pobočju lepi Zeusov tempelj, ki je danes restavriran v berlinskem muzeju in predstavlja enega najlepših primerkov tedanje umetnosti in arhitekture. Nad njim knjižnica pa Ateinin tempelj, ves okrašen s kipi, stebri in krasnimi kapitli, ki jih je nekaj mogoče še videti danes. Na južnem pobočju še danes dobro ohranjeno gledališče, pa še nekaj templjev in vse obdano z obzidjem. To je morala biti lepa slika. Zakaj ne postavijo vseh kipov in drugih dragocenosti na mesto, kjer so stali nekoč? Toda to je res nemogoče. Marsikaj bi se pokvarilo zaradi delovanja atmosferilij, marsikaj bi izginilo. Po drugi strani pa je tudi res, da umetnost občuduje več ljudi, če je npr. v luvrskem muzeju, kot pa nekje v pusti Mali Aziji. Še ogled Asklepiona, nekaj minut stran, kjer je živel in deloval znameniti zdravnik Galen. To je bilo eno od treh najslavnejših zdravilišč tedanje dobe z raznimi ureditvami za vodno zdravljenje pa zgradbami za bolnike, pisarnami in dvema templjema bogu zdravja Eskulapa. Restavracijska dela so povsod v teku in počasi dobivajo vse te znamenitosti nekdanjo podobo. Izpustili smo Milet, Dydim, Halikarnas, kjer je bilo nekoč drugo od sedmih čudežev sveta, slovita grobnica kralja Mavzola. Bolje si je nekaj ogledati bolj temeljito, kot pa begati sem ter tja, ne da bi si kaj pošteno ogledali. Že tako je bilo vse skupaj podobno pravi dirki.

Sedaj pa le proti domu, fičko, samo še Troja moramo videti. Toda fičko se »kuja«. Noče in noče vžgati. Pregled motorja pokaže krasne stvari: voda je iztekla iz hladilnika po počeni cevi, tesnilo na glavi valja je sežgano in voda v batih. Odlično! Do doma je še več kot 2000 km. Dva prijazna Avstrijca se sama ponudita, da naju vlečeta do mehanika. Sama kakšnega mehanika bomo tu uspeli dobiti?

V mehanični delavnici res vsi mojstri staknejo glave in gledajo to čudo od avtomobila. Prvič v življenju vidijo fička. Komaj nam verjamejo, da porabi le 6 litrov bencina. Še ves drugi dan ostanemo v Pergamonu, na ubogem fičku pa se turški mojstri učijo. Toda v tem dnevu nekoliko spoznamo turške navade. Prijazna Avstrijca namreč poznata nekega Turka, ki govori nemško in celo nekoliko srbsko. Zvečer gremo vsi sku-

paj na čaj in od inteligentnega turškega krojača izvemo marsikaj zanimivega. Tako je vloga ženske, razen v naprednejših mestih, še vedno v tem, da dela in rodi otroke. Glede revščine je dejal, da so zelo zaostali in bi potrebovali še enega Atatürka. Jugoslavijo pa Turki na splošno visoko cenijo.

Šele drugi dan zvečer je fičko nekako sestavljen. Ko se poslavljamo od veselih mojstrov in vajencev, nas pobarajo, če imamo kaj pijače. Joco žrtvuje steklenico slivovke in mojster, pravi hrust, jo z žarečimi očmi kljub vsem njihovim verskim predpisom, krepko nagne in naredi nekaj požirkov. Potem pa obstane kot kip, oči se mu izbulijo in z odprtimi ustmi začne skakati okrog. Da, naša slivovka je huda, toda kar strah nas postane, da ne bi mislili, da se norčujemo iz njih, tako jo še midva z Jocom, ki ne voziva, krepko potegneva. Turki se ne morejo načuditi, da je stvar tako močna, poslovimo pa se kot najboljši prijatelji.

Nad Trojo smo razočarani. Eno samo odiranje turistov. Vse je še enkrat dražje kot v Efezu: vstopnina, muzej, fotografiranje. V Turčiji je namreč fotografiranje povsod dovoljeno, samo plačati je treba. V mestu samem pa ni veliko videti. Na istem kraju je bilo mnogo mest in obzidij in tako od slavne Priamove Troje ni dosti videti. Obzidje sem si predstavljaj višje, tudi mesto samo se nam zdi zelo majhno, saj tvori obzidje krog s premerom morda 200 m. Ne morem si misliti, kako je bila tu zbrana vsa tista vojska, o kateri piše Homer. Prijatelja pa skrbi, kako so mogli tako velikega konja spraviti skozi tako majhna vrata v obzidju. Tudi v muzeju zbirka ni posebno bogata. Ali pa smo se razvadili v Efezu in Asklepionu? Na vsak način je prodajalna spominkov skoraj tako velika kot samo mesto. Seveda pa noben kulturen Evropejec, ki se potika po Mali Aziji, ne bo izpustil take priložnosti, da ne bi obiskal slavne Troje, saj ni tako od rok kot npr. Efez. Morda pa nas že vleče proti domu in smo naveličani. Da, sedaj pa samo še domov. Lepo te prosim fičko, samo še 1500 km, potem pa četudi razpadeš. Prijatelj ugovarja, saj je lastnik.

Ko se spravimo na trajekt in prestopimo »Evropahuhu«, smo židane volje. Fičko jo naprej zelo dobro kreše, toda austin ga prekaša, saj sedaj smo že v civiliziranih krajih. Ko prideva na »Jugoslavija hududu«, carinik že ve o naju, ker sta šla »austince« pred kratkim čez mejo. »Bili ste na Mt. Everestu, jeli?« naju resno vpraša, »E pa da,« se zareživa in hitro naprej.

Ljubljano sva zagledala šele čez dva dni. Fičko se je v Slavonskem brodu še enkrat »skuja«. Ko sva v Ljubljani ustavila, sva ga lepo pobožala, saj je večino nad 8000 km dolge poti res odlično »vlekel«.

»Drugo leto bi bilo zanimivo iti v Španijo,« je rekel prijatelj ob slovesu.

SLOVENSKA ODPRAVA NA NOETOVO GORO

Ing. Janez Aljančič in
Joco Balant

1. avgusta je Akademsko planinsko društvo iz Ljubljane organiziralo alpinistično odpravo v turške gore. Člani ekipe Janez Aljančič, Franc Jeromen-Bobi in Rudi Rajar iz APD Ljubljana ter Jože Balant – Joci iz AO Jesenice so odpotovali na 8240 km dolgo pot s fičom in austinom 1300. Za 23 razpoložljivih dni so prevzeli zelo napet program, ki so ga tudi v celoti izpolnili. Glavne naloge so bile:

- Ugotoviti možnosti alpinističnega udejstvovanja v turških gorah;
- navezati stike s planinsko organizacijo v Turčiji;
- povzpeti se na Ararat 5165 m – najvišji vrh Turčije, in Demirkazik 3756 – najvišji vrh v Taurusu – Aladagu.

Da je odprava lahko odšla na pot, so v veliki meri pripomogla ljubljanska podjetja Žito, Kolinska, Ljubljanske mlekarne in Gostinsko podjetje Emona s svojimi odličnimi prehrabnenimi proizvodi.

Na daljno pot

V petek po službi ob poltreh smo se vsi dobili na zbornem mestu pri Bobiju in zadnjič pregledali in si dokončno razdelili prtljago. Ko so bile vse škatle in oprema na dvorišču pred avtomobiloma, je bil zlasti kup pred austinom ogromen. Vendar je tudi prostor v avtu brez zadnjega sedeža nenasiten. Vse zložimo s filigransko natančnostjo do višine naslanjačev,

tako da bo tudi prometni milici zadoščeno, saj zunanega ogledala nov avto še ni uspel »dobiti«. Sledijo še zadnji obiski na domovih ostalih udeležencev za pozabljenimi drobnarijami in fičko z Bobijem in Rudijem odbrzi ob 16. uri na dolgo pot, slabo uro kasneje pa tudi austin.

Pozno zvečer se srečamo na avtocesti in prvič prespimo nekaj več kot 100 km pred Beogradom na novi bencinski črpalki, ki je v zadnji fazi gradnje.

Z Jocom zjutraj ugotoviva, da sva pozabila rumenici. Poleg dia-barvnih filmov, na katere snemamo vsi, sva midva prevzela še črno-belo fotodokumentacijo. Ovinek na Terazije in iskanje po trgovinah nama je odveč, toda kdor nima v glavi...

Do Niša ugotoviva, da nimamo jugoslovanske zastavice za na vrh Ararata. Dobiva prav zadnjo v poslovalnici Kompassa, prav tako sončne naočnike za šoferja.

Z upanjem, da imamo sedaj vse, kupimo še kruh za na pot, napolnimo tank z gorivom in se »zavihtimo« v Bolgarijo. Nikjer ni opaziti napestosti v mednarodnem političnem svetu ob dogodkih v ČSSR.

Ker smo izračunali, da morata polna tanka goriva zadostovati za vso pot preko Bolgarije do Turčije, nimamo s seboj niti enega bolgarskega leva. Ker Bobi ne vozi ponoči in rad zgodaj vstaja, se dogovorimo za sestanek opoldne naslednjega dne pred Carigradom. Po nekaj več kot 1000 km vožnje se z Jocom ob dveh zjutraj ustaviva nekaj km pred Carigradom.

Dopoldne se kopava v Marmarskem morju in čakava na fičo. Od vročine nama raznese steklenico z borovničnim sokom »made domá«, ki nama da več kot uro dela, da sladkobo počistiva v avtu. Izkoristiva prosti čas in na tehtnici za kamione stehava austina. Kratek račun pokaže, da voziva s seboj natanko 300 kg prtljage, tu je treba dodati še najine kilce in nič več se ne čudiva, zakaj sva na cesti tako nizko. Toda hidrolastiks je čudovit in po tleh podrsava celo pot le parkrat, brez škode.

Planine Kačkarja ob Črnem morju nam odsvetujejo zaradi nestalnega vremena v septembru in tudi za Ararat nam želijo srečo z vremenom, kajti navadno septembra divjajo snežni viharji in nestalno vreme je že prenekateri ekspediciji preprečilo dostop na več kot pettisoč metrov visok vrh, ki sicer ni tehnično zahteven.

Zato pa nam svetujejo Taurus-Aladag, južno od Kayserija, nedaleč od sredozemske obale z najvišjim vrhom Demirkazikom 3756 m.

Oboroženi z napotki in prospektom grebenskih kart najvažnejših gora v Turčiji odhitimo brez počitka proti Samsunu ob Črnem morju. Naslednjega dne se že kopamo v Črnem morju in ko »gorska reševalna«, se pravi – Joci, prične kuhati špagete v mrzli vodi, ugotovimo, da bo izpit za gorske reševalce treba razširiti tudi na osnovne kuharske vednosti, sicer bo rešeni planinec izdihnil od »strokovno« pripravljene hrane. Joci stoično prenaša dobronamerno zbadanje. Kljub vsemu so špageti »Žita« z golažem vred užiti.

Po napornih dneh vožnje smo v četrtek zvečer v Dagubayazitu in po 15 km nadaljne vožnje v Ganikorju, vasici, ki je izhodišče za pristop na Ararat z juga. Smo 3500 km od Ljubljane in le 1500 km lepe transazijske ceste nas loči od Indije.

V mraku razpnemo šotora, se spravimo k počitku in se dogovorimo, da prostega dneva ne bo, ker nam v lepem vremenu pač ne kaže lenariti.

Gora pred nami in pod nami

Prebudim se iz sna. Zzzz, pok, pok, bum. Ahmed preizkuša svojo zastarelo puško, da bi nas zastrašil. Po nekajurnem trudu mu le uspe, da puška poč. Počasi zlezem iz šotora. Vanj se vsuje roj komarjev, namesto budilke so. Janez je to krepko občutil, posebno še, ker so imeli komarji rajši njegovo kri kot mojo.

Nebo je ožarjeno od jutranjega svita, hladno je še. Pridno polnimo nahrbtnike s hrano za tri dni: Juhe, kosmiče, čaj, kompote, homogenizirano mleko, pudinge, čokolado in nešteto drugih malenkosti. Dodamo še plinski kuhalnik in posodo za kuhanje. Čutarico z vodo pa skrbno zaprem. Poleg tabora veselo žubori potoček, ki je edini pod Araratom, zato smo varčni z vodo. Čaka nas celodnevni vzpon v soncu, ki v teh krajih neusmiljeno pripeka. Svežo vodo pa bomo dobili šele, ko pridemo do prvega snega, 2000 m višje.

Ob petih pride vodnik Ahmed in pripelje dva konja. Hoče nas pregovoriti za oba. Mi pa vztrajamo pri podpisani pogodbi, z nami gre le Miško. Tako smo ga v naglici krstili kar po kranjsko. Poleg obeh konj je Ahmed pripeljal še ducat vaških otrok, ki so umazani in za naše pojme slabo oblečeni. Pomešajo se med nas in prtljago in tipajo z očmi, kje bi se dalo kaj suniti. Uganemo njihove namene, zato preostale stvari znosimo v avtomobila, zraven pa skrbno pazimo na vsak njihov korak.

Tačas Ahmed natovori Miška, ki potrpežljivo čaka. Kup na njegovem hrbtu pa je vse večji. Ko je vse natovorjeno, vidimo samo sklonjeno glavo, žalostne oči in tanke noge, ki so napete kot strune. Janez in Bobi odpeljeta avtomobila v vas Ganikor v varstvo Ahmedovega brata Mehmeda.

Sonce neusmiljeno žge, ko hodimo po neskončni ravnini (10 km) proti vznožju Ararata (5165 m). Spremlja nas pusta pokrajina z redkimi šopi trave, ki je našla svoj življenjski prostor v sipkem pesku. Pod našimi nogami se vzdigujejo oblaki prahu. Ta pa se počasi useda v osušena grla in žeja je vse večja. Po dveh urah hoje se pričenjamo rahlo vzpenjati. Daleč naokrog, kamor seže oko, ni videti nobenega drevesa. Edino trava je postala gostejša. Sredi dopoldneva se pripodi naproti trop ovac in koz. Kmalu smo v oblaku prahu in ko se ta razkadi, zagledamo tudi nekakšno koč, ki je spominjala na porušene hiše po bombardiranju. Prispeli smo v zadnjo naselbino pod Araratom, Eli Koyu na višini 2500 m. Tu prebiva nekaj domačinov, ki se preživljajo s svojimi čredami ovac in koz. Ponudijo nam vrč vode, ki je za nas le zelena brozga. Kljub hudi žeji in suhim grlom se ji odrečemo, ker je v njej polno raznega mrčesa. Morda bi v njej kakšen zbiralec žuželk našel zanimive primerke.

Ahmedu se ne mudi, zato sami poženemo Miška. Teren je vse bolj strm in skalnat. Zadržanja nas skrbeti naš »šerpa«. Konj pa mirno stopa med množico gladkih okroglih kamnov in z neverjetno natančnostjo prestavlja vitke zadnje noge v stopinje, narejene s prednjimi nogami. V mlaki stoječe umazane vode si poteši žejo. Mi pa si jo gasimo z žvečilnimi gumiji »Kolinske«. Ahmed nas dohiti in kmalu ga zopet ni več. Izkazati se hoče kot dober lovec na skalne golobe, vendar nima lovske sreče, ker mu puška vedno zataji. Tolažimo ga in tako nam čas hitreje mineva. V senci velike votline si privoščimo enourni počitek. Tudi Miška raztovorimo in ga spustimo na pašo. Ahmed je suh kruh in pije kozje mleko. Mi pa razgrnemo stiropor in spanec nam skrajša počitek na nekaj sekund. Tako se nam je vsaj zdelo, ko smo zopet pritavali iz prijetne sence na žgoče opoldansko sonce.

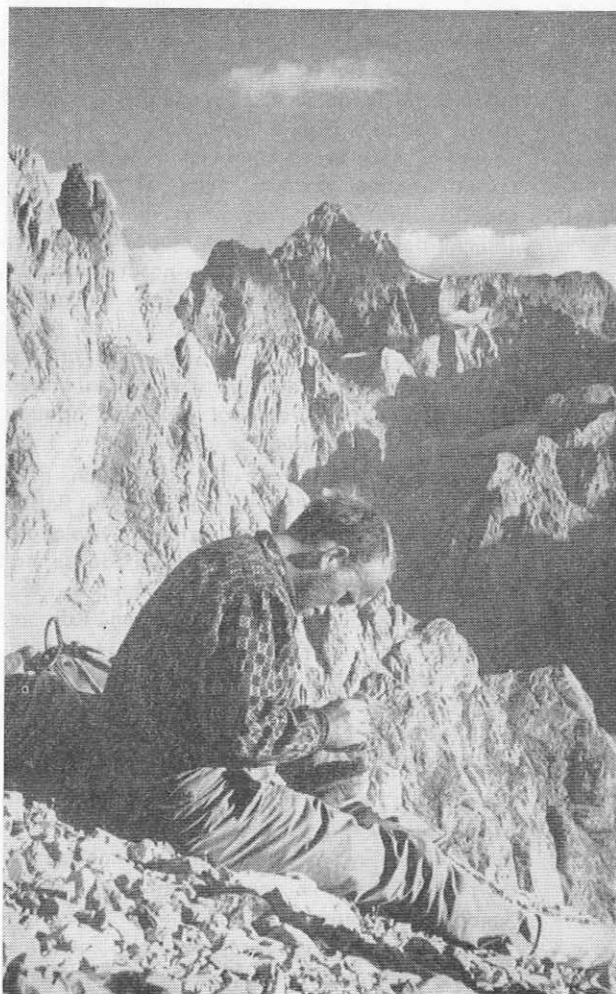
Prečkamo nekaj hudourniških strug, po katerih teče rjavkasta voda. Osvežimo se, vendar je piti ne upamo. Tudi hladneje postaja in nebo je prepreženo s temnimi oblaki. Nekje daleč na jugu grmi. Čutimo, da se pripravlja k nevihti. Ahmed se vse pogosteje ozira v nebo,

potem pa v dolino, kamor mora priti še danes. Sprašujemo ga, kakšno bo vreme naslednji dan. Pogleda v temačne oblake, zmiga z rameni in reče: »Alah bo odločil.«

Ura je dve popoldan. Dosegli smo planino Ibrahim Karo na višini 2800 m. Tukaj je taboril naš predhodnik Roman Herlec iz Kranja. Ahmed noče več naprej in hoče doplačilo za nadaljevanje poti. O tem pa nočemo nič slišati, zato raztovorimo Miška, ki veselo zahrza, ko se znebi težkega bremena.

Nahrbtniki romajo na naša ramena. Težki so, tiščijo nas k tlom, ko se vzpenjamo vse više med skalnimi bolvani. Vsak meter nam bo jutri dobrodošel. Nebo se je medtem popolnoma zagnilo in doživimo majhno nevihto.

Aladag v Taurusu, pogled na Kaldi

Ko se stemni, postavimo šotor – pamirko na višini 3300 m na ne preveč ravnem prostoru. Ob vhodu naložimo nekaj skal, da ne bi v spanju zdrknili iz šotora. Bobi odhiti še višje do snega, da bomo imeli vodo za kuhanje. Kuhalnik veselo šumi, ko proučujemo vreme in možnosti, da pridemo že jutri na vrh. Bobi in Rudi predlagata, da gremo že ob 23. uri. Sedaj pa je ura 18. Zato se z Janezom s tem ne strinjava in hočeva vsaj nekaj ur spanja in počitka. Tritisochpetsto kilometrov poti v šestih dnevih in potem brez potrebnega počivanja na vrh, ki meri več kot pet tisoč metrov! Že veliko naših predhodnikov je moralo prav tu kloniti pred goro, ki ni težavna, vendar pa zahteva celega, utrjenega človeka.

Kratek račun pove, da je 1900 m višinske razlike od tabora do vrha. V normalnih okoliščinah je to šest do osem ur vzpona. Toda tukaj je še višina, redke zrak, aklimatizacija, neznana pot in vremenske neprilike, ki igrajo odločujočo vlogo. Zraven pa moramo prišteti še nas, ki smo do sedaj sedeli po ves dan v avtomobilih in na števcu štelili kilometre. Avtomobili pa ne vozijo v gore, zato se moramo zanesti le nase in na kondicijo, ki je še ostala ter na trenutne razmere. Tukaj ni naših vrlih gorskih reševalcev, ki so pripravljeni doma v Julijcih pomagati povsod in kadarkoli. Tukaj smo sami vse v eni sami osebi: nosači, alpinisti, zdravniki in gorski reševalci. Zato počasi in previdno, saj vendar hočemo priti še nazaj domov na prelepe zelene livade pod ostenja Julijcev in Grintovcev. Zmenimo se za odhod ob 2. uri zjutraj in s seboj vzamemo opremo za bivanje in hrano za dva dni.

Pogovor pred šotorom me prebudi in prva misel je, smo morda zaležali? Ne, le Bobija in Rudija muči nespečnost, zato sta vstala uro prej. Pogledam iz šotora in vidim, da se natapavata s kosmiči. Nekdo zamomlja: »Joc, midva greva. Nebo je brez oblaka. Kdo ve, do kdaj bo vreme držalo? Srečno!« V hipu sem buden. Kako? Ali ne gremo skupaj, kot smo se včeraj zmenili? Odgovora ni. Odšel je z njima v jutranji hlad. Zbudim Janeza in prištavim čaj. Čez dobro uro greva za njima.

Mračno in hladno je še, da se spotikava ob kamenje, kar pa naju ogreje in docela prebudi. Vzpenjava se počasi in v enakomernih korakih, ki se ti v začetku zdijo prepočasni, kmalu pa ugotoviš, da tako lahko hodiš ure in ure. Višina je vse bolj občutna, zato duškava, da telo nabere novih zalog kisika. Morda

bova tako uspela, brez težav z aklimatizacijo, priti do vrha.

Na Mont Blancu in Monte Rosi nama redke zrak ni delal nobenih preglavic. Upava, da bo tudi tokrat šlo, pa čeprav je Ararat za nekaj sto metrov višji. Strmina postaja vse bolj občutna, prav tako tudi nahrbtnika in jermena se globoko zajedata v ramena. Posebno preglavico delajo skalni bloki, ki so po dimenzijah ogromni, po teži pa prav lahki, ker je kamenina vulkanskega izvora. Nemalokrat se morava pošteno potruditi, da najdeva trdno stopinjo. Tako se zamotiva in sonce je že visoko na nebu, ko prideva do prvega snega. Mali Ararat (3925 m) je kmalu pod nama. Janez zaostaja, kar spi med potjo. Predlagam daljši počitek in Janez ga z veseljem sprejme. Nekaj momlja o dobrem človeku, ki upošteva težave drugih, nato pa se zlekne na primeren bolvan in kmalu sem sam na višini okrog 4600 m. Prave višine ne vem, ker so vse višino-mere na Planinski zvezi pobrali hindukušci. Po dobrih vezah pa nam je le uspelo dobiti še kar uporaben višinomer, ki pa je moral ostati v taboru, ker kaže samo do višine 4000 m. Premišljuje, koliko ur hoda imava še do vrha in kje sta sedaj Bobi in Rudi, ki sta rekla, da gremo skupaj na vrh. Od obljub ni ostalo ničesar. Kaj bi človek razglabljal, sedaj je tako prepozno. Velja pa si zapomniti za drugič. Na cesti sva jih vedno čakala, pa čeprav uro ali dve več, kot smo se zmenili.

Po dveh urah prebudim Janeza, pojeva kompot in popijeva mleko iz tetrapaka. Bolje se počutiva in hitreje napredujema. Snega je vse več, pa tudi megla se je privlekla od nekod, tako da zastira pogled. Iz megle se izluščita dve postavi. Bobi in Rudi sestopata. Poraja se kopica vprašanj: Sta že z vrha, morda je nesreča, višinska bolezen? Ko smo skupaj, stvar razčistimo. Bila sta že na vrhu.

Sestopata že poldrugo uro. Torej sva se uštelala pri višini. Do vrha naj bi bilo še tri ure hoda. Ker sta nahrbtnika pretežka, pustiva odvečno opremo pri velikem bolvanu. Sedaj sva lahka kot peresci in poletiva po snegu navzgor. Nekaj časa gre hitro, potem pa noge zapet postanejo težje in težje. Tudi zrak je vse redkejši in počitki so vse pogostejši. Okrog naju se podi megla, ki zastira pogled. Vidiva samo stopinje pred seboj, katere vztrajno zametava veter in pa posamezne snežinke, ki so vse bolj goste. Vidljivost je na ničli. Spodaj sneg, zgoraj megla. Za vsak primer se orientirava po kompasu. Tudi veter je vse močnejši in reže do

Revež Miško otovorjen. V ozadju vas Ganikor z nomadskimi šotori

kosti. Mraz leze v čevlje in prsti so kmalu trdi. Premišljujeva, kako dolgo naj še vzdrživa ob takih okoliščinah.

Hodiva že dobro uro, zato se odločiva, da greva še malo, morda bo kmalu vrh. Res se nama sreča nasmehe in za hip se pokaže vrh iz megle. Ne verjameva očem, lahko je fatamorgana. Ko pa stojiva na vrhu prvega petišočaka, se prepričava, da nisva imela prividov. Krepak stisk roke in objem povesta več kot beseda. Ganjena sva. Samo poldrugo uro sva rabila do vrha. Sreča je neizmerna, ne da se opisati z besedami. To se lahko samo doživi. Toda v kraj s sentimentalnostjo, čaka naju še povratek.

Poiščem vpisno knjigo, ki je shranjena v platneni vrečki. Samo dva lista sta šele popisana, vpisali so se turški vojaki, za njimi pa mi slovenski alpinisti, ki smo v soboto 7. septembra 1968 prvič stopili na najvišji vrh Turčije Ararat. Preden vpišem oba, mi roke otrpnejo od mraza. Janez ta čas pridno fotografira. Napravi več posnetkov, ker je svetloba varljiva. Ko pa fotografiram Janeza, odpove aparat. Zamrznil je, tudi sama nisva dosti boljše. Pospraviva jugoslovansko in turško zastavico in kreneva navzdol. Toda kam? Vse je ena sama belina,

stopinje je zametel veter. Iz zagate naju reši kompas in tako se podava v megleno morje po azimutu. Kakšna sreča, da sva računala tudi na to možnost. Zopet naju sreča ne zapusti in precej nižje naletiva na stopinje, ki se še komaj poznajo v novozapadlem snegu. V pol ure sva pri shranjeni opremi in proti večeru prideva po 16 urah vzpona in sestopa do taborišča na višini 3300 m.

Pozno dopoldne naslednjega dne krenemo v dolino, tokrat brez konja. Po peturnem mučeniškem sestopu, brez vode in pijače dosežemo izhodiščno vas Ganikor.

V starodavni Taurus

Po tridnevni vožnji preko Agrija, Elaziga in Kayserija (1357 km) se ustavimo pri vasi Čukurbag ob vznožju pogorja Aladag v Taurusu, kjer še niso bili jugoslovanski alpinisti. Vrhove zastirajo oblaki, kaže, da se bo vreme poslabšalo. Utaborimo se ob cesti in kuhamo večerjo. Pridruži se nam starejši možak in pravi, da je njegov sin Ali vodnik in da govori angleško. Ali da bo prišel naslednji dan.

Ali pride že navsezgodaj. Prežene nas iz šotorov in prične se »žicanje«. Kdo bo koga?

Ali je drag, hoče za tridnevno »muhafazo« – čuvanje avtomobilov 60 turških lir. To se nam zdi preveč, zato po nekajurnem barantanju znižamo na 40 lir.

Skupina Aladag je precej obsežna (300 km²), zato smo si delo porazdelili. Proučiti smo morali pristope v posamezne doline in do vrhov, možnosti taborjenja večje odprave, kje je dobra pitna voda, kako visoke so stene, kakšna je kamenina, in napraviti čimveč dobrih fotografij. Bobi in Rudi sta odšla proti dolini Emli Vadisi. Poiskati sta morala možni prehod do doline sedmerih jezer – Yedi Goller na višini 3100 m. Z Janezom pa sva krenila proti planini Yalak. Precej otovorjena se vzpenjava skozi lepo urejene sadovnjake. Rdeča in prijetno dehteča jabolka dražijo ne preveč polne želodce. Sadovnjaka je kmalu konec in se ustaviva pri bistrem izviru, kjer si napolniva čutarice. Dosegla sva planoto nad vasjo in po njej prideva do soteske, po kateri teče voda. Prečkava jo in kreneva v dolino Narpuz Vadisi. Pod veliko skalo najdeva zatočišče pred bližajočo se nevihto. Ta čas izkoristiva za prigrizek. Ob rahlem pršenju dežja nadaljujeva pot po dolini Narpuz. Na obeh straneh se dvigajo melišča visoko pod stene. Stene so

visoke 400 do 600 m in prikladne za alpiniste vsakega formata. Dolina se zapre v nekakšen kot, ki se nadaljuje s sotesko. V razsežni votlini urejemo ležišče s suho travo, alpinistično vrvjo, odvečno obleko ter opremo. Kar prijetno mehko je. Čez vse skupaj razgrnem še vrečo za bivač in pripravim slonove noge in vestone. Janez je ta čas kuhar. Pripravi puding in odpre konservo kompota. Zraven hrustava še prepečenec, prijetno nama tekne. Nebo se je zvedrilo in pozdravljajo naju prve zvezde. Upava, da bo vreme jutri lepo.

Jutranjo telovadbo opraviha čez prvi skok. Zavijeva v sotesko in hodiva nekaj časa po njej. Ko se zoži, zavijeva v levo, v skale. Po nekaj sto metrih se dolina zopet odpre. Hodiva po neskončnih meliščih, po katerih bi bilo pozimi pravi užitek smučati. Skoraj tisoč metrov bi bilo spusta. Vzpenjava se proti grebenu, ki drži na najvišji vrh te skupine – Demirkaziku 3756 m. Po treh urah tvegane plezarije po gladkih in nerazčlenjenih ploščah doseževa vrh. Razgled je čudovit. Zanima naju predvsem severna stena, ki se spušča pod nogami 800 m v globino. Je precej gladka in previsna, zato bo težko delo prvopristopnikov. Razpok za

Od leve proti desni: Rajar, Balant, Jeromen, Aljančič

kline ni, treba bo vrtati. Ogledava si še druge stene in sestopiva proti sedlu.

Nahrbtnika naju tiščita k tlom, ko »gaziva« po melišču navzgor. Da ne bi izgubljala višine, se podava v skale. Iščeva bližnjico po izpostavljeni polički. Vesela sva te poličke, saj bova tako prihranila na času in višini. Toda to je račun brez krčmarja kot vedno pri bližnjicah. Police je kmalu konec, melišče pa je 20 m nižje. Iz nahrbtnika potegneva vrv in se spuštiva po njej. Debelo uro sva porabila za to bližnjico. Če bi hodila po melišču, bi bila že na sedlu, ki vodi v dolino sedmerih jezer – Yedi Goller, kjer imava zmenek z Bobijem in Rudijem. Čez dve ure sva pri prvih jezerih. Veselo se pozdravimo in skrbi ni več. Od prvih naselbin smo oddaljeni dan hoda, zato smo zelo previdni. Ob jezeru zopet poiščeva primerno votlino. Ni povsem primerna, zato opraviva nekaj rudarskih del, da je dno ravno in brez kamenja. Za večerjo si privoščiva toplo argo juho in čaj. Kakšen užitek je jesti spet toplo hrano.

Noč je bila zelo mrzla. Na jezeru se je nabrala tanka skorja ledu. Za jutranjo telovadbo in razmigavanje je zelo primeren tek okoli jezera. Ta čas se kuha juha. Janez še spi, zato mu

postrežem kar v »postelji«. Ni zadovoljen, celo razburja se, zakaj ga budim. Ko pa ima nekaj toplega v praznem želodcu, se pomiri. Okoli osme ure prideta Bobi in Rudi, namenjena sta na Direktaš 3470 m. Zmenimo se, da se zvečer dobimo v vasi Čukurbak pri avtomobilih.

Pospraviva stvari in odideva proti dolini Yalak Vadisi, po kateri naj bi sestopila. Spotoma pa naju zamika vrh Kizilkaya 3725 m, ki je varljivo blizu. Povzpneva se na greben v višini 3600 m. Zelo lahko je, zato misliva, da imava vrh že v žepu. Kakih 500 m pred vrhom postane greben zelo razčlenjen. Težko preplezljivi stolpi se vrstijo drug za drugim. Ustaviva se in proučujeva možnosti, da prideva na vrh. Brez vrvi in klinov bi težko prišla, zato se zaradi pozne ure spustiva na nasprotno stran proti dolini Emli Vadisi. Zelo hitro gre, ker je melišče. Prijatelja sta za 1200 m višinske razlike grušča potrebovala 6 ur, midva sva v dobri uri v dolini. Občudujeva okolico, ki je poraščena s smrekovim gozdom, v ozadju pa se dvigajo mogočne stene Kaldija (3734 m). Hodiva po lepi poti, mimo pastirjev in čred. V mraku prideva na planoto, po kateri se pride proti vasi Čukurbak. Nekaj časa hodiva po komaj zaznavnih stezicah, ki se kmalu izgubijo.

Starodavna zgodovinska reka Evfrat

Kreneva v levo in poiščeva glavno pot. Šele po dobrih dveh urah hoda zagledava vas. Prečkava potok in ob namakalnem kanalu kreneva proti našemu izhodiščnemu taborišču. Namakalni kanal preskoči kar z nahrbtnikom. Uspe nama, zmogiva si samo čevlje in nogavice. V daljavi zagledava luči, nekdo je pri avtomobilih. Prihaja nama nasproti, spoznava Rudija. Snidenje je prisrčno, ker sta prišla šele pred nekaj minutami in sta bila v skrbeh za naju. Hočeva zaspati, pa ne moreva, ker sva preveč utrujena. Šele proti jutru se preseliva v kraljestvo sto sanj.

Ko smo svoje hribovsko poslanstvo in načrte izpolnili, smo se v Čamardi poslovili od domačinov, ki so res poštenjaki. Drugače je bilo pod Araratom, kjer so mi za slovo ukradli blok za zapiske z 32 dolarji vred. K sreči jih tat ni našel v platnicah in mi je vse skupaj vrnil, kot vzorec brez vrednosti, ko sem se s policajem pripeljal k njemu na dom. No, poslikanega črnobelega filma pa le nisem videl nikoli več. Sicer pa je neskončna vsiljivost ljudi, stegnjena dlan ob spremljavi magične besede bakšiš normalna stvar, ki človeka počasno utruja in mu prične presedati. Še zlasti je hudo, kadar kakšna naivna duša, tudi mi smo bili v začetku, karkoli podari. Namesto, da se jih znebiš, se sproži še leva roka in vse ostale roke vseh navzočih. Tatvina tu ni slabo dejanje, ampak nekako tako, kot če pri nas kdo carino opehari.

V domovino

Iz Taurusa smo se odpravili proti jugu. Bližnjica proti Adani se je izkazala kot vse bližnjice v hribih. Pridobili smo na kilometrih in izjemno slabi cesti, ki se je dostikrat za sto ali več metrov prilagodila strugi potoka. Izgubili pa smo na času, da o udobni vožnji ali trpljenju avtomobilov ne govorimo. Ko smo se po štiriurnem avtokrosu rešili na asfalt, smo se zopet enkrat zakleli, da bližnjic ne bomo več iskali, pa čeprav pravijo: kdor riskira, profitira. Bližamo se Sredozemskemu morju, vročina se stopnjuje, čeprav že doslej, razen v hribih, kjer je Bobiju zamrznil celo čaj v čutari, nismo bili razvajeni. Temperatura med vožnjo je bila od 36 do 41 stopinj celzija še kar normalna. Zanimivo je, da »tetrapak mleko ljubljanske mlekarne« ne reagira niti na tako vročino. Pri Mersinu si privoščimo avtokamp za 20 lir. To je cena za oba avtomobila, šotora in seveda nas štiri. Od treh popoldne se namakamo v

zelo toplim morju. Bobi in Rudi imata generalno čiščenje notranjosti avtomobila in inventuro prtljage. Nihče ne bi verjel, koliko gre v fiča, saj je bilo pol kampa polnega njihovih reči. Prahu je bilo v avtu menda saj toliko kot prtljage in ko sta zložila vse nazaj, je bila že trda tema, midva pa sva že smrčala. Kot vedno sta tudi to pot vstala prva. Z Jocom sta se dogovorila o poti in zbornem mestu, jaz – zaspane pa sem komaj še ujel pozdrav v slovo. Spanje je sploh bilo, če sem pošten, problem številka ena, predvsem zame. Normalno smo vstajali ob peti uri. Kadar smo se odpeljali, šele ob šestih ali celo sedmih, je bila to že strašna zamuda. Vedeti pa je treba, da je pet zjutraj po našem času štiri zjutraj, torej sem imel vojaški režim. Tu sem bil brez izjeme vedno zadnji nared.

V Čanakkale ujamemo trajekt čez Marmarsko morje za rep in po enourni vožnji smo zopet v Evropi, na Balkanu. Zvečer formalnosti na turško-bolgarski meji hitro opravimo. Prilagoditev na turško vožnjo se mi v Sofiji maščuje, ko plačam dva leva za prehitro vožnjo, nič več razumevanja pa nimajo niti naši miličniki na avto cesti, ki me poučijo, da v Jugoslaviji večja hitrost od 120 km na uro ni po zakonu dovoljena, niti na »avtoputu«. Še zadnja noč ob cesti v šotorih blizu Novske. V nedeljo smo po 23 dneh nomadskega življenja zopet v Ljubljani.

POROČILO O ODPRAVI V TURŠKE GORE SEPTEMBRA 1968

Ing. Franc Jeromen

Priprave za odpravo v turška gorstva so se pričele v začetku leta 1968. Najprej smo skušali dobiti čim več literature, ki bi obravnavala različna gorska področja v Turčiji. Čeprav smo precej podrobno pregledali knjižnico pri PZS, vendar kakšnih porabnih podatkov nismo mogli dobiti. Pismo smo se obrnili tudi na Planinsko zvezo Hrvatske in Srbije, žal so bile tudi zanje turške gore praktično popolnoma neznane področje. Pismo smo poskušali priti v stik s turškimi alpinisti, vendar nismo dobili nobenega odgovora. Iz skromnih objav o turških gorah v Planinskem Vestniku smo sklepali lahko edino to, da so zelo malo obiskane. Za obisk v nekatera turška gorstva naj bi bila menda potrebna celo posebna dovoljenja, ker ležijo na ozemlju, ki ga nadzoruje vojska. Zato

Aladag v Taurusu, levo Demirkazik 3756 m

smo 28. marca poslali preko Planinske zveze Slovenije na turško veleposlaništvo prošnjo, da nam dovolijo obisk njihovih gora. Odgovora na naše pismo do sedaj še ni bilo, čeprav smo večkrat osebno obiskali turško veleposlaništvo v Beogradu. Kasneje smo ugotovili, da je bilo vse naše delo v zvezi z dovoljenji odveč, ker trenutno ni potrebno imeti za obisk turških gora prav nobenih posebnih dovoljenj. Precej več kot iz knjig in revij smo zvedeli o turških gorah v razgovoru z avstrijskim alpinistom Handlom, ki je bil še z dvema tovarišema v turških gorah v maju 1967. Ker so tudi oni potovali z osebnimi avtomobili, so nam bili njegovi nasveti zelo koristni. V juliju se je z odprave na Ararat vrnil tudi Kranjčan Emil Herlec s tremi tovariši. Tudi pri njem smo dobili zelo pomembne podatke. Po vseh teh pogovorih ter po branju literature smo se odločili, da poskusimo priti na najvišji vrh Turčije Ararat ter da obiščemo vsaj še eno alpinistično zanimivo področje. Še najbolj primerno se nam je zdelo področje Taurusa (Aladag), ker ni preveč oddaljeno od smeri našega potovanja. Poleg Taurusa sta v Turčiji zelo zanimivi še pogorji Kackar in Hakkari. Značilna za vsa ta gorstva je velika razsežnost, saj je glavna veriga Kackara dolga več kot 70 km. Ker smo imeli na razpolago zelo malo časa (23–25 dni), smo se odločili, da bomo potovali v dveh privatnih osebnih avtomobilih. Takšen način potovanja je nedvomno najhitrejši, vendar pa ne najvarnejši. Poleg dolge vožnje moramo upoštevati še delno zelo slabe ceste ter slabo opremljene turške servise. V Turčiji poznajo praktično samo velike ameriške avtomobile in

je zato rezervne dele za fiat 750 ali pa austin 1300 možno dobiti samo v največjih mestih (Carigrad, Izmir, Ankara). Za potovanje v Turčijo so po predpisih potrebni naslednji dokumenti: veljavna jugoslovanska viza, potrdilo o cepljenju (koze, kolera), mednarodno vozniško dovoljenje. Naj na tem mestu omenimo še to, da je v Turčiji le malo ljudi, ki bi govorili dobro katerega od svetovnih jezikov. Zato je znanje vsaj par turških besed nujnost.

Ker smo slišali o turški kuhinji najrazličnejše ocene, zlasti pa, ker smo bili na tistem času z denarjem, smo se odločili, da bomo v Turčiji kupovali le kruh in sadje, vse ostalo pa smo naložili v oba avtomobila. Na pot smo vzeli približno 250 kg »krmil«, od tega je bilo tekočih nekako 100 kg. S seboj smo imeli še okoli 200 kg alpinistične, taborne in osebne opreme. Čeprav smo imeli s seboj 6 črno-belih in 24 barvnih filmov, smo proti koncu potovanja morali fotografiranje nekoliko omejiti, ker nam je filmov zmanjkovalo.

Od celotne količine hrane so nam podjetja (Žito, Emona, Kolinska in Ljubljanske mlekarne) darovale dobršen del, tako da so bili izdatki minimalni. Na poti so nam bile vsem vseh zlasti tekoče stvari, kar je glede na vroče in suho podnebje razumljivo. Odlično se je obneslo homogenizirano mleko in kakao Ljubljanskih mlekar, saj se nam je pokvaril en sam zavitek, čeprav je temperatura v avtomobilih včasih presegla 40°C. Zelo prav nam je prišla tudi osvežilna pijača frutella.

Videli smo, da je v Turčiji hrana na splošno cenejša kot pri nas. Zato menimo, da je pamet-

neje vzeti s seboj nekaj več denarja ter se hraniti po turških restavracijah. Hrana bi bilo potrebno vzeti s seboj le za vzpona. Tako bi lahko precej prihranili na času, saj bi odpadlo vsakodnevno kuhanje. O turški hrani lahko zapišemo, da povprečnemu slovenskemu okusu kar ustreza. Nekoliko bolj kritično je z vodo; te praktično sploh nismo pili, ampak smo jo uporabljali le za kuho. Vsak avto je imel 10-litrsko posodo za vodo, poleg tega pa smo imeli še več manjših čutaric, tako da ni nikdar prišlo do pomanjkanja vode.

Ker smo bili glede znanja medicine v odpravi sami laiki, nam je seznam potrebnih zdravil pripravil dr. Ivo Valič iz Kranja. K sreči pa je bilo zdravstveno stanje vseh članov ves čas zelo dobro, tako da smo porabili le nekaj tablet C-vitamina, tubo labisana in piz buina ter 10 cm levkoplasta. Iz porabe se vidi, da je bil naš bolničar praktično ves čas brezposeln.

Odpravo sta z denarnimi sredstvi podprli planinski društvi APD in PD Jesenice. Delno je h kritju stroškov prispeva tudi PZS, ki je odkupila 200 barvnih diapozitivov. Glavno breme so pa nosili člani odprave, ki so na tak ali drugačen način prispevali k uresničenju skupnih ciljev. Če pregledamo strukturo stroškov, lahko ugotovimo, da predstavljajo vozni stroški skoraj tri četrtine celotnih izdatkov. Čeprav se zdi to na prvi pogled veliko, pa moramo upoštevati, da bi znašala samo kilometrina računana po 0,5 N din za obe vozili 8020 N din, mi pa smo s tem pokrili vse stroške naše odprave. Analiza stroškov nas opozarja še na dejstvo, da bi lahko za malenkostno vsoto naredili v področju Taurusa še vrsto vzponov, če bi imeli na razpolago več časa. Cena povprečnega dne na posameznika namreč ni presegla 8 N din.

Ko ocenjujemo možnosti in težave v turških gorstvih, se opiramo na izjave predsednika turške planinske zveze ing. Čikagila, delno pa tudi na lastne ugotovitve. Splošna ocena je, da so turške gore alpinistično še zelo slabo obdelane.

Prav isto bi lahko trdili tudi o geografski obdelavi, saj smo na zemljevidih odkrili precej pomanjkljivosti.

Čeprav velja Ararat za znano goro, kjub temu ledenik na severni strani sploh še ni preplezan. Ledenika sicer nismo videli, vendar bi morala biti tura po zemljevidu sodeč zelo zanimiva. Omenimo naj še to, da so poskusi vzpona po normalni poti zelo pogosti. Vendar pa velik del teh poskusov propade zlasti zaradi hudih vremenskih preobratov. Da nam je vzpon tako dobro uspel, se moramo zahvaliti ugodnim vremenskim razmeram in prizadevnosti vseh članov, saj smo višinsko razliko od 3200 m do 5165 m prehodili v dobrih 8 urah. Na višini 3200 m smo se aklimatizirali le 9 ur.

Čeprav je Ararat zelo zanimiva gora, menimo, da je za naše alpiniste področje Taurusa-Aladag zanimivejše. To gorovje je alpinistično zelo slabo obdelano in so na večino vrhov prišli le po sorazmerno lahkih in zagruščenih južnih stenah, medtem ko so severne stene še nepreplezane. Višina teh sten variira med 300 in 1000 m. Kamenina je delno krušljiv apnenec. Vse te stene so sorazmerno lahko dostopne. Izhodna točka za odpravo bi bila vas Čukurbag, ki leži ca. 10 km od kraja Camardi. Do vasi Čukurbag drži še kar dobra makadamska cesta, ki se odcepi od glavne ceste Tarsus-Kayseri blizu kraja Ovack. Ta kraj pa je od Carigrada oddaljen približno 900 km, pri tem pa moramo povedati, da je ta cesta vseskozi zelo dobra. Torej bi pomenilo teh 900 km en dan dobre vožnje. Odprava bi se po tem lahko vračala po naši poti, to je ob Sredozemskem morju. Vreme je v vseh turških gorstvih (izjema je delno Kackar) precej bolj stabilno kot pa npr. v Centralnih Alpah. Zopna je pa huda vročina, ki zajame celo Anatolijo v visokem poletju. Zato sta za obisk turških gorstev primerna druga polovica avgusta ter prva polovica septembra. Naj na koncu povemo, da omenjamo in ocenjujemo samo področja, ki smo jih obiskali. Iz

Panorama z vrha Demirkazika proti jugovzhodu v neraziskani svet

razgovorov, ki smo jih imeli v Turčiji, pa tudi iz znane literature, lahko sklepamo, da sta poleg gorovij Ararat in Aladag še zlasti zanimivi področji Kackar oziroma Hakkari. Kackar leži ob Črnem morju in je sorazmerno lahko dostopen. Popolnoma odmaknjeno, zato pa tem bolj zanimivo pa je pogorje Hakkari, ki leži ob jezeru Van.

NAS PRATEŽ

Spisek zdravil:

Labisan, 2 tubi, za ustnice — krema piz Buin, 1 tuba, za kožo (bolje več manjših tub) — Halamid tablete, za 100 l vode, za razkuževanje vode — injekcije morfij, 3 kosi, proti bolečinam — Serum antipiperinum, 2 kosa, kačji pik — Alkohol 70 %, 250 gr., razkuževanje — Asep-sol koncentrat, 250 gr., razkuževanje — C vitamin tablete, 30 kosov — kapsule geomycin, 60 kosov, vnetja (bronhitis, angina, rane) — Oratren-Fenicillin, 24 kosov, antibiotik — Aminopyrin, 30 kosov, vročina — Mexaform, 20 kosov, prebavne motnje, driske — Buscopan dražeje, 12 kosov, krči v trebuhu — Phenergan, 20 kosov, izpuščaji na koži — Lasonil, 1 kos, zlato žila — Tetracyclin, 1 kos, vnetje v očeh — Ritalin, 15 kosov, poživilo — Novolax, 24 kosov, zaprtje — Finalgon, 1 kos, ozeblina — Depusol, 1 kos, mehur — Lekosept, 1 kos, izpuščaji na koži — Vrečke za prvo pomoč, 2 kosa (obveze, elast, povoj) — Standardni komplet GRS, 1 kos (opornice, rute, povoji) — Brizga komplet, 1 kos — Pinceta, 1 kos — Škarjice 1 kos. Uporabili smo: Oratren (vnetje grla) — Lekosept (izpuščaji) — Levkoplast, alkohol (žulji) — Labisan (sonce) — Piz Buin (sonce) — C vitamin — Ritalin — Halamid (razkuževanje vode).

Seznam opreme:

Taborna oprema za 1 avto

Šotor, Zdarsky vreča; 2 spalni vreči; 2 vestona; 2 gumijasti blazini, stiropor; 1 bencinski kuhalnik; posoda za bencin (2–3 l); 2 plinska kuhalnika; 10 bombic (7 porabili); komplet posode za kuhanje; jedilni pribor (žlica, nož, deščica); 1 posoda za vodo (do 10 l); 4–6 škatljic vžgalic; 8 sveč; 2 čutarici; odpiralč za konzerve in steklenice; pomivalni pribor (prašek, krpe); termometer.

Higiena:

Milo + zobna ščetka in zobna pasta; 2 brisači; pribor za čiščenje čevljev; pribor za britje; pribor za šivanje.

Osebna oprema (za enega):

1 pumparice; 2 dolge hlače; 1 kratke hlače; 2 puloverja; 2 srajci (dolgi rokavi za v gore); 2–6 majic (za vsako-

dnevno rabo); 2–6 spodnjih hlač; 1 dolge spodnje hlače; 2 volnene dokolenke; 2 volnene kratke nogavice; elastične nogavice; 1 vetrovka (po možnosti nylon); 1 kapa + +1 klobuk; 2 para rokavic (volnene, nylon); 1 gamaše; 1 vetrne hlače; 1 pelerina; 1 lahki čevlji, 1 sandale; kopalke; robci; žepni nož; ura.

Osebni dokumenti:

Mednarodno vozniško dovoljenje; potni list; planinska izkaznica; potrdilo o cepljenju.

Hribovska oprema (za enega):

1 cepin; 1 dereze; 1 par smučarskih palic; 1 vrv ϕ mm 30–40 m + 1 vrv 80 m; 2 sončna očala; 1 kladivo; 8 vponk; 10 klinov (lednih); 1 nahrbtnik; 1 baterija (rez. vložki); 2 fotoaparata; 6 barvnih filmov, 3 črno-bela; svetlomer; višinomer; kompas; daljnogled; čevlji — visoki gorski; radio (transistor); cevka za pitje v hrih.

Avto:

Cev za bencin; tlačilka; pribor za krpanje; olje; rezervna ročka za bencin; vlečna vrv; rezervni deli (žarnice); klinasti jermen; zelena karta; karte za avto;čila; žaga (list).

Literatura:

Zemljevidi; vodniki; slovar; dnevnik; pisalo; knjiga o prvi pomoči.

Hrana:

Rezanci, 2,5 kg; špageti, 4 kg; makaroni, 5 kg; golaž (koncentrat), 2 kg; čorba — juha, 2 kg; džuveč, 6 kg; ravioli, 4 kg; kava, 0,8 kg; žvečilni gumi, 200 kosov; kavni puding Royal, 6 kosov; čokoladni puding Royal, 6 kosov; vanilin puding Royal, 6 kosov; fižol, 6 kg; homogenizirano mleko, 36 l; kakao, 18 l; sir (1 hleb), 5 kg; sir - Zdenka, 10 zavit.; prepečenec, 7 kg; frutella, 100 stekl.

Kupljeno:

Marmelada, plast. doze, 8 večjih; marmelada, plast. doze, 10 manjših; paradižnik, 2 tubi; sladkor, 4 kg; suhe slive, 2 kg; piškoti (zavitki pol kg), 7; napolitanke, 1 kg; bonboni, 70 dkg; pepermint, 3 zavit.; čokolada, 4 kg; kompoti, 18 kg; solate: kumarice á pol kg, 7; 2 mešani, 2 kg; 2 makedonski, 2 kg; paprika, 1 kg; ajvar, 1 kg; olje, 2 l; kis, 1 l.

Konzerve:

Bohinj, 4 kosi; Pokljuka, 3 kosi; paštete, 8 kosov; golaž, 8 kosov; ribe, 8 kosov; mesni doručak, 10 kosov; hrenovke, 2 kosa; paprika, 2 kosa; med, 4 kosi; šunka, 1 kos; sankist, 1 kos; lakomalt, 1 kos; argo juhe, 5 $\times$ 4 kocke; gobove juhe, 3 zavit.; francoske juhe, 3 zavit.; palačinke, 4 zavit.

Vse posnetke so napravili člani ekspedicije na Ararat 1968

Vas Ganikor z Araratom 5165 m

DROBNA STVARCA S PLANINSKIH POTOV

Planinski močerad je zelo razširjena živalca, težko bi našli količjak planinca, ki ne bi bil srečal tega drobnega plazilčka. V vseh Alpah ga poznajo, živi pa tudi na krasu vse do dalmatinske obale (v višini 700 m), najbolje se počuti v višinah med 2000 do 2500 m. Dolg je 12 do 16 cm, koža je bleščeče črna brez lis. V gozdu se skriva v trhljih štorih in med kamni, v višavju v rušah gorskega cvetja in ruševju. Tudi kadar se ne pari, ne živi sam. Zato ga ogrožajo razne kožne bolezni, medtem ko drugih sovražnikov nima, varuje ga duh tekočine, ki jo izloča iz kožnih žlez. Če začuti nevarnost, se s tem varovalnim sredstvom takoj ubrani pred drugimi prebivalci višin. Kaže, da ga zato ne marajo niti modrasi niti kavke in ne druge štirinožne živali, ki bi sicer rade hlastnile po počasnežu. In tako je ohranil svojo vrsto, čeprav samica skoti le po dva mladiča po 18 do 36 mesecih nosečnosti. Kakšno starost doseže, je težko ugotoviti. Odvisno je od opazovanja v laboratoriju oziroma terariju. Menijo, da utegne zbrati 12 do 16 let. Je tipična kopna žival. Če pade v vodo, utone. Zato se tudi pari na suhem. Mladiči pridejo na svet že popolnoma razviti in so takoj godni za samostojno življenje. Takoj si znajo poiskati zavetje, ne da bi jih kdo učil. Tako se je žival prilagodila hladnemu, zahtevnejšemu okolju.

Nekateri ga spravljajo v zvezo s slabim vremenom, nekateri napovedujejo dobro ali slabo vreme s tem, ali se zvija navzgor ali kobaca navzdol. Znanost pravi, da vse to ni prav nič raziskano in da najbrž ni dosti na tem.

STANISLAV LEDNAR

O nesreči St. Lednarja v severni steni Matterhorna so se marca 1967 razpisali dnevniki, magazini in planinska glasila. Tudi naš list je o nesreči poročal. V roju novic, ki jih je v Alpah vedno več, je šla Lednarjeva smrt tiho mimo nas, čeprav so bile zadnja leta alpinistične vezi med Čehi, Slovaki in nami vedno

tesnejše. Lednar je bil l. 1964 tudi pri nas in je preplezal Aschenbrennerjevo smer v Travniku in Čopov steber. Naslednje leto je bil na Kavkazu, l. 1966 v Mt. Blancu. l. 1967 pa je hotel začeti z velikim zimskim vzponom po stebru Frêne na Mt. Blanc, vendar je cilj znižal na Bonattijevo smer v Matterhornu. Medtem je postal član Österreichischer Alpencluba, gotovo prvi Slovak v vrstah tega ekskluzivnega kluba (Od Slovencev je bila članica le Mira Marko Debelakova).

Ko je prišel v Zermatt, ga je dočakalo slabo vreme. Kljub temu so Durana, Psotka, Kalab in Lednar 11. marca krenili proti koči Hörnli in tu čakali tri dni na primerno vreme. 15. marca so bili že 300 m visoko v severni steni. Naslednji dan so že imeli za seboj ključno mesto, polovico »angelske prečnice«. Ker je začelo snežiti, so se odločili za bivač, ker bi bil od tu še možen umik. Naslednji dan je bilo lepo, napredovali so po stebru, potem pa je pritisnilo slabo vreme z elementarno silo, zmrazilo se je na -40°C , veter je divjal z 200 km na uro. Zjutraj je nekoliko prenehalo, tako da so mogli začeti s plezanjem. Lednar je vodil, pri zabijanju klina zdrsnil in padel 70 m globoko. Psotka ga je sicer ujel, vendar že mrtvega.

Durana, Kalab in Psotka so v dveh nadaljnjih dneh prišli iz stene in se spustili nato v kočo Solvay. Lednar je ostal v steni do julija, ko ga je 25 švicarskih vodnikov spravilo iz nje na stroške ČSSR.

ZDRAVILO ZOPER VIŠINSKO BOLEZEN

Zdravnika Hans in Elisabeth Albrecht sta l. 1965 in 1967 delala v ekspediciji na Aconcagui. Pri tem sta ugotovila, da krvni serum komaj storjenih telet močno olajša bolečine, ki nastopajo pri gorski bolezni. Laboratorij sta imela v višini 6200 m, 800 m pod vrhom, in sta 35 dni proučevala odziv na 150 osebah. Argentinska armada jima je dala na razpolago celo četo vojakov. V višini 6200 m je za polovico »tanjši« zrak, to je, pri vsakem vdihu zajamejo pljuča samo pol toliko kisika, kolikor so ga navajena. V takih okoliščinah človeka muči glavobol, vrtoglavica, pomanjkanje apetita, bruhanje, trudnost. V organizmu pa zaradi pomanjkanja kisika pride do globljih sprememb. Antitoksična dejavnost jeter se zmanjša na polovico. Srčni utrip se poveča, količina krvi, ki jo srce poganja v arterije, je večja, udje prejmejo samo tretjino, zato nastopi nevarnost ozeblin in zmrzlin. Čas reakcije se podaljša za 40 %, mehanizem koagulacije krvi se zavira. Organizem se bori zoper pomanjkanje kisika s tem, da proizvaja več rdečih krvnih teles, ta pa vsrkavajo ogromno količino zraka, ki je v pljučih. Zaradi nizkega zračnega tlaka v takih višinah ogljikov dioksid izginja iz krvi. Izguba ni tako važna, kakor se je mislilo doslej, kajti organizem pošilja v kri druge kisline, da bi izravnal pomanjkanje ogljikovega dioksida.

Albrechtova sta odkrila, da se pomanjkanje kisika lahko olajša z zdravniško obravnavo. Vojakom sta v žile vbrizgavala krvni serum povrženih telet. Teliček živi dokaj časa, preden pride na svet, v pomanjkanju kisika. Po injekciji takega seruma so se vojaki hipoma »popravili«, ker jim je serum olajšal dovod kisika in s tem »bolše« krvi v celični organizem.

Raziskovalca sta dosegla dobre rezultate tudi s proizvodom iz vitaminov, rudnin in s snovjo, ki pospešuje asimilacijo proteinov in glucidov (sladkorja). Po taki zdravniški obravnavi so ljudje v teh višinah bolje prenašali pomanjkanje kisika kakor živali.

Raziskava bi utegnila koristiti 40 milijonom ljudi, ki stalno prebivajo v višini 3000 m. Večina teh danes boleha za kronično višinsko boleznijo, posebno v Južni Ameriki. Raziskovalcema, ki sta doma iz Berlina, bodo za nove raziskave zgradili velikanski helikopter, ki bo nosil s seboj ves laboratorij. S tem bo dr. Albrechtu omogočeno, da bo vse poizkuse opravil pri enaki temperaturi.

OD POREZNA DO POLHOGRAJSKE GRMADE

Lado Božič

Skoro tiho in neopazno se je priklatil. Tako imenovani »jubilej«. Zlezel je navzgor in se, kot je prišel, zahrbtno skobalil na pleča in ramena in se tamkaj zasidral na vse večne čase. Nič kaj ni bil zaželen, tudi ne z veseljem pričakovani, vendar po vseh zakonih neizogiben in neodgaden »sedmi križ«. Tu je, konec besedi. In kaj sedaj? Ni drugega izhoda, kot da se z njim tovariško pomeniš in mu hočeš nočeš zaželiš dobrodošlico, saj bosta, če bo šlo vse po sreči, živela celo desetletje drug ob drugem in drug z drugim. Potem bo odšel v zgodovino in sledil mu bo za številko višji »jubilej«.

Znebiti se ga ne moreš, treba je le junaško preizkusiti, kako težko je to novo breme in ugotoviti, za koliko se je pod njim upognila hrbtnica. Najbolje je, da za tak poizkus pokličeš na pomoč zvestega prijatelja, ki te, če si hribovec, spremlja prav gotovo že od mladih let, in vedno prijazne prijateljice planine, ki so ti bile v dosedanem življenju zveste spremljevalke. Oprtaj ga torej na rame, potem ko si ga nabasal vsaj s petnajstskilsko vsebino, in kreni v hribe in gore. Romanje z obteženim nahrbtnikom, ki se ti naravnost prilepi na hrbet, da ga po dolgi hoji skoro ne občutiš več, je najboljši preizkus, kako »iriden je most«. Ko delaš po izvršeni turi obračun, ti lahko pokaže ravnotežje moči z doseženimi leti, lahko celo presežek moči, lahko pa tudi popolno izgubo. Samo ob tej je treba odložiti nahrbtnik in se posloviti od gora.

Sedmi križ je torej prišel v stalne goste. Takoj je prišlo do sklepa: Napolni nahrbtnik in kreni! Lep je tak sklep, toda za pot je poleg nahrbtnika in dobre volje potrebno še kaj, predvsem lepo vreme. To pa samemu »jubileju« ni bilo prav nič naklonjeno, vse drugo prej. Poletje je res pred nekaj dnevi koledarsko nastopilo, prineslo pa je mesto sonca meglo, kosmate južne zahodne oblake, iz nebeških kadi pa se je neprestano zlivalo na to ubogo in izmučeno zemljo.

Če si navdušen nad lepoto planin v megli, dežju, nevihtah, gromu in treskanju, če ti je prav vseeno, v kakšnem vremenu prehodiš namenjeno pot in si zadovoljen s prehojenimi kilo-

metri, z vrhovi brez razgleda in sonca ali pa ti je edini cilj zbrati čim hitreje, čim prej in čimveč žigov in razglednic, potem jo boš udaril v hribe v vsakem vremenu in za vsako ceno. Ob takih podvigih vedno po tihem upaš, da smola ne bo dolgo trajala in da bo slabemu vremenu prav gotovo sledilo lepo. Ne veš sicer, kje in kdaj te bo to srečalo, črv upanja pa tako močno kljuje, da te enostavno požene na pot. No, nikakor nočem zanikati, da niso planine tudi v vremenskih neizgledih lepe in po svoje mikavne. Žal, nisem več za take mladostne podvige. Ljubše in lepše mi je sopihati po hribih v soncu, razgaljen do pasu, izpostavljen toplim višinskim sončnim žarkom. Vlivajo ti novih moči in razganjajo revmatične klice v kosteh. Opijaš se nad krasnimi razgledi in pogled ti neprestano hiti od enega do drugega konca naše lepe dežele. Pljuča ti dihaajo s polno razsežnostjo, srce pa kljuka polno sreče in zadovoljstva. Drugače je v slabem vremenu. Pod plašči, bundami in peleinami iz modernih umetnih snovi se pariš in kuhaš v lastni sopari. Jezen nad samim seboj preklinjaš vreme in nervozno šteješ stopinje, ki jih boš moral še narediti do prvega zavetja, kjer se boš, če ti bo sreča mila, malce posušil in odpočil.

Poletje je torej prišlo, ne pa tudi lepo vreme. Nanj je bilo treba potrpežljivo čakati. Čakanje pa je zelo dolgočasno. Čas teče, živci skačejo gor in dol, se napenjaajo in začno škripati. Kvišku te drži samo še pesem, da za dežjem mora priti lepo vreme, in napeto prisluškovanje radijskim vremenskim napovedim. Vrstijo se od ranega jutra tja pozno v noč. Ob vsakem poročilu ti raste in pada upanje. Nestrpno se zaganjaš od radijskega aparata do okna in ugotavljaš skladnost besed in dogodkov.

Tako so se vrteli in odmikali julijski dnevi. Prva polovica meseca je že skopnela in vse je kazalo, da se prerokba o soncu za dežjem ne bo nikoli uresničila. Bližal se je že zadnji teden. Tedaj pa so zračni valovi prinesli novico, da se iznad zahodne Evrope gradi azorski greben visokega zračnega pritiska. Čakanje torej le ni bilo zaman. Hitro na pot. Že smo krenili proti Kumrovcu, da bi od tam prepešali zasavsko planinsko pot.

Lepo vreme je trajalo teden dni. Bilo je sončno, ne pa tudi razgledno. Nizko Posavsko hribovje se nikakor ni moglo vzdigniti iz dolinskega mrča in meglenosti. Nič za to. Niti po stezah in poteh niti v kočah ni bilo gneče in tako je bilo potovanje kar prijetno in posrečeno. Le v rebrih in

Mogočen kmečki dom v dolini Belce

Foto L. Božič

strminah Kopitnika je bilo precej nejevolje in brundanja nad divjimi drčami, ki nadomeščajo planinske steze. Tura pa je kljub temu v celoti uspela. Bila je tudi trening za obsežnejše pohajkovanje po planinah.

Kosti se še niso počeno ohladile, žulji ne docela posušili, že je nastopilo vprašanje kam. Toda tudi mesec avgust ni kazal dobre volje. Nprestano se je cmeril in kremžil. Krepko in neusmiljeno je oral svojo ledino časa in puščal za seboj vedno več neposejanih dnevnih brazd. Čakanje, da vremena bodo Kranjcem se zjasnila, postaja v tem mesecu vedno bolj nestrpno. Dnevi so vedno krajši, prvo večje deževje pa že lahko prinese pravo jesen, v hribih celo sneg. V megli in mokroti sta minili že dve tretjini meseca. Ali bo res prav zadnji teden osrečujoč? V resnici je bilo tako. Vreme se je ubrisalo in planine so zasijale v svojem najlepšem veličastju in lepoti.

Znova smo krenili na pot. Bohinj-Triglav-Blejska Dobrava je bil naš načrt. Zadelo smo polno tombolo. Na nebu ni bilo niti najmanjšega oblaka. Na temenu našega očaka je bilo nepopisno veselje. Takega divnega vremena nismo še nikoli imeni na vrhu Triglava. Razgledi pa taki, da jih sploh ni mogoče opisati. Ali bomo

tako srečni še kdaj? Osem dni smo se potepali po triglavskem pogorju ter srečni in nad vse zadovoljni padli v dolino. Čim bolj smo hiteli proti koncu poti, tem bolj se je mračilo in temnilo za našimi hrbti. Komaj smo vtaknili svoje glave pod streho na Dobravi, že je udarilo gori v Stolu, nato pa se vlilo, kot da bi odprli idrijske klavže. Po tiho smo drug drugemu čestitali. Tako smo odpravili tudi mesec avgust. Pregovor pa pravi, da gre rado tudi v tretje.

Zadnji poletni in prvi jesenski mesec je nastopil. Če je vreme v tem mesecu posrečeno, potem je tedaj najlepše v gorah. Upanje je poglalo močne in globoke korenine, čeprav je izpod neba neprestano žehtalo. Vera in upanje pa sta bili neomajni in sta se obnesli. Spet so nastopili vremenski premiki ob koncu meseca. To pot sem ostal sam. Odločil sem se za poskok od Cerkna do Ljubljane.

V Cerknem me je pozdravilo lepo jesensko jutro. Mimo grede sem potrkal na vrata pekarnice. Lepo so me sprejeli in mi postregli s svežim in okusnim cerkljanskim kruhom. Po vrhu so mi zaželeli še srečno pot. Že sem vihral proti vznožju cerkljanskega ljubljence, Porezna.

Na Porezen je več poti. Najbolj mi je všeč pot z Zelina preko Raven, Jesenice, Vrha ravni in

planine Otavnik. Tokrat pa sem ubral pot skozi Poče.

Vas Poče je zadnje skromno naselje pod Poreznom. Čeprav so si vaščani nekoliko gospodarsko opomogli z zaposlitvami v Cerknem in jim je stekla elektrika iz velikih družbenih central, pa je njihovo življenje še vedno zelo pičlo, težko in trdo. Treba jih je samo videti pri košnji in spravilu sena s strmih bregov Porezna. Skoro ne moreš razumeti, kako sploh morejo opravljati svoje delo. Toda mojstri so. Spretno in preračunano se premikajo kosci v bregu. Korak za korakom režejo vrsto za vrsto dobre planinske trave. Pri grabljenju in preobračanju pomagajo tudi ženske. Sena ne spravljajo takoj v dolino. Najprej ga stisnejo v visoke kope. Jeseni pa pridejo ponj z velikimi lesenimi sanmi, ki težko naložene drsijo po strminah brez snežne podlage. Počani si pomagajo tudi s tovarno žičnico, ki jim olajša spravilo sena.

Hitel sem skozi vas in jo ubiral po precej dobro nadelani poti proti Poreznu. Na gozdni meji, prav ob zadnjih macesnih, sem naletel na starega očanca. Nekaj je prav nervozno iskal. Zaradi njegove naglušnosti sva se le s težavo sporazumela. Izgubil je žepni nož. Rad bi si odrezal kos tobačne klobase in si privoščil pošten čik v kotu svojih brezzobih ust.

Kolovoz se je zožil v stezo, ki se je pognala strmo v breg. Jesenski dan je bil v največjačnejšem razsvitu, ko sem stopil na položen greben in po njem hitel preko samega vrha do planinske kočice. Koča je bila že zaprta. Vse okoli je vladala tišina, v zraku ni bilo niti sapice. Na strehi dobro zaprte in zabite kočice sem se usedel poleg dimnika, obloženega s kamenjem. Zamaknil sem se v Triglav, ki mi je bil tako blizu, da bi ga najraje objel in poljubil. Žarel je v svojem polnem kraljevskem ornatu in veličastno kipel in se zlival z modrine čistega nebesnega svoda. In vsa panorama na njegovi desni in levi ter pred njim prav do Porezna! Gledal in strmel sem v te naše lepote. Težka je bila ločitev. Toda sonce in sence so me opozarjale. Pobral sem jo nazaj preko vrha, da bi se od tu še enkrat razgledal po naši deželi. Nekaj časa me je spremljala planinska transversala. Na grebenu pa sem se od nje poslovil in jo mahnil proti vrhu hriba. Planinsko znamenje na stari viharini bukvi me je usmerilo po senožetih navzdol. Prostrane senožeti so samevale in preko njih sta se razlivala mir in tišina. Le tu pa tam sem naletel na zapoznelo jesensko cvetko in jo odtrgal. Navzdol je šlo naglo in že sem stopil na kolovoz, ki ga

rabijo za spravilo sena v dolino. Nekaj časa me je na levi spremljal greben Ratitovca, nato pa mi je gozd zastrl razgled. Še sem se spuščal do gornjih hiš v Novakih. Steza hiti dalje mimo polj, skozi travnike in gozdove, se obregne ob redke velike kmetije in že opaziš pod seboj Davčo. Pot krene v breg v pobočja Črnega vrha. Obilica zrelih borovnic me je vabila. Kar med potjo sem segal po njih. Še mnogo jih bo ostalo in jesenska slana jih bo uničila. Vzpenjal sem se mimo lepih in mogočnih macesnov in z zadnjimi sončnimi žarki stopil v planinski dom na Črnem vrhu nad Cerknim.

Bil sem edini gost, ki je sklepal planinsko sezono. Manjkalo je samo nekaj dni do začetka meseca oktobra. Proti večeru je dospel še nov gost. Ni bil planinec in tudi pripešal ni. Na službenem potovanju je bil v Cerknem. Da bi nekaj prihranil, se je pripeljal s svojim avtomobilom. V koči naj bi ceneje jedel in ceneje spal. Ko se je znočilo, je prišel še delavec, ki je popravljal streho na koči. Tako smo bili z oskrbnico štirje.

Lakota se je oglašala in čas večerje se je bližal. Oskrbnica ni ničesar ponudila, pa smo jo poprašali, kaj ima primerne za pod zob. Toda bila je kratka in jedrnata. »Prav nič nimam,« je dejala. »Čez dva dni bomo kočico tako zaprli.« »Pojutrišnjem, v nedeljo, imate vendar jubilejno proslavo planinskega društva. Če se ne motim, bo šestdesetletnica. Ali boste tedaj tudi pri praznih loncih in ponvah?« sem ji posegel v besedo. »Za proslavo bodo pripeljali jutri,« se je spet odrezala. Po daljši razpravi pa smo le našli rešitev. Oskrbnica je imela nekaj svoje koruzne moke. Ponudila jo je za žgance. Kaj pa z zabelo? Pričarati je ni bilo mogoče. Lažja je bila rešitev z mlekom. Strešni krovček se je javil in ponudil, da bo skočil v Davčo po mleko. Čeprav že precej prileten, jo je kaj kmalu primahal nazaj. Tako je bil problem večerje rešen. Še več, tudi za zajtrk je bilo dovolj i žgancev i mleka. Večer je bil dolg in časa za pogovor na pretek. Na dnevni red je skočilo vprašanje oskrbovanja koč in samih oskrbnikov. »Kolikšno mesečno plačo vam daje društvo?« smo jo vprašali. »Nič še nisem dobila. Ko bomo sklenili letošnjo sezono, bomo naredili obračun. Prej sem bila v podjetju. Tam sem imela toliko in toliko. Tu ne bi rada dobila manj. V prihodnje pa se ne bom več vezala na tako delo. Lažje in bolje je v podjetju. Določene ure odbiješ in prost si. Tu si pa vezan in priklenjen, čeprav ni nobenega gosta.« Tako je pripovedovala. Nič kaj zadovoljna ni bila s tako službo in s povsem negotovo plačo.

Morda je bila pozneje po obračunu bolj nasmejana. Tako sem ji želel. Upam, da se je moja želja izpolnila.

Tudi planine in planinstvo niso brez problemov. Planinska koča nad Črnim vrhom je zadnja koča tostran nekdanje državne meje oziroma meje z Gorenjsko. Značilne so te koče. Bivši vojaški bunkerji, vojašnice, cementni stvori, polni vlage in neprijetnega počutja. Tako je na Krnu, Črni prsti (sedaj je malo bolje), Poreznu, Črnem vrhu in na Sivki. Razen koče na Črnem vrhu so vse ostale zajete v slovensko planinsko transversalo.

Skromna in revna je oprema teh koč, skromna in bedna tudi sama oskrba. Na Črni prsti peti dan po otvoritvi koče ni bilo najti v kašči skoro ničesar. Le z veliko težavo smo prišli do makaronov. Od pijač pa ni zmanjkalo samo vina. Na Poreznu je bilo za spoznanje bolje. Videti je, da je posrečena kombinacija planinske koče z gostinskim obratom v Počah. O Sivki pa rajši ne govorimo.

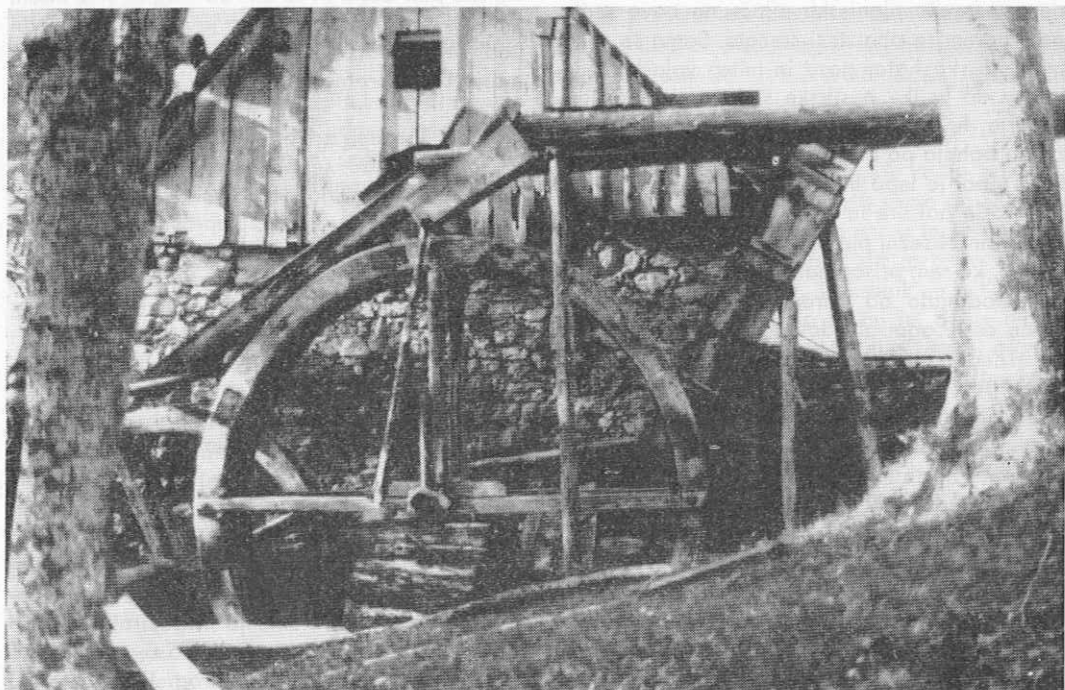
Sončna plat teh primorskih hribov je zelo vabljiva že v pozni pomladi. Žal pa koče navadno odpirajo šele v začetku meseca julija. Seveda so težave z oskrbniki in z rentabilnostjo koč. Društva so se v glavnem usmerila na dvome-

sečno planinsko sezono. V mesecih juliju in avgustu upajo iztržiti največ. Obisk planin in koč je tedaj v resnici najgostejši in najštevilnejši. Toda planine so lepe tudi v mesecu maju, juniju in septembru. Gospodarska računica v teh mesecih pa verjetno ni najboljša. Slab obisk, slab izkupiček. Zato odpirajo planinske koče šele v začetku julija, zapirajo pa jih že konec avgusta ali prve dni septembra. Tako gre boj za planinsko sezono v nasprotno smer od turistične. V planinstvu se stiska v okvir dveh mesecev, v turizmu se podaljšuje v pred in po sezoni, tja v vse leto. Tako usoda je namenjena koči na Krnu, Črni prsti in Poreznu, medtem ko zapro kočo na Črnem vrhu konec septembra, koča na Sivki pa je odprta tudi pozimi. Ne pozabimo pa, da prideš do zadnjih dveh koč tudi z motorizacijo in se, posebno prva, že bolj nagiblje v turistične vrste.

Verjetno problem ni povsem nerešljiv. Drugo vprašanje pa je obveščanje javnosti o odpiranju in zapiranju planinskih postojank. Informacije o tem bi bile dobre in bi dosegle svoj namen le tedaj, če bi bile pravočasne. Ali ni malce nerodno obveščati planince v drugi polovici meseca januarja o kočah, ki so odprte oziroma bodo odprte pozimi?

Zadnji mlin ob strojnici v Belški dolini

Foto L. Božič

Ko je koča že zaprta, je nesrečen le planinec, ki upehan obstoji pred njo. Čital ni nikjer, da so kočo že zaprli. Delno rešitev pomenijo v takih primerih zimske sobe, ki so vedno odprte. Zato bi bilo prav, da bi dovolj dočasno obveščali planince, da bo ta in ta koča odprta oziroma zaprta od tega in tega prihodnjega dne in meseca. Oglašati, da je bila koča že zaprta, se mi zdi nesmisel.

Naslednjega jutra je jesensko sonce izza Blegoša že oblivalo Triglav in njegovo kraljestvo s svojimi žarki. Poslovil sem se in zaželel oskrbnici in društvu ob častitljivem jubileju vse najboljše.

Že sem pobiral stopinje proti Blegošu. Sprehod med obema sosedoma mi je izredno všeč in pri srcu. Skoro vsako leto sem tu. Mehka steza te pelje skoro po ravnem skozi gozdove in po košenicah proti plešastemu Blegošu, varuhu nad Poljansko dolino. Pravi sprehod. Na obeh straneh se ti klanjajo macesni in smreke. Pod nogami pa se motajo nizki grmiči bujnega borovničevja. Svet spominja na Pohorje. Morda ima celo neke prednosti. Tu ni asfaltiranih cest, turističnega hrušča, pač pa mir in tišina, domačnost in necivilizirana priroda.

Na prevalu nad Slugovo dolino lahko izbiraš poti na Blegoš. Prava blazina je steza, ki se vzpne po grebenu, senčna in udobna ona, ki se ovije okoli hriba in pride nad izvrstnim studencem sveže planinske pijače na novo sedlo, na katerem se obe stezi srečata. Samo še nekaj minut je skozi star gozd in mimo vojaških bunkerjev do velike pastirske staje pod Blegošem. Pastirja le redko in težko najdeš doma. Za živino pohaja po obširnem prostranstvu Blegoša. Pred teboj je lepa in okrogla kopa poljanskega očaka. Še pol ure in že si na njegovem temenu, na lepi in obsežni planoti na vrhu. Okrog poldne je bilo, ko sem prisopihal na vrh. Jesensko sonce se je odbijalo od gorenjskih vršacev in pred mano se je odpirala dolga in široka panorama dobršnega dela slovenske zemlje. Edinstven in diven pogled in razgled od zahoda do vzhoda. Težko je vse to opisati, treba je doživeti. Zato, dragi planinec, toplo ti priporočam, da se sam povzpneš na ta lepi vrh, da obiščeš ta zapuščeni kotic med Selško in Poljansko dolino. Ne bo ti žal truda in poti. Morda bodo podjetni škofjeloški planinci poskrbeli celo za skromno zavetje in oskrbo v veliki pastirski hiši? Ne bi bilo napačno in obisk teh krajev bi gotovo takoj porastel. Blegoš prav gotovo zasluži več ljubezni in pozornosti.

Proti vzhodu sem opazoval moj končni cilj, Lubnik nad Škofjo Loko. Zdelo se mi je, da je do njega še precej daleč. Oba vrhova loči cela vrsta manjših in nižjih vrhov in grebenov. Preden sem se ločil od Blegoša, sem se še enkrat ozrl proti zahodu do Porezna in Triglava, nato pa s pogledom objel svet preko Ratitovca, Karavank, Dražgoš, Storžiča in Kamniških planin. Lepo sliko sem si hotel čimbolje vtisniti v spomin. Nato sem premaknil korak, stopil na vzhodni rob planote, nato pa zavil navzdol. Moral sem mimo razpetih šotorov. Nič nisem hotel poizvedovati o njihovih prebivalcih. Ni bilo niti potrebno. Ob šotorih so se pasli na vrvce privezani piščanci. Da ne bi vzbujal pozornosti, sem urno stopil naprej in se pogreznil navzdol.

Breg je precej strm, steza pa bolj podobna drči za les. Za dobrih 400 m se pogrezneš do Črnega kala. Tu stopiš na vojaško cesto, ki pride sem od Škofje Loke in se plazi dalje po severnem pobočju Blegoša na njegovo zahodno stran. Najbrž ne bi bilo treba veliko denarja niti dela in cesta bi se združila s cesto, ki pripelje iz Cerkna na Črni vrh. Cerkljanska in Gorenjska bi tako dobili novo turistično in planinsko zvezo.

Na sedlu sem se oddahnil. Napisna tabla me je opozorila na dobro studenčnico. Privoščil sem si je. Proti Lubniku se mi je odpirala cesta. Zaman sem se ogledoval in iskal markirano planinsko pot. Ceste bi se bil rad izognil. Nič nisem opazil. Ko sem zadnjič, bilo je pred vojno, hodil tod, še ni bilo ceste. Hodil sem po stezi. Sedaj pa je bilo obratno. Verjetno je cesta pogoltnila stezo.

Ko sem žalosten zrl po cesti in po malem obupoval sam nad seboj, je prišel iz gozdarske kočice sam revirni gozdar. S seboj je vlekel močnega motornega konja. Poprašal sem ga po stezi na Stari vrh. Molče mi je pokazal po beli cesti. Prav tako molče se je usedel na svojega »konja«, ga pognal in oddrdral. Onemel sem obstal na cesti. Motor, ki bi lahko nosil še dva taka, kot sem jaz, je odbrzel brez mene. Gledal sem za njim, dokler ni v prahu izginil. Pred menoj je bila odprta 16 km dolga cesta. Dobre štiri ure jo bo treba tolči. Z vljudnim motoristom pa bi bila pot dosti krajša. Pa kaj hočem. Tako je in amen. Ni preostalo drugega kot vzeti pot pod noge in odriniti.

Zajahal sem cesto in jo grizel korak za korakom, meter za metrom, kilometer za kilometrom, prevračal kamenje in požiral prah. Ko so tako noge hitele po zemlji, so se očem odpirali lepi pogledi daleč naokrog. V opazovanju

Motiv iz sveta ob Gornji Idrijci

Foto L. Božič

pokrajine so se kilometri dobro odcejali, slaba volja je počasi splahnela.

Cesta se je vlekla med Koprivnikom in Mladim vrhom in napravila oster ovinek. Še skozi naselje Zapreval, in že sem sopihal na Laško kočo na Starem vrhu.

Pred kočo sem odložil nahrbtnik in prisluhnil glasnemu govorjenju, ki je udarjalo iz koče. Domneval sem, da je koča polna gostov. V sobah nisem našel nikogar. Burna razprava je prihajala iz kuhinje. Ker vem, da v kuhinjo ni dovoljen vstop, sem plaho potrkal. Na gromovit poziv sem vstopil. Presenečen sem obstal, ko sem zagledal samo dva starejša možakarja. Bila sta v ognjevitem razgovoru in medsebojnem prepričevanju. Ko sem opazil v ušesu edinega gosta slušni aparat, mi je bila stvar jasna.

Koj sem seveda moral pristopiti v glasbeni zbor kot tretji član. Prvo in najglasnejšo besedo je seveda imel sam oskrbnik koče, upokojeni gozdar. Robantil je nad nizko plačo in ugotavljal, da v koči več zapravi, kot zasluži. Govoril je o svojem strokovnem delu doma in po širni domovini. Pridušal se je, da bo zapustil kočo in se ponovno zaposlil v svoji stroki.

Zdelo se mi je, da se me drži smola. Problemi pa spet problemi.

Vprašal sem, ali ima kaj tolažbe za prazen želodec. Ponudil mi je grahovo juho. Vesel sem je bil. Da se ne bi prežgodaj veselil! Mesto juhe mi je prinesel na krožniku samo grahove luščine. Nikakor niso mogle niti hotele po grlu. Izgovoril sem se s slabim želodcem in odložil žlico.

Kam sem namenjen? Na Lubnik.

»Pravkar,« je dejal oskrbnik, »je radio poročal, da je koča na Lubniku odprta samo ob sobotah in nedeljah.« Novica me je sprva malo zmedla, toda hitro sem se domislil, da je prav ta dan sobota. Odleglo mi je. Oskrbnik je bil najbrž drugačnih misli in zdelo se mi je, da je malce v zadregi. Moj namen pa je bil: Čimprej naprej. Tudi sicer nisem imel namena ostati v tej koči. Pogled po sobah mi je zadoščal, zato sem se poslovil in jo odkuril. Edini gost se mi je ponudil za spremljevalca. Hotel me je peljati po bližnjici, mahala pa sva jo po cesti. Mož je bil kaj gostobeseden, jaz pa brez besed. Govoril je in govoril, nastopal kot prerok, tako da mi je začel presedati. Ko se je po dolgem času poslovil in krenil čez hrib, se mi je glava ohladila. Spet sem bil sam na prazni cesti in bilo mi je prijetno.

Pot proti Lubniku se je vlekla in v kosti je že legala prava utrujenost. Žive duše ni bilo nikjer. Šele v neposredni bližini Lubnika sem naletel na prve avtomobilske izletnike, ki so brskali po gozdu za gobami. Končno sem na prevalu stopil s ceste na stezo proti cilju. Skril me je gozd in po dobri stezi v osrčju Lubnika sem se kaj kmalu znašel na njegovem vrhu.

Pred kočo me je presenetilo mrzlično delo in veselo razpoloženje. Samo par minut pred menoj so prišli v kočo odborniki škofjeloškega planinskega društva. Pripravljali so dračje in drva za kurjavo. Tudi v koči je bilo prav tako živahno in razgibano. Odborniki so premikali pohištvo, pometali, čistili, brisali, pomivali, skratka, urejevali so dom. Kaj neki se je zgodilo?

Nič nemogočega. Oskrbnik jo je po francosko odkuril. Še srečno ni utegnil reči odboru. Kaj še, da bi mu izročil kočo z inventarjem in potrošnim blagom. Nič in nič.

Odbornikom je šlo delo pridno od rok. Koča je bila kmalu nared. Stekla je tudi postrežba. Bil sem dobro in solidno postrežen. Primer požrtvovalnega dela odbornikov planinskega društva sicer ni osamljen, je pa vreden javne pohvale. V takem okolju se prav prijetno počutiš.

V dveh dneh sem prepešačil greben, ki loči Selško in Poljansko dolino. Od Porezna, ki čuva pod seboj prehod iz Selške doline v Baško grapo pa do Lubnika, pod katerim se dolini združujeta. Bilanca obeh dni je bila zadovoljljiva. Krasno sončno jesensko vreme, edinstveni in divni razgledi, samote in tišine ter problemi oskrbnikov in oskrbovanja planinskih koč.

Nisem bil še na koncu potovanja. Pred menoj je bil še skok v Polhograjske dolomite.

Bila je to še precej dolga pot. Prehodil naj bi jo v enem dnevu. Vreme se je začelo z zahoda kaziti, nebo se je prepreglo z mrčem in meglo. Razgled proti Gorenjski in Ljubljani se je skrčil do same Škofje Loke. Vstal sem rano. Po razgovoru s planinskimi tovariši o moji nadaljnji turi sem se zahvalil za prijaznost, planinsko besedo in lepo postrežbo ter se spustil proti dolini. Stopal sem v zgodnje nedeljsko jutro. Kmalu me je ovila neprijazna in mokra jesenska dolinska megla, ki se je vlačila nad mestom. V polni domači gostilni sem se pošteno okrepčal in že bil na cesti skozi Puštal proti Tošcu. Ubiral sem jo po samotni Hrastniški dolini oziroma grapi. Na koncu se dolina razcepi v dve pošteni grapi, ki segata gori v bregove Tošča. Nekdo mi je svetoval, naj grem

po levi. Ubogal sem. Planinsko markacijo sem bil pustil na neki hiši že v Puštalu. Po dolini se nisva več srečala, zato sem hodil samostojno. Po grapi sem se dobesedno potikal sedaj sem, sedaj tja. Šlo pa je navzgor. Nisem vedel, kam bom sploh prišel. Osamljene hiše so bile zaprte, njihovi prebivalci so že zgodaj odšli k maši v Loko. Pri hišah so me pozdravljali in sprejemali samo psi z divjim lajanjem. Umikal sem se hišam in psom v višave. Ko je zmanjkalo hiš, je zmanjkalo tudi kolovozov in steza. Kot zadnje rešilne bilke sem se oprijel drogov električne napeljave. Poganjal sem se od enega do drugega. Nekom moram na tak način priti. Že sem bil na vrhu griča in pred menoj je bila skromna kmečka bajta. Gospodar s kopico otrok me je postregel s kapnico in mi pripovedoval o svojem romanju na Sv. Goro pri Gorici. Seveda ni bil sam. Cela dolina se je udeležila romanja. Vozili so se tudi skozi Cerkno.

Hiša je zadnje bivališče pod Toščem. Če se ne motim, nosi tablico naselja Sv. Barbare. Mož mi je pokazal markacijo, ki prihaja sem z Osojnika in drži proti Grmadi.

Komaj sem prišel na nekoliko višji greben in se pridružil markaciji, sta iz grmovja udarila dva mlada planinca. Prihajala sta z Osojnika in zaradi slabe markacije zašla. Vprašala sta me po markaciji. Važno sem pokazal na markacijo, ki je bila na drevesu za njunima hrbtoma.

Počivala sta, jaz pa sem stopil dalje po stezi. Lepa je hoja skozi goščavo mladega gozda. Steza se res malce vleče, končno pa se le znajdeš pri kmetiji med Grmado in Toščem. Že dolgo nisem bil na Tošču. Sicer ni nič posebnega, le visok je nekaj metrov čez tisočak. Če sem že tako blizu, zakaj ga ne bi pobasal v svojo popotno malho. Pot se mi je v resnici precej upirala. Vendar sem se pošteno moral potruditi, da sem prilezel na vrh. Razgleda ni bilo. Slabo vreme se je vedno bolj približevalo. Spustil sem se po bregu Tošča in se zagnal v nasprotni breg Grmade. Dan se je že bližal mraku, ko sem stopil na vrh Grmade. Včasih je bila Grmada zelo priljubljena izletna točka, to pot pa sem našel na vrhu samo mater in sina, ki sta se odpravljala proti Polhovemu gradu.

Bliže Katarini sem že prišel v stik z motorizacijo. Polno avtomobilov je bilo tja do gostilne. V gostilni se dejansko nisem posebno dobro počutil. Vse je bilo nekam praznično. Celostrežno osebje je bilo v belih jopičih s črnimi

metuljčki pod vratom. Hribovske obleke in nahrbtnika nisem videl nikjer. Pred vojno je bilo obratno. Nič avtomobilov, pa veliko izletnikov-pešcev. Tokrat veselo planinsko razpoloženje in pristna domačnost, danes togost in zaprtost. Pešačenje ljudi zbližuje in združuje, motorizacija pa ločuje in odtuja. Kdo pa še danes pešači? Najbrž samo še redki čudaki in samotarji.

Po poti proti Podutiku nisem srečal nobenega izletnika po svojem vzorcu. Za avtomobile je bilo še pre zgodaj, da bi se vračali v dolino. Ker je bila cesta prosta, sem se pošteno pogнал in malce pre zgodaj prišel do Podutika. Pri dnevni svetlobi nisem hotel stopiti v Ljubljano. Zato sem zavrl korak. Neprijetno mi je bilo korakati po asfaltnih ulicah z gojzericami,

v pumparicah in z nahrbtnikom. Na postajo sem prirnil že v trdi noči.

Iz železniške postaje so se ravno vsipale množice potnikov. Iz te množice se je nenadno izločil pravcati dvojček. Starejši mož z nahrbtnikom, pumparicami in gojzericami. Pa še klobuk je imel planinski. Pogledala sva drug drugega in si verjetno oboja istočasno mislila: Saj vendarle nisem edini!

S takim srečanjem sem zaključil tridnevno turo od Cerkna do Ljubljane. Z njo se je zaključilo tudi »jubilejno« leto. Poteklo je v znamenju planin, v znamenju potovanja po slovenski deželi.

Vreme se je spet sprevrglo. Nastopila je prava jesen, ki je zavela okoli voglov in legla tudi v kosti.

MLADINSKI NAGRADNI NATEČAJ ZA NAJBOLJŠE NARAVOSLOVNE FOTOGRAFIJE

Razpisni pogoji:

1. Pravico do udeležbe imajo posamezniki (učenec in dijaki) do 18. leta starosti, skupine ali krožki.
2. V poštev pridejo posnetki zanimivih naravnih pojavov s področja geologije (npr. kamnine, okamnine), geomorfologije (zanimive oblike nežive narave), hidrologije (slapovi, brzice, drugi vodni pojavi), speleologije (posnetki jam in njihovega živega in neživega sveta), pokrajinskih posebnosti, rastlinstva (gozd, samotna drevesa, rastline v naravi), živalstva kot tudi makro- in mikrofotografije.
3. Fotografije naj imajo po možnosti dokumentacijsko vrednost, zato naj bodo opremljene s podatki, kot so kraj in čas posnetka, posebne značilnosti objekta ali motiva, tehnične posebnosti posnetka ipd. Avtor lahko fotografiji doda tudi kratek opis slike ali doživetja ob njej.
4. Predpisana formata sta 18×24 cm oziroma 18×18 cm. Izjemoma bomo upoštevali tudi izpeljanke iz formata 18×24 cm, kolikor jih je mogoče objaviti na formatu ene strani Proteusa. V tem primeru ne sme biti ena stranica fotografije krajša od 24 cm.
5. Pri ocenjevanju bodo upoštevani: zanimivost posnetka, dokumentacijska vrednost, kompozicija in tehnična kvaliteta fotografije.
6. Sprejete bodo le fotografije, ki še niso bile javno razstavljene, objavljene ali drugače reproducirane.
7. Fotografij ne bomo vračali, ker jih bomo zbirali za razstavo, ki bo prirejena ob koncu tega natečaja.

Natečaj začne veljati **takoj**, ker bo prispele fotografije vsak mesec sproti ocenjevala posebna strokovna žirija Prirodoslovnega društva Slovenije, najboljša fotografija meseca pa bo objavljena v ustrezni številki mesečnika »Proteus«.

Natečaj se konča s **1. decembrom 1969**. Po končanem natečaju bo napravljen končni izbor najboljših fotografij. Objavljene fotografije bodo honorirane, avtorjem petih najboljših fotografij pa bodo po končanem natečaju podeljene naslednje nagrade:

1. nagrada: fotografski aparat »Praktica nova«
2. nagrada: fotografski povečevalnik
3. nagrada: daljnogled
4. nagrada: svetlometer
5. nagrada: fotografski papir in filmi

Fotografije pošiljajte na naslov:

Prirodoslovno društvo Slovenije, »FOTOGRAFSKI NATEČAJ«, Novi trg 4/IV, LJUBLJANA, p. p. 238-V.

Prirodoslovno društvo Slovenije

Ob slovenskem državnem prazniku 27. aprila 1969 v Velenju in srečanju planincev na Paškem Kozjaku.

VABILO PLANINCEM

Prvič praznujemo svoj državni praznik. Da bo prizorišče tega našega pomembnega praznika v Velenju, je več vzrokov, eden glavnih pa je brez dvoma 25-letnica prihoda XIV. divizije na Štajersko.

Na Paškem Kozjaku je pri Joštu spomenik. Na njem piše:

Bitka na Paškem Kozjaku je bila za to partizansko enoto najtežja na vsem pohodu od Bele Krajine do Dolenjske na Štajersko. Tu se je izvila iz sovražnikovega jeklenega obroča in nadaljevala svojo vojaško in revolucionarno pot proti osrčju Savinjskih Alp.

Izid te težke bitke, v kateri ni odločalo samo orožje, ni zgolj zasluga borcev, ampak tudi domačinov Paškega Kozjaka. Za borce so izpraznili kašče, hleve, žrtvovali zadnjo skorjico kruha in zdravili ranjene partizane. Prvič so v svojem okolju doživljali strahote vojne. Tako so tudi Kozjačani v najtežjih dnevih snovanja naše države dali svoj delež.

Tudi planincem niso bile tuje ideje svobode in enakosti, o tem priča narodnostni boj v slovenskih gorah proti ponemčenju na prelomu stoletja, delež planincev med obema vojnama v naprednih organizacijah in številne udeležbe članov v NOV. Zato so velenjski planinci predlagali UO PZS, da se tudi planinci pridružimo praznovanju našega prvega državnega praznika na isti dan, to je 27. aprila na Paškem Kozjaku in sicer s pohodom po poteh XIV. divizije in obisku kmetij, ki so vključene v našo slavno zgodovino.

Slavimo praznik neposredno na mestu, kjer je XIV. divizija na svojem pohodu doživela najtežje trenutke. — Planinci velenjskega planinskega društva imajo precej zaslug pri odstranjevanju zaoostalosti na Paškem Kozjaku, ki je še vedno najbolj pasivno območje velenjske občine. Koristno in uspešno sodelovanje pri elektrifikaciji Paškega Kozjaka je privedla do še pomembnejše akcije — gradnje 8 km dolge avtomobilske ceste do planinskega doma, ki bo povezovala dolino s tem, doslej odmaknjenim in malo obiskanim predelom. To cesto smo večinoma gradili s prostovoljnim delom mladine (RŠC in gimnazije), planincev, domačinov in rudarjev in z denarno podporo večine velenjskih delovnih organizacij ter občinske skupščine Velenje. Ta cesta bo pomembno darilo ob prvem državnem prazniku domačinom Paškega Kozjaka, razen tega pa bo imela precejšen pomen tudi za planinsko gospodarstvo.

Velenjski planinci vabimo člane naše organizacije, da se v čim večjem številu udeleže tega srečanja in pohoda planincev ob prvem državnem prazniku. (Podrobnosti o tem bodo pravočasno objavljene v dnevnem tisku.)

OB 25. OBLETNICI II. ZASEDANJA AVNOJA

Petindvajseto obletnico rojstva nove, socialistične Jugoslavije smo planinci širom po domovini proslavili z mogočno in široko akcijo. Z najvišjih vrhov vseh republik so že v poletnem času krenili nosilci štafet s pozdravi zvezni skupščini. Teden za tednom, nedeljo za nedeljo v sončni pripeki, dežju, mrazu, celo v snežnih metežih so se mladi srečevali na vrhah, si stisnili roke in ponesli palico naprej.

V zgodnjem nedeljskem jutru 8. septembra 1968 je bilo na vrhu Triglava živahno. Čez 150 planink in planincev je spremljalo odhod prvih nosilcev obeh štafetnih palic, ki jim jih je izročil predsednik PZS dr. Miha Potočnik. Čez dva meseca in pol sta se na javni prireditvi sredi Ljubljane obe palici združili v enofren pozdrav. Medtem pa sta obiskali najvišje slovenske vrhove in vse gorate predele naše ožje domovine.

Ena je šla preko Gorenjske. Karoške, Štajerske in Zasavja (Triglav – Stol – Begunjska – Stariž – Okrešelj – Smrekovec – Uršlja gora – Pohorje – Kozjak – Boč – Bohor – Lisca – Krn – Janče) druga pa preko Primorske in Notranjske (Triglav – Krn – Lokve – Trstelj – Nanos – Javornik – Sivka – Blegoš – Stari vrh – Lubnik – Govejk – Šmarna gora – Rašica). Pri izvedbi obeh štafet je sodelovalo 41 mladinskih odsekov, palici pa sta romali skozi več kot 1000 rok. Najmarljivejši odseki so priredili sprejem štafete v domačih krajih s kulturnimi programi itd. Tudi v dnevnem tisku in mladinskih časopisih smo lahko redno spremljali potek te velike prireditve.

Mladinska komisija je kot organizator izbrala 10 najprizadenejših MO pri tej akciji in jih nagradila z udeležbo njihovih predstavnikov na končni predaji štafete v Jajcu.

In tako je 28. novembra v kombiju odmevala pisana mešanica vseh narečij domače besede, zvečer pa smo že pili bratov-

ščino s predstavniki vseh šestih republik v planinskem domu Čusine, slabo uro hoda od Plivskih jezer. Prostora je bilo bolj malo, pa si gostitelji (PD Čusina) niso delali skrbi; njihov član nam je posodil svojo lično letno hišico – ta izredni dokaz tovarništva nas je vse globoko ganil. Jutro nas je presenetilo z belimi čipkami inja in čez pol drugo uro smo že prikoračili v Jajce. Pred muzejem NOB se je trlo gledalcev. Naša trojica oblečena v belo, modro, rdečo planinsko odpravo se je skupno z ostalimi republiški predstavniki žarečih oči polnih treme in pričakovanja ustavila pred tribuno. Ingrid predaja štafeto palico podpredsedniku zvezne skupščine tov. Milošu Žanku z besedami, ki so si jih mladi planinci na poti od Triglava do sem že sto in stokrat prebrali: »Zvezni skupščini socialistične federativne republike Jugoslavije! Mladina Planinske zveze Slovenije vas v imenu 65 tisoč članov slovenskih planinskih društev ob 25-letnici drugega zasedanja Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije na začetku republiške planinske štafete z vrha Triglava do Jajca prisrčno pozdravlja in vam sporoča, da bo z vsemi svojimi močmi krepila in gradila našo domovino v duhu temeljnih idej, ki so pred 25 leti pomenile rojstvo nove Jugoslavije. Oprti na pridobitve narodno osvobodilnega boja, na dosedanje izgradnje socializma in na napredne sile v svetu, zaupamo v načela, ki jih izpoveduje Jugoslavija pri ustvarjanju našega samoupravnega humanega socializma ter pri svojem brezkompromisnem boju zoper imperializem in vsako zatiranje.

Živelo bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov!

Štafetne palice v obliki plamenic druga za drugo izpolnjujejo velik umetniško izrezljan državni grb. Godba... stiski rok... kolo... Popoldne si ogledamo to čudovito mesto, ki je danes v praznji obleki. Sklanjamo se nad bobneče slapove Plive in

jih fotografiramo, razgledujemo se z vrha 700 let stare trdnjave nad mestom, opazujemo modre meglice nad dolino, ki jo obli-vajo večerni sončni žarki, pokukamo v mošajo, spoznamo hišo, kjer je med NOB prebival tov. Tito, ogledamo si novi kulturni dom, nato pa hitimo čez novi vitki most, kjer nas že čaka naš avto.

Tako smo planinci proslavili dan, ko so pred četrto stoletja sredi vojne vihre poslanci iz vseh krajev položili temelje novi Jugoslaviji.

P. Soklič

OB 75-LETNICI PLANINSKIH PREDAVANJ

Kmalu po ustanovitvi leta 1893 je SPD že pripravilo prvo javno predavanje. Tako so ljubljanci lahko prebrali pred 75 leti v »Slov. Narodu« 20. januarja 1894 v rubriki »domače vesti«: »(Na Slov. planinskega društva) poučno-zabavni večer v ponedeljek dne 22. t. m. ob 8. uri zvečer v hotelu Slon opozarjamo vse č. gg. člane in društvene prijatelje. Poleg zanimivega predavanja o turistiki je na sporedu tudi petje dvanaestorice izbranih pevcev in igra na citre.« Isti dan je v rubriki »Dnevne novice« zapisal tudi »Slovenec«: (Slov. planinsko društvo) napravi v ponedeljek dne 22. t. m. poučno-zabaven večer v hotelu pri Slonu v klubski sobi. Čital bode g. odbornik Wölfling o turistiki dvanaestorica in dva citarja pa bodo zabavali častite goste, kateri naj blagovolijo mnogoštevilno počastiti društvo.

Prvo planinsko predavanje je bilo torej 22. januarja 1894. Ta takrat zelo pomemben planinski in kulturni dogodek sta zabeležila oba slovenska časopisa, – zanimivo, da o tem večeru ni poročal »Laibacher Zeitung«. »Slovenski narod« že drugi dan, v torek 23. januarja, poroča: »(Slovensko planinsko društvo) imelo je včeraj zabaven večer, pri katerem je društveni odbornik g. Wölfling Ljudevit, znani hribolazec, zanimivo predaval o turistiki.« Podobno oceno je dal tudi Slovenec.

To isto leto sta bili še dve predavanji. »Slovenski narod« je 26. novembra napovedal za 28.

november »prvi zimski zabavni večer« v hotelu Lloyd na Sv. Petra cesti. Cital bode g. prof. Fr. Orožen »o hribolastvu na Triglav v dobi 1778 do 1837«. Dan kasneje obvestita javnost tudi »Slovenec« in »Laibacher Zeitung«. 7. decembra pa poročajo vsi trije takratni ljubljanski dnevnik. »Slov. Narod« je npr. zapisal: »Predaval je društveni načelnik g. prof. Fr. Orožen o hribolastvu na Gorenjskem, posebno na Triglav v dobi 1778 do 1837. Predavanje je bilo zelo zanimivo, udeležba velika.« V istem poročilu napove poročevalec tudi predavanje g. Wölflinga, 12. decembra pa poroča natančen datum in naslov tretjega predavanja v tem letu, 14. decembra v hotelu Lloyd ob 8. uri zvečer... »bode odbornik Ljudevit Wölfling bral o obleki in celi opravi hribolasca. Berilo bo tem bolj zanimivo, ker bo bralec vso obleko kazal in nje porabo razkladal...« Zanimiv je še pripis: »Po branju je društveni član g. Mandelj v zelo humorističnem govoru podal kratko poročilo delovanja slov. planinskega društva od ustanovitve istega do 14. decembra.« 17. decembra poroča »Slov. Narod« in iste dni 18. decembra tudi »Slovenec« in »Laibacher Zeitung« o uspešnem večeru in zlasti koristnem predavanju g. Wölflinga.

Toliko se nam je ohranilo zapisanega o prvem in še dveh predavanjih pred 75 leti. Težko bi še našli živega planinca, ki se jih je udeležil. Ti za planinstvo in kulturno prosvetljenje tako pomembni dogodki so že zgodovina.

Vsa naslednja leta se je planinsko društvo držalo te kulturne dejavnosti in še danes po 75 letih vzdržuje to izročilo.

Po teh prvih predavanjih so se vrstila predavanja vsa leta do prve svetovne vojne. Vsako leto jih je bilo nekaj. Tako že naslednje leto predavajo Mandelj, prof. Orožen, prof. Borštnar in prof. Rutar.

1896. leta priredi prvo predavanje radovljjska podružnica. 25. oktobra je v gostilni Kenda v Radovljici predaval Ljudevit Stiasny o »potovanju s kolesom v Beligrad in Rusko«. V Ljubljani pa so bila odslej predavanja v narodnem domu. Lj. Stiasny je predaval tudi v Ljubljani, dne

11. novembra pa je govoril nestor slovenskega planinstva župnik Jakob Aljaž: »O turistik vobče, zlasti v triglavskem pogorju.«

Že naslednje leto 1897 priredi prvo predavanje tudi savinjska podružnica. »V Gornjem Gradu in Rečici je o Triglavu pripovedoval g. Kocbek.« V Ljubljani pa predavata to leto prof. Macher in župnik Aljaž. To leto zaživi s predavateljstvom tudi češka podružnica. 9. oktobra predava v Pragi dr. Chodounsky o slovenskih in tirolskih Alpah, dr. B. Franta pa o »Sličicah s slovenskih in tirolskih Alp in tur«. 1898. leta poslušajo ljubljanski planinci prof. Orožna, Češka podružnica pa pripravi dvoje predavanj v prostorih »Umelecke Besedy« v Pragi (L. Mareš in dr. Havrda).

Zadnje leto stoletja je bilo zelo plodovito. Kar 13 predavanj se zvrsti in med temi prvič nastopi predavateljica. 10. januarja je opisala Pavla Borštnarjeva potovanje iz Ljubljane čez Pohorje do Drave. Med predavatelji tega leta zasledimo sama znana imena, bodisi planincev, kulturnikov ali celo političnih veljakov. Predavali so prof. Orožen, prof. Laharnar, prof. Levec, prof. R. Perušek, notar Plantan, kontrolor A. Trstenjak, Lj. Stiasny in župan Ivan Hribar. Zanimivo je, da so nekateri opisovali za tiste čase kar velika potovanja. Tako Stiasny: »Po Ruskem«, župan Hribar: Po Ruskem v dveh predavanjih, J. Plantan: »Potovanje na Severni rtič«. V Pragi sta predavala Kržensky in B. Franta. V začetku stoletja l. 1900 je bilo 9 predavanj. Prvič se pojavi kot predavatelj kasneje eden najpopularnejših planinskih pripovednikov prof. Janko Mlakar, ki je 12. decembra v Narodnem domu na njemu lasten humorističen način razglabljal o sicer zelo resni temi: »O nerodnejših in samomorilcih v planinah.« Sicer so to leto predavali že poznani predavatelji: J. Plantan, profesor Orožen, Fr. Kocbek, Lj. Stiasny. V Pragi predavata J. Krčmar in prof. Jaroslav Paul, slednji o flori v Savinjskih planinah, kar je prvo prirodoslovno predavanje.

V letu 1901, ko je bilo 7 predavanj, nastopijo prvič nekateri kasneje zaslužni planinci: dr. V. Foerster (Švica), župnik Lavtižar

(Španija) in dr. Fran Tominšek (Savinjske planine). Župnik Lavtižar je predaval v Hudovernikovi restavraciji v Radovljici. Čehi imajo dvoje predavanj (Chodounsky, Blažek).

Naslednje leto (1903) so le 4 predavanja, vsa v Ljubljani: J. Macher, dr. Fr. Tominšek, župan Hribar in prof. J. Zupančič.

Tudi leta 1904 so v Ljubljani le 3 predavanja: župan J. Hribar, dr. I. Oblak in rav. Šubic (Vezuv). Kranjskogorska podružnica povabi prof. Janka Mlakarja, ki predava v hotelu »Razor« v Kranjski gori »O turi na Razor«: 5 predavanj so imeli Čehi, ki predvsem opisujejo in predstavljajo naše slovenske kraje in planine. Le dve predavanji sta 1905. leta v Ljubljani (prof. Orožen o Staniču in prof. Zupančič o Gorjancih), 5 predavanj pa priredi agilna češka podružnica.

Naslednje leto (1906) nastopita prvič tržaška podružnica, ko prof. dr. Merhar predava v Trstu v hotelu »Balkan« in tudi ajdovsko-vipavska podružnica, ki pripravi v Ajdovščini dvoje predavanj agilnega vodilnega planinca in narodnjaka učitelja Edmunda Čibeja.

1907 je v Ljubljani le dvoje predavanj (prof. J. Mlakar in dr. Švigelj). V Trstu govori A. Knafelc in v Pragi E. Dvořák.

Naslednje leto je Stiasny predaval v Mestnem domu o Norveški in Spitzbergih.

Enako je bilo l. 1909, ko je predaval o Kamniških planinah le Rudolf Badiura.

L. 1910 ni bilo niti enega predavanja, zato pa je bilo naslednje plodovitejše za češko podružnico, ki je organizirala 5 predavanj, v Ljubljani pa je zopet predaval le R. Badiura.

Prvič priredi predavanje koroška podružnica v Celovcu, v hotelu »Trabesinger« o Savinjskih Alpah govori urednik Franc Smodej. V Ljubljani pa so predavanja zamrla.

Pomembna preokretnica v smislu današnjih predavanj so prva predavanja s skioptičnimi slikami, ki sta ga pripravila še danes aktivni predavatelj Pavel Kunaver in R. Badiura: »Skioptični večer s slikami o naših gorah«.

To predavanje sta imela 19. februarja 1913 v Mestnem domu. Ponovila sta ga še na mestnem

dekliskem liceju v Idriji, kjer je organizirala ta večer idrijska podružnica.

Na Notranjskem pripravita v Vipavi podoben »skioptičen večer slik iz Primorja in Črne Gore«. Zavadiril in Grm. Prvo predavanje priredi to leto tudi goriška podružnica. V hotelu »Zlati jelen« v Gorici predava o Soči in Trenti dr. H. Tuma.

Izbruhne vojna, sledi dolgo zatišje. Ne samo v letih vojne vihrje 1914–1918, temveč še nekaj let po njej, vse do 1924. leta, torej polnih 10 let. Prav zagotovo je bila tudi v teh letih vsaj lokalno kaka planinska predavateljska aktivnost, vendar je uradni kronisti niso zabeležili. Leta 1924 šele 8. decembra predava eden najaktivnejših predavateljev L. Stiasny v Sevnici o Bambergovi poti na Triglav.

V naslednjem letu spet ni zabeleženo nobeno predavanje in šele 1926 v Ljubljani predava v Mestnem muzeju Pavel Kunaver o Julijcih. Vse kaže, da se nekaj let ni mogla nikakor organizirati predvojna predavateljska dejavnost.

Leta 1927 predavajo spet P. Kunaver, dr. H. Tuma in Janko Mlakar za Aljažev klub SPD v unionski dvorani o Visokih Tatrah. To leto je tudi prvi gost v Ljubljanski univ. prof. dr. Poljak iz Zagreba. Govoril je o Velebitu. Tudi naslednje leto predava gost iz Zagreba univ. prof. Vale Vouk o Yellowstone-parku, sicer pa je bilo le eno predavanje v unionski dvorani: Dr. Gvido Mayer predava o »Bojih v visokem gorovju Julijskih Alp«.

V letu 1928 gostita najprej Ljubljana v »Unionu« in nato še Maribor tudi v »Unionu«, slovitega Angleža kap. Ingle Fincha, ki nam prvič predstavi Mt. Everest. To je to leto edino predavanje. Vse kaže, da so domači slovenski predavatelji onemeli. Za nekaj let prihajajo le tuji predavatelji in tako tudi v 1930. letu, ko predavajo gosti iz Avstrije: dr. Otto Steinböck (Grönland), Oton Luter iz Gradca (v zložitvenem čolnu skozi Avstrijo v Jugoslavijo), dr. Hans Halm iz Dunaja (Turkestan) in Edmund Scheille iz Dunaja (potovanje okoli sveta).

Naslednje leto se spet pojavi domačin Cveto Svigelj s filmom: »Klic narave«. Projekcija je bila

v organizaciji kranjske podružnice v Kranju v novembru 1931. Tudi v Ljubljani zavrti film »Dumitor« osrednje društvo. To leto je torej pomembno, ker se kot izrazna moč besedi in slikam prvič pridruži film.

Leto 1932 je spet nekoliko bolj razgibano. Predava dr. J. Krajac o (Velebitu in naša tako uspešna alpinistka M. Debelakova o plezalni tehniki. Kot gost H. Slezak iz Dunaja (Kavkaz), novinar Scherer iz Los Angelesa (Arizoni – Indijanci), Hans Ertl iz Münchena (Veleture v snegu in ledu) ter dr. Branimir Gušić iz Zagreba (Prokletije). V Kranju je o Pohorju predaval Kranjčanom Fran Pivka iz Maribora.

Le domačih predavateljev besedo poslušamo v letu 1933. Janko Mlakar govori o Visokih Turah, dr. A. Brilej o bolgarskih gorah in dr. Josip Pretnar o planinah Južne Srbije. Debelakova in dr. Pretnar sta svoji predavanji ponovila v Celju, dr. Pretnar pa še v Kranju in Mariboru. Prvič zaživi predavateljstvo v trboveljski podružnici. Ludvik Zorzut iz Maribora predava o Pohorju v Trbovljah.

Sedem predavanj so priredili v letu 1934, od tega le 3 v Ljubljani: prof. Vladimir Kapus o favni in flori, F. Mohorčičeva in A. Kopinšek o Mont Blancu in Matterhornu in dr. Tuma o italijanskem delu Julijcev. Mohorčičeva in Kopinšek sta posredovala predavanje še Celjanom in Kranjčanom. Ivan Bučer iz Ljubljane pa je predaval o »obrazih gora« v Mariboru, dr. Brilej pa v Celju o bolgarskih planinah. Devet predavanj je leta 1935. Šest jih je bilo v Ljubljani v Delavski zbornici: dr. Brilej o »Talskem Olimpu«, F. Krobath iz Beljaka o ekspediciji na Kavkaz 1935, A. Kopinšek iz Celja o Pirenejih, dr. Mesesnel iz Skopja o Ohridskem in Prespanskem jezeru, Ana Escher iz Tržiča, ki je prikazovala filme o Pirenejih, Olimpu in Sinaju, in dr. Viktor Petkovšek v Mariboru o planinski flori. Dr. Mesesnel in Krobath sta ponovila predavanje še v Celju, dr. Brilej pa v Mariboru.

Leto 1936 je bilo še bogatejše. Kar 13 predavanj oz. filmskih večerov je bilo. Od domačih so bili aktivni J. Bučer, Uroš Zupančič v Celju, večer filmov o

švicarskih gorah. Precej pa je bilo gostov, tako mg. Popović Jovo iz Sarajeva (Planine Bosne), L. Griesbach iz Zagreba (ob jadranski obali), kap. Pany iz Sušaka, ki je o Jadranu govoril v Celju in Mariboru. Predaval pa je Martin Meier o Grandes Jorasses v Ljubljani in Celju. V tem letu je predaval A. Kopinšek v Celju, A. Pavletič iz Ljubljane v Kranju o smučanju, Krobath pa v Mariboru.

Tudi leto 1937 je bilo razgibano. Dr. ing. Avčin in A. Kopinšek poročata o ekspediciji SPD 1936 v Švico. To predavanje ponovi Kopinšek še v Celju in Trbovljah. M. Debelakova predava o novih vzponih v inozemstvu. Hvastja, dr. Potočnik in dr. Mrak pa poročajo o ekspediciji SPD v francoske Alpe. Gost iz Zagreba Dušan Jakšič predstavi Transilvanske Alpe, dr. H. Tichy iz Dunaja govori o Tibetu, Julij Rogulj iz Zagreba predava o narodnih segah v Jugoslaviji in alpinist Peter Aschenbrenner o Nanga Parbatu.

V letu 1938 ponese besede številnih predavateljev v širni svet »Ljubljanski radio«. Kar 11 predavanj je posredoval. Prvo je imel 21. jan. 1938 Pavel Kunaver o »nevarnosti plazov«. V radiu so predavali še Ivo Marsel, prof. Silva Antičeva, prof. Lipovšek, dr. ing. Avčin, dr. Mrak Anton, dr. A. Kandare, dr. A. Brilej in Černič Jože. Ne le v radiu, tudi v dvoranah je bila to leto izredna aktivnost. Od vsega 30 predavanj jih je bilo še 19 po raznih dvoranah v Ljubljani in po podružnicah. Omenimo predavanje prof. Mlakarja o deželi polnočnega solnca, ki ga je imel mladinski odsek osrednjega društva. Sicer pa so to leto predavali razen že stalnih predavateljev dr. Brileja, Uroša Zupančiča, dr. Petkovška, A. Kopinška, dr. inž. Avčina, dr. Mraka, D. Jakšiča iz Zagreba še mnogi novi, tako Rajko Rakovec, dr. V. Bohinec, Marko Zalokar, Janez Žurga, dr. Bogdan Brecelj, prof. Oskar Reya, dr. Jože Herfort. V gosteh pa je bil tudi Poljak Jan Stolowski iz Krakova, ki je prvič opisal poljsko odpravo v Ande, drugič pa poljsko ekspedicijo v Atlas.

Podobno je bilo 1939. leto: 23 predavanj, od tega 12 v ljubljanskem radiu, kjer so govorili

Janez Kveder, dr. A. Mrak, Pavel Kunaver, Tarter Karel, Lipovšek Marjan, Karl Pivka, insp. Wester na rednih predavanjih, od tega so bila nekatera za akademski odsek. Za mladinski odsek SPD pa so govorili dr. Zalogar, p. Žurga J., ing. Jug, Pavel Kunaver, ing. dr. Avčin, Uroš Župančič, dr. Fran Novak in dr. Petkovšek. Dr. Novak in Pavel Kunaver sta predavala na Jese-nicah jeseniški podružnici, prof. dr. Petkovšek pa v Slov. Konjicah v organizaciji dravinjske podružnice.

Najbolj plodovito je bilo l. 1940, prav tako 1941. Kar 42 predavanj je bilo in 24 v radiu. Največ je bilo že starih znancev: dr. V. Bohinec, K. Tarter, P. Kunaver, dr. A. Mrak, dr. Bogdan Breclj, prof. dr. Petkovšek, dr. ing. Avčin, dr. C. Oblak. Spet pa je nekaj novih imen: prof. dr. S. Ilešič, Marjan Juvan, Ljubo Tiplič, Pavel Kemperle, Andrej Rojc, Miloš Grmovšek, Karlo Kocijančič, Janez Kočar, Slavko Smodej in Fanny Copeland, ki je l. 1940 predavala o Orkneyskih otokih in še 28. 2. 1941 o gorah svoje domovine – Anglije.

Leta 1941 je bilo v kratkem obdobju do vojne pri nas še 22 predavanj in od tega še 4 v radiu. V teh mesecih so predavali med novimi: Ante Beg, Bogdan Jordan, dr. Jakob Prešern. Posebej je omeniti prvo predavanje z barvnimi diapozitivi, ki ga je pripravil dr. ing. Avčin 4. II. 1941 pod naslovom: »Pestri svet v barvah«. Predavanje je seveda, kar je razumljivo, kar petkrat ponovil v Ljubljani in po nekaterih podružnicah. Zadnje predavanje je imel v radiu 28. marca Ljubo Tiplič: »Obisk obmejnih gora«, v dvorani Delavske zbornice pa je imel zadnje predavanje dr. Jakob Prešern: »Slike iz Gorenjskega kota«.

Okupatorji so zasedli našo domovino in onemogočili vsako planinsko, še posebno kulturno planinsko dejavnost. Počakati smo morali do l. 1945, da se je naše planinstvo spet organizacijsko utrdilo in zaživelo. Obdobje po osvoboditvi ima tako specifičen značaj v predavateljski aktivnosti, je tako zelo razgibano, bogato in pomembno za splošno vzgojo, da zasluži posebno obravnavo in posebno

kritično analizo. Ob prvi priložnosti bo treba osvetliti tudi to obdobje, morda še natančneje, ker je vse to delo še pred nami.

Jan Cernelutti

Op. uredništva: Za članek smo se priporočili pri PD Ljubljana-matica, ki je januarja 1969 s predavanjem Aleša Kunaverja skromno a učinkovito proslavilo predavateljsko dejavnost slovenske planinske organizacije. Naj članek marljivega načelnika propagandnega odseka tov. J. Cerneluttija pri PD Ljubljana-matica na svoj način opozori na zaslužno kulturno dejavnost ljubljanske matice, ki leto za letom prireja dobro obiskovana planinska predavanja!

JUBILEJ REŽISERJA EMILA FRELIHA

Sredi januarja letos je mariborsko gledališče proslavilo 35-letnico umetniškega delovanja režiserja Emila Freliha, ki je dobro znan tudi širšim planinskim krogom kot ljubitelj gora in sotrudnik Planinskega Vestnika. Slovenska javnost se je ob tem jubileju ozrla na plodno obnem pa strmo in naporno pot človeka, ki se je ves posvetil gledališkemu stvarstvu, obnem pa še našel čas in priložnost, da se je razgledal po drugih pisanih poteh življenja. V dnevnem časopisu je očrtal njegov gledališki lik ugledni esejist in kritik Božidar Borko in poudaril predvsem sposobnosti, s katerimi se je Emil Fre-

lih uveljavil kot igralec in ple-salec v operetah, kot operni režiser in dramaturg, kot kulturni delavec z nenavadno široko dejavnostjo, zvest idealom in ciljem, ki si jih je izbral v mladih letih. Na jubilejni predstavi v Mariboru so mu čestitali njegovi najbližji sodelavci in vrsta drugih, ki jim je dolžnost, videti in ceniti tolikšno delovanje in garanje, kakršno izkazuje Frelihova osebnost.

Pismene čestitke mu je ob jubileju poslala tudi redakcija PV. Ob tej priložnosti se spomnimo tudi njegovih planinskih poti. Po rodu ljubljancin je ob očetovi roki spoznal na nedeljskih izletih preljubo ljubljansko okolico s Polhograjskimi Dolomiti, Sv. Katarino, Grmado in drugimi mičnimi izletnimi točkami. Šmar-na gora s Turncem pod Grmado mu je bila prva planinska šola. 15 let star je že stal na Triglavu, prej pa je – za trening – obiskal Veliko planino, Ratitovec in Stol. V tem času se je začel temeljito ukvarjati tudi z orodno telovadbo in dosegel v tej športni panogi vrhunski razred. Kot planinec ni hodil samo na Triglav, na katerem je bil 28-krat z vseh strani – med drugim ga je dosegel tudi čez severno steno, po slovenski in nemški smeri. Vsako poletje si ga lahko srečal v Grintovcih, v Julijcih ali Karavankah. Po drugi svetovni vojni ga je zamikal alpinizem. Opravil je enega od plezalnih tečajev in preplezal nekaj smeri v Grintovcih, v Julijcih in v Visokih Tatrah s češke in poljske strani. Pri plezanju so se mu natrgale mišice – posledice internacije – vendar se planinam zato ni odpovedal. Spada med Slovence, ki se s čvrsto voljo uveljavljajo tudi v gorah tujega sveta. Najdemo ga na Watzmannu, na Staničevem Hochgöllu, na Hochkönigu, na Etni, v alžirskih in maroških obmorskih čereh. Burna sla za spoznavanjem sveta in življenja ga za pol leta žene po azijskem svetu. Pri Hong-kongu je 900 m visoki Peak. Emil dvakrat stopi nanj in se razgleduje po otoških vrhovih nad Kitajskim morjem.

Komaj nam ga vrne tujina, že stoji na Triglavu, to mu je bila prva pot, naravnost iz Hong-konga. Kot nekdanji vrhunski telovadec je tudi tokrat postavil na vrhu Triglava stojo na rokah.

Emil Frelih, v ozadju Rjavina

Tako je storil doslej še vselej. Pravi: »Želim si, da bi to storil na Triglavu tudi, ko mi bo 80 let.«

Nekatera svoja doživetja je popisal tudi v Planinskem Vestniku in upamo, da jih bo še. V načrtu ima tudi knjigo o gorah z naslednjim geslom, ki ga kot planinca prisrčno predstavlja:

Še po smrti, ve planine, mislil bom na vas.
Ko v grobu me lenoba mine vstal bom,
šel bom k vam v vas.

Svojega sinka Miška je peljal – in nosil – na Triglav triletnega. Danes obirata vrhove na skupnih turah, če le utegneta.

Zvestemu, vnetemu in uspešnemu režiserju Emilu Frelihu tudi v imenu slovenske planinske javnosti k njegovemu umetniškemu ustvarjanju iskreno čestitamo in mu želimo, da bi v gorah še dolga leta iskal krepčilni in zdravilni napitek.

T. O.

PLANINSKA SKUPINA PD IDRİJA

Poročali smo že o delavni, živahno razgibani mladi planinski skupini v Idriji. Vodi jih prof. Andrej Černilogar in združuje učence iz Industrijske rudarske šole in osnovne šole Jožeta Mihovca. Starejša skupina ima 203 člane, med njimi 59 transverzalcov. Težko bi dobili društvo,

ki bi se ponašalo s takimi številkami. Njen odbor sestavljajo učenci iz vseh višjih razredov osnovne šole od 5. do 8. r. – po štirje iz vsakega – in dva učenca iz rudarske šole, – naslednji učenci:

Brus Bojan, Bolko Radovan, Velikonja Marjan, Mrvar Mirko, Gnezda Matjaž, Carli Silvo, Jurjavčič Andra, Tratnik Vojko, Pelhan Nedeljko, Brus Oskar, Gantar Ivan, Škvarča Branko, Lapajne Vojko, Feltrin Andrej, Ferjančič Nada, Bončina Ludvik, Kuštrin Ivan, Bogataj Ciril, IRŠ – Bogataj Ivan, IRŠ – Klemenčič Janez.

Predstavljamo jih tudi na sliki ob praporu PD Idrija.

T. O.

DELO IN PROGRAM KOMISIJE ZA STIKE S TUJINO PRI PZS V L. 1968 IN 1969

Komisija za stike s tujino pri PZS je v l. 1968 razširila svojo izletniško dejavnost še na dve sosedni državi, Italijo in Avstrijo. Poleg že ustaljenih spomladanskih in poletnih izletov v Visoke Tatre, Male Tatre in Prago, – poletni izlet je zaradi dogodkov v ČSSR odpovedal – sta bila novost smučarski in poletni izlet na Marmolado (Italijanski Dolomiti) in izlet po koroških gorah, ki je bil na željo tistih, ki niso prišli na vrsto v junijskem roku, ponovljen v septembru. Vsi našti izleti so bili organizirani solidno. Udeleženci so lahko

spoznali turistične, etnografske, kulturne in ostale zanimivosti krajev potovanja in seveda planinsko manj zahtevne vrhove, ki so bili glavni namen izletov. Zanimanje za izlete na Češko-slovaško in še posebej v Visoke Tatre ne pojenja, čeprav tja PZS tradicionalno organizira izlete že od l. 1965. Tako se je lani smučarskega izleta udeležilo 42 prijavljencev. Veliko zanimanje je tudi za obisk koroških gora (Dobrač, Obir, Kepa, Kostanje pod Košuto in Stolom) in za sodelovanje s koroškimi Slovenci, še posebej s SPD Celovec. Junijskega in septembrskega izleta na Koroško se je udeležilo 82 planincev.

Tudi dolomitski svet ima spomladi in poleti pri slovenskih planincih svoje ljubitelje, saj je za prvomajske praznike na smučiščih Marmolade še odlična smuka, poleti pa na Marmoladi ali Pic Boe marsikdo doseže svoj višinski rekord – tri tisoč metrov. Spomladanskega izleta se je udeležilo 42, poletnega izleta pa celo 46 planincev.

Poleg izletništva je komisija posredovala številne informacije o slovenskem gorskem svetu, sprejemala rezervacije tujih planincev, organizirala bivanje in izmenjave skupin itd.

Za vso izletniško, organizacijsko in informativno dejavnost ima velike zasluge vodja komisije tov. Mirko Fetih.

Letos bo komisija za stike s tujino razdelila avstrijskim, italijanskim, nemškim, francoskim in švicarskim planinskim organizacijam barvni prospekt »Slovenski gorski svet« z ustreznim jezikovnim vložkom, ki ga je založila PZS skupaj z Gospodarsko zbornico SRS.

Na novo bo izdan itinerer »Kamniške Alpe in Storžič« za katerega je slovenski tekst pripravljen. Tone Stroj in bo preveden v nemški, italijanski in angleški jezik.

Zaradi vse večjega povpraševanja tujih planincev in obiska transverzale po slovenskih gorah bo »Vodnik po slovenskih gorah« v založbi PZS v skrajšani izdaji in ob uporabi istih kart preveden v nemščino.

Izletniška dejavnost komisije za stike s tujino bo letos spet zavzela vidno mesto v delu komisije. S češko planinsko organizacijo bomo izmenjali štiri

Idrijski mladi planinci

planinske izlete, tako v Visoke Tatre oz. v Julijske Alpe. V zimskem oz. spomladanskem času bodo organizirani smučarski izleti na Wöllaner Nock (Avstrija), smučarski turni izlet v Visoke Tatre, Nizke Tatre ter Beskyde in pomladanski visokogorski prvomajski izlet na Marmolado (Italija). V poletni sezoni bodo organizirani še izleti v Visoke Tatre, po koroških gorah, na Marmolado in Piz Boe ter še novost – tudi v Zahodne Julijce. V načrtu je predvidenih še več enoinpol dnevnih izletov v zamejske gore.

PZS že nekaj let preko svoje komisije za stike s tujino sodeluje tudi s planinskimi organizacijami Koroške in Furlanije. Obi-

čajno so ta srečanja jeseni, vsako leto v drugem kraju ene od gostiteljic sosednih organizacij. Letošnje jesensko srečanje planincev treh dežel (Slovenije, Koroške, Furlanije) bo priredila italijanska planinska organizacija v Gorici. V mesecu maju bo izlet predstavnikov PD na otvoritev slovenske kože pod Peco. Seveda ob tem izdajateljskem, organizacijsko-izletniškem delu čakajo komisijo še vzporedne dolžnosti informativnega značaja. Tako že prihajajo prve prijave skupin iz Anglije. Založba Johannes Heyn iz Celovca pa je ponudila sodelovanje pri izdaji planinsko-alpinističnega vodnika po Savinjskih Alpah s slovenske strani.

T. Strojín

ALPINISTIČNE NOVICE

AO LJUBLJANA-MATICA V LETU 1968

Plezalna sezona, tako zimska kot letna, se je za odsek končala odlično, kljub malenkostnemu nazadovanju števila članov. Iz odsekov kartoteke je razvidno, da je bilo v letu 1968 registriranih 32 alpinistov in 21 pripravnikov, kar predstavlja skupno 53 aktivnih članov.

Zaradi visokega števila članov je društveno delo zlasti v mrtvi sezoni zelo oteženo, kajti PD nima na razpolago primerne prostora, kjer bi se lahko društveno življenje normalno razvijalo. Članstvo se namreč zbira skozi vse leto ob četrtkih v društveni pisarni, ki mora nemalokrat sprejeti poleg rednih članov še priložnostne simpatizerje.

Tudi v letu 1968 je AO organiziral plezalno šolo, ki je bila razdeljena v dva dela: teoretični in praktični. Prvi del ji je predstavljal 18 predavanj iz planinske, smučarske in alpinistične tematike, ki so bila opremljena z barvnimi diapozitivi. Čeprav so bila predavanja v tesni društveni pisarni, so bila izredno dobro obiskana – do 50 poslušalcev. Slabše pa je

uspel praktični del plezalne šole, kjer se je zlasti občutilo pomanjkanje inštruktorjev.

Zaključek plezalne šole je bil v Vratih in se ga je udeležilo preko 30 članov in pripravnikov. Zlasti v smučarski sezoni je bil AO uspešno zastopan na raznih tekmovanjih v organizaciji PZS in drugih društev.

Članstvo z uspehom goji turno smučanje, tako v lastni organizaciji kot tudi z močno udeležbo na turnih smukih, ki jih organizira PZS.

Plezalna sezona AO je bila med najuspešnejši v 20-letni zgodovini. Zlasti je treba poudariti dvig vzponov, saj so bile realizirane nekatere storitve, na katere je slovenski alpinistični svet dolga leta zamačeval. To sta predvsem zimski vzpon preko Čopovega stebra od 31. januarja do 8. februarja in vzpon preko Walkerjevega stebra v Grandes Jorasses. Poleg tega sta bili pozimi preplezani še dve težji smeri, tj. Teme Rjavine in Anceljeva smer v Stenarju.

Poleti so člani AO preplezali 8 prvenstvenih v Julijskih in Kamniških Alpah, vse zgornje stopnje V in VI. Poleg tega je bilo preplezanih še 14 smeri V in VI stopnje v drugi ali tretji

ponovitvi. Zlasti je pri tem vzpodbudno to, da so to dosegli predvsem mlajši plezalci.

Izredno uspešno je bilo leto tudi v tujih gorah. Tako se je udeležila ena naveza odprave v Kavkaz, kjer so opravili štiri vzpone, od teh je eden prvenstven. V Zapadnih Alpah je bilo opravljenih več vzponov v skupini Mt. Blanca. Člani AO so plezali tudi v Dolomitih in med drugim uspeli v Civetti. Obiskali so tudi skupino Grossglocknerja in preplezali Pallavicinijev ozebnik.

Od junija do septembra se je mudila v centralnem delu Hindukuša I. jugoslovanska ekspedicija v Hindukuš, ki je po alpinistični plati odlično uspela. Pet članov odprave je uspelo na šestih vrhovih od 5600 do 6900 m. Od tega so bili prvi preplezani Lunko i Dosore 6902 m, Lunko i Hava 6895 m in 5905 m visoki vrh brez imena, ki so ga imenovali po afganistanskem narodnem prazniku – Koh i Dašin. Drugi pristop, vendar po novi smeri, je doživela tudi 6842 m visoka Koh i Hava ter 5885 m visoki vrh Koh i Miani, za katerega pa prvi vzpon še ni preverjen. Na povratku so se povzpeli še na 5620 m visoki vulkan Demavend v Perziji.

Ekspedicijo so organizirali člani AO v sodelovanju z UO PD Ljubljana-matica in PZS.

Skupno beleži AO v letu 1968 386 registriranih plezalnih vzponov. Od tega je bilo 124 zimskih. Po težavnosti si slede vzponi takole:

I.–II stopnje 48; IV. stopnje 155; V. stopnje 127; VI. stopnje 56. V AO izredno uspešno deluje vodniška sekcija, ki že drugo leto organizira za širšo planinsko javnost izlete v inozemske gore. Vodniki so starejši člani AO – izprašani vodniki. V letu 1968 so uspešno organizirali več izletov tako na Mt. Blanc, Dachstein, Grossglockner, Montaż itd.

AO tudi uspešno sodeluje z GRS postajo Ljubljana, saj je v GRS 11 aktivnih članov, 8 članov pa vodi postaja kot pripravnike. V sezoni 1968 ni bilo med članstvom nobene nesreče.

Stane Belak

VARSTVO NARAVE

SMUČI SO SPREMENILE PODOBO ALP

To res ni nič novega, vendar pri turističnih uspehih, s katerimi se ponašajo naši sosede, vzbujajo v naši fantaziji večkrat take domisleke in načrte, da jim komaj, komaj zaupamo, čeprav vemo, da brez nič ni nič, z drugo besedo: Če ne bomo nič tvegali, tudi zimskega turizma v pravem smislu besede pri nas ne bo. Drži stara resnica, da je treba najprej natančno oceniti naravne pogoje za smučine, nato po pameti in organsko postaviti vse, kar spada k tehničnim pogojem, ne gre pa zanemarjati tudi psiholoških pogojev, ki niso dani, ampak se ustvarjajo spontoma, z uspehi, s poukom, s turistično prosveto in seveda tudi z denarjem. Na tisoče je zgledov, kako globoko poseže smučanje v življenje in zunanjo podobo celih pokrajin in posameznih krajev. Ni dovolj, da rečemo: Če so tam in tam lahko kaj takega dosegli, zakaj ne bi še pri nas tu pa tu. Ena takih alpskih vasi je Zürs (1720 m) na Arlbergu, kjer zimuje »visoka družba« pa tudi smetana meščanske družbe. Domačinov je sto, imajo pa 1000 postelj v luksuznih hotelih, žičnico, dve sedežnici, 4 lifte, skupno 10 km vertikalnih prometnih naprav, ki na uro lahko dvigajo 2340 smučarjev. L. 1900 je bil Zürs spodnja planina kmetov iz Tannberga, imel je eno samo gostišče s 60 posteljami, odprto samo poleti. Oskrbnik je bil Franz Joseph Mathies, ki so ga imenovali Lawien-Franz Joseph, ker je bil 30 ur pod plazom in so ga živega rešili. L. 1896 je videl Zürsu prva dva smučarja, osem let nato so prišli štirje in ugotovili, da ima Zürs z okolico podobne naravne pogoje kakor St. Christoph in St. Anton na Tirolskem.

L. 1906 je tu Sohm organiziral prvi smučarski tečaj, trideset let nato, pozimi 1936/37 pa so že imeli prvo vlečnico in nekaj hotelov. Celo med zadnjo vojno je bil Zürs poln vojaških dopust-

nikov in hitlerjevcev. Prava eksplozija izgradnje pa se je začela z l. 1950. Ne samo za Zürs, za stotine krajev v Italiji, Švici, Franciji in Avstriji, za stotine vasi in selišč, ki so dotlej anonimne čemele v gorski samoti in so njihovo ime poznale le specialke. — Ljudje so začeli živeti in bogateti od turizma, gorje če bi se morali vrniti h kmetovanju in gozdarjenju! Zanimivo, z denarjem so prišle tudi mestne navade. Zmerom redkeje se je v kmečkih hišah zibalo, družine s 6-7 otroki v turističnih vaseh ni več, ljudje »nimajo časa« za otroke.

Nastale so nove ceste in vse, kar spada k »infrastrukturi« turizma, nastali so tudi novi kraji. Pred vojno so šteli v Alpah 500 000 smučarjev in 12 žičnic, danes jih štejemo 7 milijonov, uporabljajo pa 2500 žičnic, celo tritisočake je dosegel vertikalni promet.

Samo v zimi l. 1967/68 je bilo v Avstriji odprtih 650 novih prometnih naprav: žičnice raznih vrst, vlečnice in sedežnice. In to kljub opominom, svarilom in protestom varstva narave. Pa to še ni vse. Če hoče vse to delati in nositi denarce, mora Alpe prepresti mreža daljnovodov, ki podoba gora še bolj prizadejejo. Pospesevalci turizma se razburjajo samo nad zastarelo tehniko na žičnicah in pravijo: Zakaj ne obešate na žice kabin in gondol za 100-120 oseb? Za-

kaj ljudje očakujejo v kočah ure in ure? Smučarji so danes že predmet konjunktura, od njih živi marsikakšna industrija: avtomatizirane veletvornice za smučni mečejo na trg milijone parov dila leto za letom, pri njih zaslužijo vsi, ki se ukvarjajo s surovinami za smuč in njihovo opremo. Celo proizvajalci mavca pridejo na račun, saj je samo v Vzhodnih Alpah na leto 150 tisoč smučarskih nesreč, ki kličejo po imobilizaciji udov, v vseh Alpah pa je število takih nesreč do 800 000. Kaj pa smučarska moda, moda za après ski, za družabno življenje v dolgih zimskih večerih! Kaj specialna kozmetika, kaj industrija alkoholnih pijač, ki sveži izžejane smučarske trope! Sladka bela opojnost ni samo na snegu!

Pa letalski taksi, helikopterji, motorni teptalci snega, industrija gostinske in hotelske opreme! In bi še lahko naštevati. Ne nazadnje to, kako se je komerciala polastila smučarskih tekem vseh vrst, polastila tudi — smučarskih asov, ki tekmujejo za to ali ono firmo, kakor na Tour France. Kako naj pri takem razvoju na štart še dobimo amaterje, če si od novembra do aprila tak as ne sme privoščiti niti enega samega delavnika. Arnold Lunn je že l. 1967 rekel: »Moram živeti vsaj toliko časa, da bi vsem dopovedal, kako bedno propada šport na današnjih olimpijskih igrah...« Seveda se mu to ni posrečilo, čeprav je živel 80 let in je preživel Grenoble 1968. Smučarstvo je danes sestavina družbenega življenja, spremenilo je gospodarstvo in pokrajino.

T. O.

OB OBLETNICI SMRTI LEA MADUSCHKA

Leo Maduschka bi bil lani praznoval svoj 60. rojstni dan, če bi ga ne bila l. 1932 zadela goriška smrt v severozapadni steni Civette. Takrat je bil predstavnik mlade alpinistične genera-

cije, ki danes že ni več srednja, ampak so pred njo odprta vrata planinskega seniorata, alpinistične geruzije, če smemo tako reči, če to ni contradictio in se (protislovje v samem sebi). Ker je Maduschka močno vplival tudi na našo alpinistično generacijo, nastopajočo v 30 letih

tega stoletja, in ker je Maduschka osebnost, ki je svojo smrt preživela za več desetletij, je prav, če se ga za 60-letnico spomnimo.

Rodil se je l. 1908 v Münchnu, od l. 1927 do l. 1932 študiral nemško filozofijo in promoviral z disertacijo »Problemi samote v 18. stoletju«. Že z doktorskim delom je odkril svoje sposobnosti in širino svoje osebnosti. V planinskih spisih je v pesniškem jeziku upodobil gorniško generacijo svoje dobe. Vsebinsko svoje mladostne življenjske romantike je videl v hrepenenju po daljnem, neznanem, v avanturah duha in dejanja. S svojo mislijo je vrtal v tri velike svetove – danes bi rekli razsežnosti – v človeka in njegovo bit, v problem smrti in bivanja in v gorski svet. V pesniškem ciklu »Jaz in smrt« je odkrival doživljanje mladega človeka, ki niha med vročo čustvenostjo in razumsko hladno stvarnostjo. Njegova sinteza med romantiko gorniškega življenja v prejšnjih časih in med »novo stvarnostjo« svoje dobe je bila njegova značilnost: »Kliče nas čas, zori za nas v tisoč stvarih, za nas in vas. Mi mladi smo pripravljeni, da ga pobožno in hladnokrvno prisilimo v preprost okvir... V vsaki stvari je bog in stvarnost.« Pesnik, filozof, svetovljan in alpinist Maduschka je v svojih spisih podajal prerez skozi najgloblje življenjske pojave. Njegovi planinski spisi razodevajo takratni nivo alpinizma. Pesniško oblikovani zapiski o študijskih potovanjih po Italiji in Franciji so še danes aktualni, njegova »Poučna pesnitev« še danes pretrese mladega človeka. V gore je začel hoditi že kot dijak. Spoznal je pota po Karwendlu, po Lechtalskih Alpah, Wettersteinu. Ko je študiral na Dunaju, je spoznal Gesäuse in Dachstein. Potem je našel svoj plezalski eldorado Wilder Kaiser in preplezal stene Fleischbanka, Totenkirchla, južno steno Leuchsturma. Smuške ture v visokogorju so mu dale nova velika gorniška doživljanja. Kupil si je motorno kolo, tedaj sanje vseh mladih alpinistov, našel tudi družbo takih, ki so imeli avto in so bili člani akademskega alpenvereina v Münchnu. Z motorjem in avtom si je odprl pot do taborjenj pod macesni

v Dolomitih in tu preplezal vrsto težkih sten. Bil je sijajen športnik, z lahkoto si je pridobil športno medaljo, in bil je tudi v gorah na poti k ekstremnim storitvam. Plezanje mu je pomenilo način življenja, ki usmerja osebnost in jo oblikuje, način življenja, ki združuje generacije v veselju nad trdim bojem z goro (primerjaj Gregorinovo zbirko »V boju z goro«!).

Za Civetto se je posebej pripravljaj, čeprav mu nikoli ni manjkalo kondicije. Lotil se je druge ponovitve njene severozapadne stene v nedeljo 4. septembra 1932, prav na dan, ko je dnevnik »Münchener Neuesten Nachrichten« prinesel laskevno oceno o publikacijah »mladega znanstvenika dr. Lea Maduschka«. Ko je recenzija nanj opozorila njegove bližnje in daljne znance in prijatelje, je bil v Civetti zašel v smrtno stisko. Zagoden v počti je omagal pod udarci kamenja, ki se je prožilo v slapovih dežja, in ugasnil v temni noči, zatrt v razbesnelih elementih, ki jih je častil kot veliko preizkuševališče svoje osebnosti. V pesmi »Gorniško življenje« je takole označil to, kar mu je življenje vzelo: »Življenje, polno dejanja in hrepenenja, polno naporov in tveganja, zvoneče od hrepeneče pesmi, polne bolesti. Bilo je kakor pesem o prijateljih, zvestih goram, o ljubezni in o bolečini, sen o vrhah in grebenih, o mrzlem, iskream se snegu...«

T. O.

PLANINSKA BIBLIOGRAFIJA

Planinska literatura se neprestano množi in žene danes svoje korenine povsod, kjer se razvija in razširja planinstvo. Zato je »registracija« te literature danes bolj kot kdaj potrebna. V l. 1871–89 je za planinsko bibliografijo skrbel Theodor Trautwein v Zeitschrift d. DAV, v Švici A. ranke v Jahrbüchern des SAC. Nato so se za planinsko bibliografijo zavzeli poklicni bibliotekari velikih planinskih organizacij. Za DÖAV je izšel register l. 1896, 1906 in 1926. »Bücherverzeichnis der Alpenvereinsbücherei« iz l. 1927 je bil velik dogodek. Od l. 1931 do l. 1938 je za planinsko bibliografijo skrbel Hermann Bächer (»Alpine

Bibliographie«). Po l. 1945 se to delo ni sistematično nadaljevalo. Za register so deloma skrbele založbe Zumstein, Rother in RV. L. 1965 je za nemško področje izdal veliko bibliografijo Peter Grimm, z njegovim delom se bo, tako pravijo, nadaljevalo delo, ki je prenehalo l. 1938.

Po l. 1945 je omembe vredno delo Jozefa Recha iz l. 1958 »Das neue Schrifttum...« Frankfurt 1958 in R. Macka »Deutsche Sportbibliographie«, Leipzig 1953–1956.

Pri nas smo l. 1965 ob 70-letnici SPD izdali planinsko bibliografijo pod naslovom »Gore v besedi, podobi in glasbi« (Munda – Zupan – Zepič), nismo pa poskrbeli za sistematično nadaljevanje tega dela.

T. O.

CENTRALNA PLANINSKA KNJIŽNICA

Vsi, ki poznajo dom slovenskih planincev Zlatorog v Ljubljani, vedo, da je v lepo urejeni sejni sobi tudi centralna planinska knjižnica. Ob koncu lanskega leta je štela že 5475 zvezkov. Med njimi je za vsakega planinca kaj zanimivega: od planinskega leposlovja, alpinističnih vodičev in ekspedicijskih poročil, planinskih revij, priručnikov o gorski flori, pa vse do zemljevidov naših in tujih gor. Knjižnica posluje vsak ponedeljek in četrtek popoldne od 14.30 do 18.30. Vljudno vas vse vabimo k čim večjemu obisku. Sklenili smo, da bomo v našem glasilu objavili vse novosti, ki jih bo prejela knjižnica. Za začetek pa naj navedemo vse revije, ki jih prejema knjižnica deloma v okviru uredniške zamenjave za PV ali kot nakupe.

1. Alpinismus. Internationale Informationen für Bergsteiger, Wanderer, Skifahrer. München, 12 št.
2. Die Alpen. Monatsbulletin des Schweizer Alpen-Club. Bern, 12 št.
- Zeitschrift des Schweizer Alpen-Club. Bern, 4 št.
3. De Berggids. Amsterdam, 6 št.
4. Der Bergkamerad. München, 12 št.
5. Der Bergsteiger. Berge und Heimat. München & Salzburg, 12 št.

6. Deutscher Alpenverein. Mitteilungen – Jugend am Berg. München, 6 št.

7. Eho. Organ na CS na Bulgarški turistični svaz. Sofija, 52 št.

8. Fizička kultura. Časopis Saveza društava nastavnika fizičnega vaspitanja Jugoslavije, Beograd, 10 št.

9. Gebirgsfreund. Österreichischer Gebirgsverein, Sektion des Österreichischen Alpenvereins. Wien, 12 št.

10. Jugend im Alpenverein. Innsbruck, 6 št.

11. Krasj Slovenska. Bratislava, 12 št.

12. Lovce. Ljubljana, 12 št.

13. Mitteilungen des Österreichischen Alpenvereins. Innsbruck, 12 št.

14. La Montagne & alpinisme. Paris, 5 št.

15. Mountain craft. London, 4 št.

16. Naše jame. Ljubljana, 2 št.

17. Naše planine. Zagreb, 12 št.

18. Natur und Nationalparke. European Bulletin. Stuttgart & Hamburg, 4 št.

19. Der Naturfreund. Wien, 4 št.

20. Nos montagnes. Zürich, 10 št.

21. Österreichische Alpenzeitung. Wien, 6 št.

22. Österreichische Bergsteiger-Zeitung. Wien, 12 št.

23. Österreichische Photozeitung. Wien, 12 št.

24. Österreichische Touristenzeitung. Wien, 12 št.

25. Planinski Vestnik. Planinska zveza Slovenije. Ljubljana, 12 št.

26. Proteus. Ljubljana, 10 št.

27. Ribič. List za sladkovodno ribištvo. Ljubljana, 12 št.

28. Rivista mensile del Club Alpino Italiano. Milano, 12 št.

29. Sierra club bulletin. Berkeley, 10 št.

30. Športnomedicinske objave. Ljubljana, 12 št.

31. Tabor. Ljubljana, 10 št.

32. Trail and Timberline. Denver, 12 št.

33. Der Tourist. Mitteilungsblatt des Deutschen Wanderer- und Bergsteigerverbandes der DDR. Dresden, 12 št.

34. Turista. Časopis pro turisty a horolezce. Praga, 12 št.

Poleg naštetih revij prejemamo še naslednje biltene:

1. Bilten jamarske sekcije. Planinsko društvo Železničar. Ljubljana, 6 št.

2. Bilten RK. Izdaja jugoslovanski Rdeči križ, Republiški odbor Slovenije. Ljubljana, 13 št.

3. Informacije. Centralni komite ZM Slovenije. Ljubljana, 12 št.

4. Informacije. Zveza za telesno kulturo Slovenije. Ljubljana, 4 št.

5. Koroški šport. Občinska zveza za telesno kulturo. Ravne na Koroškem, 2 št.

6. Planinarski informator. Planinarski savez na Makedonija. Skopje, 2 št.

7. PTT zbornik. Ljubljana, 6 št.

8. Taborniški vestnik. Organizacijsko glasilo IOZTS. Ljubljana, 21 št.

9. Turistični vestnik. Ljubljana, 6 št.

10. Union internationale des Associations d'alpinisme. Bulletin trimestriel. Genève, 4 št.

NOVICE IZ HIMALAJE. Maja 1968 je mešana indijsko-japonska ekspedicija (6 Indij in 4 Japonke) prišla na 5650 m visoki Mt. Kailaš. Šest drugih Indij je prišlo na 5300 m visoki vrh v dolini Kulu. Kanadski visoki komisar, akreditiran v Indiji, sam alpinist, je predlagal, naj vrh imenujejo za Friendship-Peak. – Nam samo delno prisojeni Trisul je doživel zdaj že peti vzpon na glavni vrh, visok 7120 m. Opravila ga je indijska ekspedicija iz Gujarata, iz države v ravninskem jugozapadnem delu Indije.

NANGA PARBAT 1968. Ekspedicijo dr. Karla Marie Herrligkofferja na Nanga Parbat smo v letniku 1968 naznanili. V drugi polovici 1968 je bilo že vsem jasno, da je ekspedicija doživela poraz, če je tak izraz na mestu. 23 letna Beatrice Kaltenbach, lepa učiteljica iz Freiburga, po besedi dr. Herrligkofferja njegova medicinska asistentka, je sicer izjavila, da je bila ekspedicija zanj »enkratno doživetje«. Ni čuda, pravijo časnikarji, saj je v bazi na višini 3650 m večji del v bikini nastavljala svojo kožo himalajskemu soncu. 34-letni dejanski vodja ekspedicije Günter Schnaidt, eden najhitrejših nemških plezalcev, se je v višini 7100 m odločil za umik, ko so W. Scholzu močno ozeblji prsti. Snežilo je, bril je hud veter, pršni plaz jih je skoraj odpihnil... in Schnaidt se ni upal prevzeti odgovornosti, preveč je od nemških ekspedicij doslej terjala usodna gora Nanga Parbat. Münchenski zdravnik dr. Herrligkoffer je na letališču v Frank-

furtu izjavil 22. julija 1968: »Zmanjkalo je morale za boj, ko si je Strobel zlomil nogo«. Vreme se je dr. Herrligkofferju zdelo »čudovito«. Schnaidt je na letališču v Münchenu izjavil, da je bila »ekspedicija slabo pripravljena, da je bilo število udeležencev premajhno«. Nemška javnost se je ob odhodu ekspedicije vprašala, če je deset mož za Rupal dovolj, za 4500 m visoko strmino. Spomnila se je dogodkov iz l. 1953, ko Herrligkoffer ni ostal praznih rok, a to samo zaradi osebnih kvalitiet Hermanna Buhla. Spomnila se je tudi smrti Sigija Löwa, ki je l. 1962 ostal za zmerom na Nanga Parbatu. Seveda so mnogi ponovili, koliko je ekspedicija 1968 stala, 120 000 DM, blizu 40 milijonov S din. Vodja ekspedicije dr. Herrligkoffer v svoji pismeni izjavi nič ne pove, zakaj niso prišli na vrh. Pač! Poklical je na pomoč monsum, kakor da bi bil pozabil na »čudovito« vreme.

Seveda ni ostal brez komentarja münchenski »Alpinismus«, v katerem se je razpisal Wilhelm Scholz. Med drugim izvemo to, da je Kaltenbachova nečakinja dr. Herrligkofferja in da so nalašč zanj vzeli s seboj termofor, »ker jo tako rado zebe v noge«. Ekspedicijo je do tabora I v višini 4700 m spremljal reporter Quicka. Imela je 230 nosačev. V višini 4880 m so postavili že tabor 2. Od tu do tabora IV so pot opremili z varovalnimi vrvmi. Pobočje Rupal je povprečno nagnjeno 46°, mestoma pa je strmina še večja. Tabor III so postavili na zelo udobnem mestu v višini 5900 m, zato pa je bila pot do tabora IV toliko

težja: leden žleb z nagibom 50° in navpičen leden odlom, ki ga je kot prvi izdelal eigerjevec Karl Golikow. Nad odlomom so v višini 6600 m našli prostor za šotor za tri moše in to je bil tabor IV. Scholz in Schloz sta od tu prodrla v višino 7100 in prebila hud bivač. Zaradi posledic in pa zato, ker nista imela klinov za Merklav žleb, sta se umaknila v tabor IV. Iz spodnjih taborov ni bilo nobenega na spregled, fronta slabega vremena se je približevala, tabor IV je ogrožal plaz – in tako sta se drug za drugim spustila na tabor III. Medtem je zbolel šerpa, pri transportu pa si je zlomil nogo Strobela, ko je skočil čez robno zev. Morali so oba nositi iz višine 5500 m. In tako je šla ekspedicija k svojemu naravnemu koncu, ne da bi kdo zatrobil k umiku. Preveč je bilo hrane in opreme v višjih taborih, strah pred monsumom pa ni bil majhen. Ogromno pobočje Rupal tudi ni krepilo morale, moštvo je bilo utrujeno, manjkalo pa mu je tovariške vzpodbude vodstva. Vzpodbuda pa je v teh višinah prav tako pomembna kot izurjenost.

K temu je redakcija »Alpinismus« pripisala tekst iz »Süddeutsche Zeitung«: Kdo je kriv, da Nanga Parbat ni bil dosežen? Monsum ali pomanjkanje morale? Moštvo meče krivdo na vreme, šef ekspedicije na moštvo. S to kritiko moštva je dr. Herrligkoffer prispeval čisto nekaj novega. 15 let prireja ekspedicije, s trmo zbere denar in opremo, premaga birokracijo, najde mecene in zaščitnike. Igrajo je tudi to pot zbral 100 000 mark, imel svojo agenturo za public relations, skratka postal je velik menager. Zanimaril pa je zelo važno stvar: sestavo kolikor toliko homogenega moštva. Ni skrivnost, da na ekspedicijah rado pride do trenj in sporov. Vsem je še v spominu, kako se je sporekel Herrligkoffer s Hermannom Buhlom. Če šef ekspedicije očita krivdo moštvu, češ da ni bilo dobro, potem očitek prileti nanj nazaj. Tudi ni prav, če dogodke slika tako, kakor da bi moštvo manjkalo poguma in podjetnosti. Pri enajsti nemški ekspediciji na Nanga Parbat res samo 21-letna Beatrice sanjari o tem, da je uživala himalajsko sonce v bikiniju.

Verjetno ta časnikarska beseda še ni konec pravde o Rupalu in Nanga Parbatu v l. 1968.

POLITIZACIJA ALI NE? Na 99 skupščini DAV v Passau se je zbralo 281 zastopnikov sekcij, mnogo časnikarjev in gostov, poročila so šla gladko mimo, največji dogodek pa je bil sprejem zavarovanja vseh članov. Za 4,5 pf. bo vsak član v primeru težje nesreče dobil do 200 000 DM zavarovalnine. Pozornost je vzbudila tema politične vzgoje planinske mladine, posebno zato, ker poročevalec ni povedal, kaj si pod njo predstavlja, kje so meje politizacije ipd. Zato so temo na skupščini po dolgi diskusiji dejali ad acta. Soglasno so obsodili gradnjo žičnice na Watzmann.

V ŠESTIH URAH NA MT. BLANC. Konec julija 1968 sta 30-letna francoska policista, člana gorske reševalne službe Jean Marie Bourgeois in René Secretan prišla na Mt. Blanc iz Chamonixa preko Grandes Mulets v 5 urah 55 minut, za sesto pa sta rabila manj kot tri ure. V osmih urah in 48 minutah sta torej prišla gor in dol. Bourgeois je francoski šampion v smučarskem teku na 50 km in v nordijski kombinaciji. Bil je prvič na Mt. Blancu. Dotlej je bil montblanski rekorder Abraham Versluys, »leteči holandec«. Za gor in dol je rabil 13 ur in 55 minut.

UMETNI PLEZALNI VRTEC. Poročali smo že o plezalni napravi, ki so jo postavili v Parizu, o Angleških telovadnicah, ki imajo eno steno prirejeno za pouk v plezanju, o izboljšanjem ogradju naprave, ki jo je lani postavila Münchenska trgovska hiša Sport-Scheck za svoje plezalne tečaje. Že lansko jesen je prišla iz Münchena novica, da bo na Münchenskem olimpijskem torišču zgradila umetni plezalni vrtec že znana tamkajšnja visoka šola za telesno vzgojo. Naprava bo visoka 50 metrov, široka 100 m, denarja, tako kaže, ne manjka, saj znaša predračun 800 000 DM.

NOV BIVAČ V BRENVU. Vzpon na Mt. Blanc čez Brenvo ali po jugovzhodnem grebenu Mt. Maudit ni za vsakogar, vendar je toliko popularen, da je bivač na Col della Fourche večkrat

pretesen. Zato je turinska sekcija CAI lani s sredstvi ustanove »Piero Ghiglione« postavila v bližini na Col du Trident (3679 m) med Tour Ronde in Col de la Fourche nov bivač in ga imenovala »Lucia e Piero Ghiglione«. Bivač ima dnevni prostor, kuhinjo, tri spalnice z 18 ležišči in 40 odevjami. Je vse leto odprt. Dostop iz Turinske koč (2½ ure) po strmem ozebniku (490) je deloma zavarovan z vrvmi. Sestop na ledenik Brenva (20 minut) je manj strm kot sestop s Col de la Fourche.

Tako bo na idealnem mestu v Alpah živel ime ing. Piera Ghiglioneja, nenavadno uspešnega ekspedicionista, športnika, velikega mecena italijanskega alpinizma, edinstvene osebnosti v zgodovini Alp in gorovij na vseh kontinentih. Kakor znano, je ing. Ghiglioneja smrt dohitela na cesti.

ŠPANSKA EKSPEDICIJA V HINDUKUŠ. Španski alpinizem doslej ni vidno posegal po ciljih zunaj Alp. Poročali smo že, da so bili pred dvema letoma v bližnjem Maroku in v Hoggariju. Zdaj pripravljajo njihov plezalski prvak José Manuel Anglada, Katalonec, po poklicu tekstilni inženir, ki ima za seboj severno steno Eigerja, Matterhorna in Grandes Jorasses in celo vrsto najtežjih vzponov v Dolomiti, ekspedicijo v Hindukuš.

TONI HIEBELER NA KAVKAZU. Urednik »Alpinismus«, münchenske planinske revije svetovnega slovesa, je bil lani na Kavkazu. Plezalska žilica mu še ne da miru, in tako si je popularni planinski publicist zapisal še eno prvenstveno, to pot v zapadnem delu Kavkaza. Z Evgenom Bardroffom sta preplezala 1200 m visoko severno steno Malij – Dombai – Ulgena. Pozdrave s Kavkaza je poslal tudi redakciji našega lista.

DVE PRVENSTVENI. Severozapadni raz Zapadne Cine je dobil ime po cortinskih »vevericah« (scoiatoli), ocena se glasi na VI/A₃. Julija 1968 jo je prvi sam preplezal 21-letni Angello Cibaló. Po bivaču ga je zalotil pri drznem dejanju vihar.

Mesec dni nato je v Brenti zapisala »primo feminile«, prvo žensko ponovitev v Crozzon di

Brenta, Ženevčanka Yvette Vau-cher, seveda v spremstvu svo-je ga moža. Gre za smer, ki jo je prvi speljal Armando Aste v severovzhodni zajedi. Ocenjena je s VI/A.

POLJAKI V CIVETTI. Avgusta 1968 so poljski plezalci Belak, Ferenski in Kowalski – nova imena – v levem delu severo-zapadne stene Civette speljali novo smer. Desno gre smer Andrich-Faë, levo Pelegrinonova. Poljska prvenstvena smer ne gre na vrh Civette, ampak v škrbino med Civetto in Pan di Zucchero. A vendarle: Poljaki imajo svojo smer v Civetti!

NOVICE IZ EIGERJA. V enem samem tednu je prišlo l. 1968 do dveh različnih vzponov na Eiger (3970 m) v Berner Oberlandu. Obema navezama, v katerih so bili po štirje možje, je šlo za 1700 m visoki severni steber, ki deli severno steno od severo-vzhodne. Alpiniste je ta steber razburjal že skoraj 100 let. L. 1883 ga je resno opazoval Johann Grill, Kederbacher iz Ramsaua, ki je na klaine Scheidegg vodil klienta Farrarja. L. 1920 sta vstopila švicarja Gassmann in Pleuti, pa sta obrnila zaradi slabega vremena. Isto se je zgo-dilo Francozom, ki so vstopili l. 1932. Bili so Davies, sedanji predsednik CAF, Lagarde in Lepiney. Isto leto je Hans Lauper preplezal severovzhodno steno, nastala je znamenita Lauperjeva smer. Sodelovali so Zürcher in slovita vodnika Alexander Gra-ven in Joseph Knubel. Šest let nato pridejo čez severno steno Eigerja Heckmair, Vörg, Kaspark in Harrer. Med Lauperjevo smerjo in med to v severni steni je 1500 m široka stena, visoka od 400 do 1700 m, ostala brez smeri. L. 1967 je Robert Seiler severni steber imenoval najvišji in najpomembnejši problem v Alpah. Blizu takrat so Poljaki pod vodstvom Andrzeja Novackega plezali Lauperjevo smer, da bi si ogledali možnosti v stebru. Julija 1968 je bila pod stebrom nemška naveza, kasneje so prišli Poljaki Cielecki, Lau-kajtyš, Szafirski in Zyzak.

Ti štirje Poljaki so 28. julija ob 6.30 vstopili 500 m zapadno od stebra v severno steno, in vpadnici eigerske postaje, pre-čili 450 m in vstopili v steber ter

po treh bivakih ob 17.30, 31. ju-lija prišli na vrh. Pri sestopu so še enkrat bivakirali na zapadni strani Eigerja. Ves čas so imeli lepo vreme. »Poljska smer«, kakor so jo Poljaki krstili, gre torej v spodnjem delu severne stene, nato poševno čez steber, v zgornjem delu severne stene pa prestopi na Lauperjevo smer. Ocenili so jo s IV in V, en raz-težaj so zmogli le z umetnimi sredstvi.

30. julija pa so vstopili Južna Tirolca Reinhold in Günther Messner, Nemca Fritz Maschke in Toni Hiebeler. O tem smo že poročali. Vstopili so vzhodno od stebra, med razom stebra in Lauperjevo smerjo. V gornjem delu so doživeli nevihto. Pravi-ji, da je njihova smer dobra vaja za kandidate, ki gredo v severno steno Eigerja: podobne prečnice, strma snežišča, podob-na skala, težavnost je pa manj-ša, pri dobrih vremenskih raz-merah komaj IV, nevarnosti pa mnogo manjše.

NORVEŠKI MATTERHORN. Ta-ko imenujejo Romsdal, prav-zaprav Romsdalshorn blizu Romsdalsfjorda. Blizu tod, v Andalsnessu, je doma Arne Ran-ders Heen, najpomembnejši nor-veški alpinist, ki ima menda največ letnih in zimskih prven-stvenih vzponov. Nekateri pravi-jo, da se Romsdal kosa s ste-nami v Yosemite. 1555 m visoki Romsdalshorn je viden že od daleč, bodisi da pripotuješ v Romsdal z vlakom, z avtom ali z ladjo. Prvič je imel ta vrh obisk l. 1827, prvopristopniki so prišli po vzhodni strani, po krušljivi steni, ki je do danes obdržala oceno III. 1795 m vi-soki Trolltind je bil v tej rubriki že večkrat omenjen. Njegova vzhodna stran je večji del na-vpična, najbrž je tu tudi najvišji previs v Evropi, edinstven pri-mer gorske arhitekture. Ne dosti manj drzno arhitekturo predstavlja 1500 m visoki stolp Trollkjerringa. 1775 m visoki Kvanndalstind je »najbolj strma gora Evrope«, pravi Slingsby, ki je z Vindalom l. 1881 pre-plezal severovzhodno področje Venjatinda v doslej še ne po-novljeni smeri.

LOFOTI. Gorovje, ki raste iz morja, je za planince na Lo-fotih posebno doživetje. Stene

se skoraj povsod pno iz morja gladke, da bi se ptič ne obdržal na njih, vrhovi so zasneženi, fjordi, smaragdna jezera, šumeči slapovi, svinčeno siva puščava arktičnega morja, dnevi brez noči in noči brez dneva, vse to pa v neznanski samoti. Z otoki Vesteraleen se Lofoti raztezajo na daljavo 250 km. Naseljeni so le sem in tja ob morju, rastlinje je skopo, rastejo le nekatere trave, mahovi in praprotni visoka do 2 m, ponekod brezovo grmi-čevje. Najvišja gora je Hermans-dalstind (1034 m). Njena zahodna stena, visoka 1000 m, prepada naravnost v morje. Tu je raj za plezalce, granit trden kot že-lezo. V Trollfjordu bi se moral plezalec, ki so mu pri srcu di-rektne smeri, navezati v čolnu. Lofoti in ostale Norveške gore še niso raziskane. Tu čaka še mnogo pionirskega dela, tako pri plezanju kakor pri smučanju. Mere so tu drugačne kot v Alpah, okoliščine druge že zato, ker je dežela tako malo nase-ljena. Verjetno tu ne bo nikoli prišlo do takega razvoja kot v Alpah. Zato je Norveška mo-gočen naravni park, paradiz ab-solutne samote, divjina, kjer teh-nika pravzaprav še nič ne po-meni.

SMUČARSKI ČEVLJI V MINUTI. Neverjetno, a vendarle res v športni tvornici »Dachsteininter-national«, ki jo je v Mollnu usta-novil l. 1925 Anton Lintner kot obrtniško delavnico. Njegov sin danes izdelava na leto 400 000 parov kvedrovcev, oklepni čevljev za smučanje in drugih težkih čevljev. V osmih urah vržejo naj-modernejši stroji 500 parov smučarskih čevljev na dan, v treh izmenah torej 1500. Eno tretjino produkcije gre v ino-zemstvo, med drugim tudi v Av-stralijo, Čile, Argentino. Tovarna v Mollnu zaposluje 350 ljudi.

PLEZALSKI PIONIR V ELBSAND-STEINGEBIRGE. Ime mu je bilo Oskar Schuster, po poklicu je bil zdravnik, poleg medicine pa je študiral tudi psihologijo in filo-zofijo. L. 1899 je v Kielu izdal disertacijo »O obolenjih obrtnih vajencev«, ki kaže njegove na-predne socialne nazore. 16 let star je bil l. 1889 prvič v Bernini, l. 1890 je stopil na Matterhorn in Monte Roso in zapisal svoje življenje goram. Bil je iz bogate

družine, z zdravniškim poklicem se mu skoro ni bilo treba ukvarjati. Vztrajen in odporen je kmalu začel plezati brez vodnika in odkril v Alpah tudi nova pota, tako v Cime d'Abretta, Zsigmondyspitze, Pic Buin, Grohmannspitze in v celi vrsti drugih. Ko se je vrnil v Dresden, je začel odkrivati Elbsandstein. Tu ima vrsto prvenstvenih smeri. Uvedel je uporabo plezalnikov, sicer pa je bil zoper uporabo umetelnih sredstev. – L. 1903 je bil na južnem vrhu Užbe v odpravi Rickmer – Rickmersa. L. 1910 je bil njegov cilj Kazbekova skupina. Z dr. Fischerjem in bratoma Kuhfall je poleg Kazbeka obiskal še več kavkaških vrhov, nekateri med njimi so bili prvi vzponi. L. 1911 je bil ponovno na Kavkazu na celi vrsti štiritisočakov. Svoje izkušnje je popisal v knjigi in v 33. zvezku Osterr. AZ. Na Kavkazu se je mudil tudi l. 1912 in l. 1914. Med drugim je tedaj prvi stopil na Dombai-Ulgen (4051 m). Pri vrnitvi ju je zajela carska »Ohrana«, zaprla kot špijona, ju odpeljala v Orenburg, od tu pa v Astrahan, kjer je dr. Schuster l. 1917 umrl. L. 1918 se je njegov kavkaški tovariš Fischer vrnil iz Rusije in napisal Schusterju topel nekrolog.

UIAA SE ŠIRI. Mednarodno združenje planinskih organizacij (Union Internationale des Associations Alpines) po podatkih iz l. 1968 zajema 31 držav in združuje 37 različnih planinskih organizacij, ki imajo skupno 1 500 000 članov. Priznati je treba, da se unija krepi in da se pozna dinamika nanovo sprejetih članic oz. nacij.

NAJVIŠJA PIRAMIDA. Umetni hribi v Egiptu, znani po vsem svetu, utegnejo dobiti tekmece v Mehiki. Tam je znanstvena ekspedicija našla 100 km od glavnega mesta ogromno piramido, ki jo domačini imenujejo Chaluls. Praviijo, da je višja od Keopsove piramide. V okolici piramide so našli sledove naselbin izpred 3000 let.

NAJVIŠJA ŽELEZNICA. Čeprav v modernem prometu železnica nima več nekdanjega pomena, si vendarle vsaj tovarnega prometa brez nje ne moremo zamisliti. Še vedno je – dolga roka

industrije. Najvišje se železniški tiri vzpenjajo v Južni Ameriki v Peruju, Boliviji, Čilu in Argentini, kjer dosega kote La Cima (4829 m), El Condor (4787 m), Punto Alto (4826 m) in Abra Corillos (4475 m).

NEPAL SPET ODPRT. Pred tremi leti je nepalska vlada prepovedala delovanje ekspedicij zaradi sporov s Kitajsko. Konec leta 1968 je Nepal prepoved preklinal. Mt. Everest, Dhaulagiri, Annapurna in Makalu spet čakajo na pogumne sahibe in šerpe.

JEAN BAPTISTE GUGLIERMINA (1874–1962). Veliki alpinist je ostal v alpskem svetu v živem spominu, po malem pa se spleta okoli njega majhna legenda, legenda pionirske naveze v časih, ko v stenah še ni bilo množic, ko ni bilo še prave opreme in so bivakirali v višini 4000 m v značilni volneni pelerini. J. B. Gugliermina je od l. 1896 do l. 1926 z bratom Josephom, z Lampugnaniem in Ravellijem naredil vrsto prvenstvenih vzponov: na Col Vincent, Col Zurbriggen, kuloar Sesia na Punta Gnifetti, vzhodni greben Fletschhorna, južni greben vrha Tyndall v Matterhornu, severovzhodni greben Gioradni, jugozapadni greben vzhodnega Lyskamma, vrsto vzponov v Mt. Blancu – Col Emile Rey preko špika Louis Amedée in grebena Brouillard, Col de l'Aiguille Verte, Aiguille Verte preko Nant Blanc, severno skrbino v Dames Anglaises, Pointe Gugliermina, Col Maudit in Mt. Blanc preko vsega grebena Innominata. CAI ga je imenoval za ustanovnega člana, GHM takoj ob ustanovitvi za častnega, prav tako CAF. Bil je 74 let star, ko je prvi prečil greben od kočice Valsesia do kočice Resegotti v Monte Rosi. Pri 80 letih si je zapisal prvenstveni vzpon v južni steni Punta Gnifetti (4055 m). L. 1961 so ga pri 87 letih videli v višini 2500 m zazrtega v svoje gore.

SMUČAR V WHYMPERJEVEM OZEBNIKU. Whymperev kuloar je 11. junija l. 1968 presmučal švicarski vodnik Sylvain Saudan. Francoski alpinistični kronist označuje to dejanje kot presemetno, najljubše drzno. – Camille Bournissen je 29. februarja l. 1968 sam preplezal severno steno

Dent Blanche. Prvič je poskusil 31. januarja l. 1968, pa je moral po dveh bivakih sestopiti z višine 4180 m, ker se mu je pripetila nezgoda. Nato je poskušal še dvakrat, bivakiral pod steno, pa vreme ni bilo primerno za vstop. Končno je uspel in se v alpskem svetu proslavil v resnici z izjemnim dejanjem.

VODNIŠKE NAVEZE V EIGERJU. Sangnier naj bi bil prvi vodnik, ki je l. 1968 s klientom preplezal severno steno Eigerja. Tako so oznanile fanfare evropskega tiska. Zdaj popravljajo, kajti že l. 1947 sta Schluneggerja peljala klienta Jermara, l. 1952 pa Gaston Rébuffat P. Habrana. Rébuffat je še isti teden popeljal istega klienta po severni steni Pointe Walker v Grandes Jorasses.

SYLVIA D'ALBERTAS. Bila je ena najboljših smučark svoje dobe, kasneje je tudi mnogo plezala z Georgom Livanosom in postala prva francoska šestogradistka. Četrta je ponovila severno steno Druja, druga Krokodilov greben, tretja severo-severovzhodno steno les Droites. L. 1964 se je smrtno ponesrečila na Pillon du Roi v Provenci.

IVANO DIBONA. Staroslavno vodniško ime iz pionirskih časov alpinizma. Ivano je član cortinskih veveric, gotovo ne slabši od svojih zaslužnih prednikov, katerih eden je plezal tudi pri nas in je bil dober znanec Jožeta Čopa. Usoda je hotela, da se je avgusta l. 1968 pri 25 letih smrtno ponesrečil v Dibonovem razu Velike Cine. Smrt je zadela tudi njegovega klienta iz Genove. O tem bomo še poročali.

SKUPINA CAF. CAF je na skupščini l. 1968 za predsednika ponovno izvolil Luciena Deviesa, v upravnem odboru pa je tudi nekaj novih imen. CAF je dosegel številko 50 000 članov, med katerimi je večina tudi smučarjev. Poročilo na skupščini toži nad finančno stisko in poudarja, da je prav zato treba vse sile posvetiti glavnim ciljem CAF in sredstev ne preveč razprševati. Na prvo mesto postavljajo skrb za mladino, tečaje in individualno vzgojo v navezah.

TRGOVSKO PODJETJE

Moda

LJUBLJANA

vam nudi v svojih poslovalnicah:

- »MANON«, Prešernov trg 3
- »MODA«, Nazorjeva ulica 5
- »MODA«, Cankarjeva 7
- »OKRAS«, Čopova 42

veliko izbiro damskega in moškega perila, pletenin in konfekcije

NE HODI DOMOV BREZ

P U T N I K

JUGOSLOVANSKO TURISTIČNO IN AVTOBUSNO PODJETJE
LJUBLJANA, TRG OF 15 — Telefon 31 15 42, 31 48 89

PUTNIK, filijala Ljubljana organizira izlete, nudi vse usluge od prodaje vseh vrst vozovnic do rezervacij v hotelih v domovini in inozemstvu. Zahtevajte naše programe.

Vse informacije dobite v poslovalnicah v Ljubljani, Mariboru, Slov. Bistrici, G. Radgoni, Št. Ilju in motelu Trebnje.

PRI SONČENJU SE ZAŠČITITE
S KREMO –

Delial®

Z
A
V
A
R
O
V
A
L
N
I
C
A

S
A
V
A

Poslovne enote:

CELJE
ČAKOVEC
JESENICE
KOPER
KOPRIVNICA
KRANJ
KRŠKO
LJUBLJANA
MARIBOR
MENGEŠ
MURSKA SOBOTA
NOVA GORICA
NOVO MESTO
POSTOJNA
TRBOVLJE

Poslovalnici:

ZAGREB
RIJEKA

Planinci – gorniki

TUDI NA PLANINAH IN GORAH
NESREČA NE POČIVA

Brezskrbnejše boste uživali čudovite lepote gorskega sveta, če se boste popred zavarovali proti nezgodam pri

Zavarovalnici Sava

Ugodni pogoji
Nizke premije

ZAHTEVAJTE PONUDBE IN PROSPEKTE!

Na voljo so vam tudi vse druge vrste zavarovanj oseb in premoženja